

SZOLGÁLAT

VALÓBAN FELTÁMADT!

A tartalomból:

Jézus Krisztus feltámadásának valósága
A feltámadás a Máté-evangéliumban
Találkozás a Feltámadottal
Húsvét örömhíre és megélése
Húsvéti liturgia

TARTALOM

Valóban feltámadt!	3
--------------------	---

TANULMÁNYOK

Weissmahr Béla: Jézus Krisztus feltámadásának valósága	5
Farkasfalvy Dénes: A feltámadás a Máté-evangéliumban	14
Péteri András: Találkozás a Feltámadottal	20
Franz Dander: Descendit ad inferos – Alászállott a poklokra	28
Oláh Miklós: Húsvét örömhíre és megélése	32
Philipp Harnoncourt: Húsvéti vigília	41
Tárnok János: Burkina Faso első kereszténye és apostola	48

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Második Rendkívüli Szinódus zárónyilatkozata	58
--	----

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

„Az Úr egységre hív bennünket!” – A pápa indiai útja (T. J.)	72
Egy esztendő szeretet-szolgálatban (E. Sz.)	76
A Keresztény Egység-titkárság nyilatkozata (R.)	80
Kezdetben volt a Szó (A. Schuh)	81
Levelek a missziókból	84
Levelesládánkból	87

KÖNYVSZEMLE

Gerd Hamburger: Ember, akinek múltja van (E. Sz.)	91
Szentmártoni Mihály: A fiatalok világa (T. B.)	91
Cserhádi József: Másokért élünk (Szabó Ferenc)	92
Jean Ladame: Jézus Szíve apostola (Elek G.)	93
Eloi Leclerc: Egy szegény ember bölcsessége; Jo Lemoine: Szent Rita (T. J.)	94
Kiss Mária: Tűzpróbára tétetett (Békési I.)	95

HALOTTAINK

Fekete József SDB (Lubics Árpád)	97
Kaufmann József SJ (Papilla Lajos)	98
Schneider Ferenc Vencel OFM (Confrater)	99
Szabadka Medárd Zoltán OPraem (rendi testvérei)	99
Ispánki Béla (Hálás hívei)	100
Nagy Ferenc (Egykori hittanosa)	101
Fábry Antal SJ (Ádám János)	102
Balogh András (Confrater)	103

VALÓBAN FELTÁMADT!

Vidám és lelkes fiatalok csoportja állt a téren, a templom előtt. Arcukról öröm sugárzott, és öröme gyúlt a szíve annak is, aki rájuk tekintett. Mert magatartásuk nemcsak fiatalságukat tükrözte. Lelkesedésük sokkal mélyebbről tört fel. Húsvét reggele volt! Az éjszakát imában virrasztották át. Isten kegyelme magával ragadta egész valójukat. Újból átélték a hihetetlennek hangzó, de megdönthetetlen bizonysgot: Krisztus valóban feltámadt! S ebből új fény áradt életükre, az egész emberiség szívében hordott jövőjére is, és mindarra, ami Krisztus feltámadásának tényében bennfoglaltatik.

A názareti Jézus feltámadása, a keresztre feszített megdicsőülése hitünk és az egész emberiség történelmének központi eseménye. Húsvét hajnalán nyilvánult ki teljes egészében Jézusnak krisztusi mivolta. Amit tanítványai sejtettek, de amit a nagypénteki szenvedés és halál megingatott bennük, most káprázatos és megrendíthetetlen valósággá teljesedett ki: Valóban Ő a Messiás, Ő az Úr! Feltámasztásával az Atya igazolta, hogy tulajdon Fiát küldte közénk. Így mutatta ki az emberek iránti szeretetének és megbocsátásának határtalanságát. Az emberi test, a föld pora, Jézus valóságos, de feltámadt testében új, kozmikus dimenzióba torkollott!

Nem egy mai ember hitetlenkedve áll a feltámadással szemben. Felmérések szerint a megkeresztelteteknek talán még a fele sem hiszi, hogy halálunk után van élet, másvilági élet. Ha vallják is sokan — inkább csak szóval, mint szívvel, tudatosan —, hogy Jézus feltámadt, de ez nem látszik meg életükön. A feltámadás hitének nincs bennük átütő ereje. Jézus feltámadása, az a tény, hogy ő velünk ünnepli halálát és feltámadását, nem tölti el örömmel szívüket. Nem gondolnak arra, hogy a Feltámadott küldi el közénk a Lelkét, aki megtanít bennünket a feltámadásban bizó, ezért a halált is megvető szeretetre, mely egyedül képes átalakítani a világot. Jézus feltámadásának ténye alig képezi beszélgetésük tárgyát. Nagyon fontos tehát, hogy mindannyian erősítsük húsvéti hitünket. Éljük át ezt a megrendítően örömteljes igazsgot: Az Úr valóban feltámadt s vele mi is feltámadunk. Weissmahr Béla a modern filozófia szemszögéből vizsgálja Jézus feltámadását. Végső megállapítása: „Jézus tanítványainak tanúbizonysága történelmileg hitelt érdemel. Nyugodtan osztozhatunk meggyőződésükben.” Így is mondhatjuk: A feltámadást újságírók nem látták, az eseményt nem filmezték, de mindenél meggyőzőbb a tény: az első és hiteles tanúk életét a Feltámadottal

való találkozás gyökeresen átalakította. Ez a tanúbizonyság meggyőzőbb minden technikai rögzítésnél.

Farkasfalvy Dénes Máté evangéliumát „vallatja” Jézus feltámadásáról. Rámutat arra, hogy Máté – és a többi evangélista is – az egész evangéliumra rávetíti a feltámadás fényét. Az Úr feltámadásáról tehát nemcsak az evangéliumok utolsó fejezetei alapján elmélkedhetünk. Ugyanakkor az egyes evangélisták teológiai elgondolása szerint kell olvasnunk az utolsó fejezeteket is, mert csak így tárul fel ezek teljes gazdagsága.

Jézus feltámadása egyértelmű az állítással: Jézus él! Szeretetében közölni akarja magát nekünk, a XX. században élő embereknek is. Milyen értelemben mondhatjuk, hogy találkoztunk a Feltámadottal? Milyen módon élhetem meg én az Ő feltámadását? Ezen gondolkodtat el Péteri András cikke. Franz Dander pedig Jézus feltámadásának egy másik dimenziójára mutat rá, amit a „poklok tornácára való alászállás” hitcikkelye fejez ki.

A keleti egyházak hitében meleg és lelkes helyet kap Jézus feltámadása. XXIII. János pápa különös háláját fejezte ki Istennek, hogy évenként keleti testvéreink között ünnepelhetette a húsvétot. Az ő lelkületükből nyújt ízelítőt Oláh Miklós. Az igazi ünneplés időt és környezetet kíván. Erre hívja fel figyelmünket Philipp Harnoncourt liturgiai szakértő és lekipásztor. Beszámol az érdekes és tanulságos kísérletről: hogyan segítette elő húsvét titkának mélyebb átélését a liturgián keresztül.

A feltámadt Jézus néha rendkívüli módon is közli magát. Jelét fedezhetjük fel Alfréd Diban életében. Még pogány rabszolga, amikor titokzatos formában a Feltámadott mennybe vitt Édesanyja jelenik meg neki álmában! Ez a felismerés egész életét átalakítja: a Feltámadott hirdetője, tanúja lesz Közép-Afrikában. E megrázó élet főbb állomásait foglalja össze Tárnok János.

Ki akarjuk tapogatni, hogy mennyire élő a hitünk? Vizsgáljuk meg, milyen helyet foglal el benne a Feltámadott! Ábrázolni nem olyan könnyű mint a Keresztfeszítettet. De keresztény életünk silány marad, ha nem áll mindennapjaink központjában, s ha nem hirdetjük tanúságtételünkkel: Valóban feltámadott!

Weissmahr Béla

JÉZUS KRISZTUS FELTÁMADÁSÁNAK VALÓSÁGA

I. A kereszténység üzenetének központi tétele

A keresztény tanítás központjában kezdettől fogva egészen a mai napig egy tulajdonképpen megdöbbentő kijelentés áll. Egy történelmi személyről, a názáreti Jézusról így beszél: „Nincs üdvösség senki másban. Mert nem adatott más név az ég alatt az embereknek, amelyben üdvözülhetnek” (ApCsel 4,12). Az őskeresztény igehirdetés szerint a történelmi Jézus a „Krisztus” (azaz a zsidók által várt „Messiás”), „ő a mindenség Ura” (ApCsel 10,37), ő „Isten egyszülött Fia” (Jn 1,18), Isten „dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása” (Zsid 1,3), sőt „ő az igaz Isten és az örök élet” (1 Jn 5,20).

E különböző megfogalmazásokban az a meggyőződés fejeződik ki, hogy egy emberben, aki megosztotta velünk a földi életet, maga a Föltétlen Valóság jelent meg közöttünk. Az egész világtörténelemnek van tehát egy, magától az Istentől meghatározott központja. Így egy történelmi személyről elmondható: az ő személye minden idők, minden ember számára föltétlen mércét jelent. Vagyis: A názáreti Jézus a Messiás; sőt, ezen túlmenően ő az Isten jobbján ülő (azaz az ószövetség Istenével egyenrangú) Úr, „Kyrios”.

Hogyan jutott el az őskereszténység ehhez a meggyőződéshez? Mi áll ezeknek az állításoknak háttérében? – Erre a kérdésre a keresztény hit alapvető dokumentumai, melyeket „Újszövetségi Szentírás” néven ismerünk, világos feleletet adnak: A keresztényeknek ez a meggyőződése Jézus tanítványainak azon a tapasztalatán alapszik, hogy őt, akit az emberek megölték és sírba tettek, az Isten feltámasztotta halottalból. A keresztény igehirdetés alapját képező nagy élmény tehát Jézus feltámadása. A Feltámadottal közvetlenül Jézus tanítványainak csak egy kis csoportja találkozott, nem pedig mindenki. Ezért a tanítványok nagyon jól tudták, hogy valami egészen különlegesen éltek meg, és ez számukra küldetést jelent. Az apostolok Jézus feltámadása tanúinak tartották magukat: „Mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk” (ApCsel 4,20).

Az első keresztény igehirdetés tulajdonképpeni egyetlen tartalma Jézus feltámadása. A történetkritikai módszert használó modern szentírástudomány megállapítja: Az evangéliumok nem törekszenek arra, hogy Jézus működéséről lehetőleg hiánytalanul beszámoljanak. Céljuk ugyanis más. Jézus személyéről, élete legfőbb eseményének: feltámadásának fényében akarnak tanúságot

tenni. Ez persze nem zárja ki, sőt magában foglalja azt, hogy a Jézus személyéről való tanúsáotétel szempontjából lényeges mozzanatokban szívügyük volt a történelmi hitelesség kérdése.

Itt merül fel nemcsak a mai ember, hanem minden idők embere számára a kritikus, sőt kételkedő kérdés: Komolyan gondolták mindezt? Nem bolondság ilyeneket állítani? Elfogadhatja Jézus feltámadását egy értelmét használó ember?

Az ész nevében már Kelzosz és Porfiriosz, a tudós újplatonikus filozófusok is kikeltek Jézus feltámadásának hite ellen. Ennek az állításnak a kritikája tehát nem az újkorban kezdődött, noha a felvilágosodás kora, azaz a 17. és 18. század óta éleződött ki igazán.

A felvilágosodás amúgyis nagy gyanakvással kezelte mindazt, ami csodaszerű. A feltámadás gondolatát pedig alapjában elvetette. Egy dolgot azonban nem lehetett tagadni: a történelmi tény, hogy az őskeresztény közösség valóban hitt Jézus feltámadásában. Hogyan jöhetett létre ez a hit? Magyarozatára számos elmélet született. Itt csak a legfontosabb irányzatokat akarjuk felvázolni.

II. A húsvéti hit létrejöttének „természetes magyarázatai“

A legradikálisabb elmélet szerint az ősegyház hite azon alapszik, hogy Jézus tanítványai tudatosan csaltak és így becsapták a hívőket. Eszerint a tanítványok várták Jézus messiási országának eljövetelét és arra számítottak, hogy ebben az országban jelentős hivatalokat fognak betölteni. Mikor Jézust keresztre feszítették, minden reményük összeomlott. Eleinte teljesen meg voltak zavarodva, de hamarosan felbátorodtak. Ahhoz azonban nem fűlött a foguk, hogy visszatérjenek a régi, kemény foglalkozásukhoz, a halászathoz. Ezért arról kezdtek beszélni, hogy Jézus halála megváltó tett volt, amit rövidesen követni fog isteni küldetését kinyilvánító dicsőséges eljövetele. Hogy azonban ezt állíthassák, ellopták Jézus holttestét és kitalálták feltámadásának történetét.

Egy másik elmélet szerint Jézus tanítványai nem voltak csalók, hanem önáldozás áldozatai. Jézus személye annyira megragadta őket, hogy erőszakos halála után nem tudtak beletörödni a történetekbe. Ennek következtében elkezdtek képzelődni és így „látomásos“ élményekről is beszámolhattak. Meg voltak tehát győződve, hogy Jézust élve látták halála után is. A húsvéti hit, ezek szerint, csupán a tanítványok túlfűtött lelkesedésének lélektani következménye.

Ezek az elméletek ma már elavultak, így senki sem tartja őket. Ha ugyanis tekintetbe vesszük mindazt, amit Jézus tanítványainak erkölcsi magatartásáról történelmileg tudunk, és főképpen ha meggondoljuk, hogy sokan közülük meggyőződésükért életüket adták, akkor a csalás elmélete tarthatatlan. De csalódást sem lehet feltételezni. A húsvéti hit létrejötté azért nem magyaráz-

ható meg a túlfűtöten lelkesedő tanítványok látomásaival, mert pontosan ugyanaz a hagyomány, mely beszámol a húsvéti tapasztalatokról, arról is értesít, hogy Jézus keresztfeszítése után szó sem volt lelkesedésről; a húsvéti hit Jézus megjelenéseit követte, nem pedig okozta.

Csalásról vagy pusztá önáltatásról tehát ma már nem beszélnek. Akik körünkben a feltámadás hitét a kritikus történelmi kutatás szemszögéből bírálják, árnyaltabban szoktak érvelni. Abból az önmagában helyes meglátásból indulnak ki, hogy a biblikus szövegeket nemcsak lefordítani, hanem értelmezni is kell. Ezért szövegelemzések segítségével próbálják kimutatni, hogy a tanítványok, amikor Jézus feltámadásáról beszéltek, ezt nem érthették úgy, mint mi, illetve amint azt már a közvetlenül utánuk következő keresztény generáció is felfogta. A feltámadásról való ígihirdetés ezek szerint nem valamilyen, a tanítványok konkrét helyzetéből le nem vezethető, tapasztalatokon alapszik. Pusztán jelképes beszédnek kell tartani, amellyel a tanítványok tulajdonképpen csak Jézus személyének egyedülálló üdvörténeti jelentőségét akarták kifejezni.

A második világháború utáni években nagy port vert fel Rudolf Bultmann elmélete. Szerinte „a húsvéti esemény, amennyiben ez történelmi eseményként együtt említhető a keresztfeszítéssel, . . . nem jelent többet, mint a Föltámadottra irányuló hit létrejöttét.” A feltámadásról szóló ígihirdetés tehát csak mítikus kifejezése lenne annak, hogy a tanítványok felismerték: Jézus halála következtében Isten megbocsát a mulandó világba belefeledkezett embereknek. A feltámadási hit tehát a kereszt fényében látott emberi sors egzisztenciális interpretációja, amennyiben a keresztet üdvözítő eseményként értelmezi.

Egy másik elmélet szerint a feltámadás hite csak az akkori idők nyelvén akarja kifejezni azt a belátást, hogy „Jézus ügye – mindenek ellenére – tovább folytatódik”. A tanítványok, elsősorban Péter, felismerték volna ugyanis, hogy az, amit Jézus földi életében el akart érni, s az, amit hirdetett, nem veszthette el érvényét halála által. Ezt a meggyőződésüket azután a rejtvénytyszerű állítással fejezték volna ki: Isten feltámasztotta őt a halálból.

Itt röviden rá kell mutatnunk arra, hogy a feltámadással kapcsolatos vita általában két különböző szinten folyik. Előtérben áll a történetkritikai, illetve szövegkritikai érvelés. Ennek menete általában a következő: Az Újszövetség szövegei beszámolnak ugyan Jézus tanítványainak a feltámadt Jézussal kapcsolatos élményeiről, de ezek a szövegek jórészt jóval az általuk leírt események után fogalmazódtak meg. Látszik továbbá rajtuk, hogy különböző hagyományokból erednek és, hogy az írókat hithirdetői, illetve hitvédelmi szándék vezette.

Nem találunk valóban bizonyos ellentmondásokra a húsvéti eseményről szóló elbeszélésekben? Így például Lukács evangéliuma és az Apostolok Cselekedetei szerint Jézus csak Jeruzsálemben jelent meg az apostoloknak, míg Máténál a tanítványok azt az utasítást kapják, hogy menjenek Galileába, ott

majd meglátják őt. Lukács evangéliuma továbbá azt a benyomást kelti, hogy Jézus feltámadása, megjelenése, sőt még mennybemenetele is ugyanazon a napon, húsvét vasárnapján történt. Az Apostolok Cselekedetei viszont azt állítják, hogy Jézus a feltámadása utáni negyvenedik napon ment fel a mennybe. Az üres sírra vonatkozó elbeszélésekkel kapcsolatban rá lehet mutatni bizonyos legendásnak tartható vonásokra, így pl. angyalok megjelenésére. Számuk a különböző elbeszélésekben különbözik. A legősibb szöveg pedig, amely beszámol Jézus feltámadásáról: az 1. Korintusi levél, nem említi az üres sírt.

A történetkritikai érvelés mögött azonban egy második szint is meghúzódik. Ezt általában nem szokták kihangsúlyozni, pedig a kritikus álláspont megfogalmazódása szempontjából ez a döntő. Arról van szó, hogy ki hogyan lekedik a valóságról. Azaz: ezen a szinten néha többé, néha kevésbé átgondolt filozófiai álláspont fejeződik ki. Itt jönnek létre a döntések, melyek már eleve meghatározzák a történetkritikai érvelés menetét. Aki ugyanis már eleve meg van győződve arról, hogy egy olyan esemény, mint Jézus feltámadása, lehetetlen, az nyilván egészen más szemmel fogja ezeket a szövegeket olvasni, mint az, aki képes számolni ezzel a lehetőséggel is.

Ha tehát feltesszük magunknak a kérdést: Hihet-e egy értelmét használó, józan ember Jézus feltámadásában? – akkor mindkét szintet tekintetbe kell vennünk. Egyrészt arra kell törekednünk, hogy a rendelkezésünkre álló szövegek fényében megválaszoljuk a kérdést: Mi történt tulajdonképpen a tanítványokkal az első húsvétvasárnapon, pontosabban a Jézus halálát követő hetekben? Másrészt, foglalkoznunk kell a filozófiai jellegű problémával: Lehetséges-e egyáltalán olyasmiről beszélni mint Jézus feltámadásáról?

III. A hagyomány megbízhatósága

Az első húsvét vasárnapján történetről az újszövetségi iratokon kívül más forrásaink nincsenek. Ezekben a szövegekben Jézus tanítványai arról tanúskodnak, hogy „látták” Jézust, és hogy sírját üresen találták. Itt felvetődik egy kérdés. Ezeket a szövegeket, legalább is részben, aránylag későn jegyezték le, s az eseményekről adott leírások sem egyeztethetők össze mindenben egész pontosan. Ennek ellenére, a szövegek segítségével elegendően megközelíthető-e az, amit a tanítványok megélték és megtapasztaltak? – A következőkben röviden meg akarjuk mutatni, hogy a húsvéti események lényeges mozzanataira vonatkozóan bizonyossággal rendelkezünk akkor is, ha az első húsvét eseményeinek lefolyása nem rekonstruálható minden részletében. Vagyis nem követünk el ostobaságot, ha elfogadjuk az apostolok tanítását. A húsvéti események lényeges mozzanatai közé számítjuk Jézus megjelenéseit, de ezen kívül az üres sírt is.

a) A megjelenések kérdése

A megjelenések egymásutánját és lefolyását pontos részleteit ma azért nem tudjuk már megadni, mivel az őskeresztények ezekkel az eseményekkel

nem úgy foglalkoztak, mint ahogy ezt a modern történész tenné. A tény megállapítása kétségtelenül fontos volt ugyan számukra, de nem törekedtek arra, hogy pontos jegyzőkönyvet vezessenek arról, ami történt. Meg kell gondolnunk továbbá, hogy olyan történésekről van szó, melyek a dolog természetéből kifolyólag nem is írhatók le az egyértelmű megfigyelés nyelvén. Az eset velejéről azonban, azaz, hogy Jézus halála után megjelent tanítványainak, megbízható tanúságtétellel rendelkezünk. Itt főképp arra a szövegre kell utalnunk, mely nem az evangéliumokban, hanem Szent Pál korintusiakhoz intézett első levelének 15. fejezetében áll:

„Elsősorban azt hagytam rátok, amit magam is kaptam: Krisztus meghalt bűneinkért, az írás szerint, eltemették és harmadnap feltámadt, ismét az írás szerint. Megjelent Péternek, majd a tizenkettőnek. Később egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg, ezek közül a legtöbben még élnek, néhányan azonban már meghaltak. Azután Jakabnak jelent meg, majd az összes apostolnak. Utánuk pedig, mint elvetéltnek, megjelent nekem is” (1 Kor 15,3-8).

Ezzel a szöveggel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy Szent Pál ezt Kr.u. 57-ben vetette papírra, de azt, amire benne hivatkozik, hat évvel előbb 51/52-ben mondta el a korintusiaknak. Ez a tanítás azonban – mint maga írja – nem tőle származik, hanem ő is csak továbbadta azt, amit másoktól hallott. A modern egzegéták szerint továbbá valószínű, hogy a szöveg egy hitvallás-szerűen kikristályosodott formula lehetett, mely már a negyvenes években elnyerhette mai formáját. Ha ez a vélemény helytálló, akkor a húsvéti események és a szöveg létrejötte között csak mintegy 15 év telt el. Ilyen rövid idő alatt nem alakulnak ki legendák. Hozzájön ehhez még az is, hogy Szent Pál Jézus feltámadására azzal a szándékkal hivatkozik, hogy a korintusiak számára elfogadhatóvá tegye a halottak általános feltámadásának keresztény tanítását, és nagyon világosan megmondja: „Ha Krisztus nem támadt fel, nincs értelme a mi tanításunknak, s nincs értelme a ti hiteteknek sem” (1 Kor 15,14).

Ha a Jézus megjelenéseiről tanúságot tevő többi szöveget is figyelembe vesszük, a következő öt pontban foglalhatjuk össze e szövegek megbízhatósága mellett szóló érveket.

1. Az apostolok Jézus feltámadásáról nem úgy beszélnek, mintha pusztán személyes meggyőződésüket vagy különböző tapasztalataikból leszűrt következtetések eredményét adnák elő. Számukra Jézus feltámadása magára Jézusra vonatkozó esemény. Jézus feltámadásáról pontosan úgy beszélnek, mint keresztaláláról. Azok számára tehát, akik Jézus személyének hirdetőivé lettek, az egyik olyan valóságos esemény, mint a másik.

2. Bizonyosságuk alapja elsősorban az, hogy Jézus megjelent nekik, hogy látták őt. Erről a látásról tudják, hogy nem tőlük maguktól indult ki, hanem megtörtént velük, mintegy rájuk tört; különleges ajándék, melyben nem mindenki részesül. Leírásaikból azonban világos az is, hogy ez a „látás” teljesen éber állapotban jött létre, nem estek elragadtatásba. Az elragadtatás állapotát többen közülük ismerik, és ezt egészen másképpen írják le. A feltámadt Jé-

zúst azért látták, mivel ez megmutatta magát nekik. A leírásokban e találkozások valóságos és egyben meglepő voltának kiemelésén kívül, nincsenek támpontjaink arra vonatkozóan, hogy hogyan is jöttek ezek létre. Ennek ellenére alább megpróbálunk e kérdésre is kitérni.

3. Ha a tanítás, mely szerint Jézus valóban feltámadt, csupán következtetések eredménye lenne, akkor teljesen érthetetlen volna, hogy ezzel kapcsolatban az ősegyházban semmi vita, semmi véleménykülönbség sem volt. Interpretációkra vonatkozóan mindig különböző nézetek alakulnak ki. Az ősegyházban többmindentre vonatkozóan találkozunk a véleménykülönbséggel. De Jézus feltámadását illetően semmiféle véleménykülönbség nem létezett. Ennek egyetlen magyarázata csak az lehet, hogy a megjelenések által létrejött bizonyosság olyan fokú volt, hogy ez minden értelmző magyarázkodást feleslegessé tett.

4. Jézus feltámadásának, halála utáni megdicsőült életének megtapasztalása nélkül teljesen érthetetlen lenne az a meglepő és sodró hithirdetői tevékenység, melyet a jeruzsálemi ősegyház már a Pál apostol megtérését megelőző években kifejtett. Ezekben a legelső években ugyanis kialakultak a későbbi általános misszió alapjai és egyben megfogalmazást nyert a Krisztusról szóló alapvető tanítás. Jézus személye egészen más megvilágításba került. Felismerték, hogy ő az, aki az Isten jobbán ül, ami zsidók számára hallatlan kijelentés.

5. Jól megalapozott tehát az az állítás, hogy az apostolok, illetve a tanítványok egy csoportja valamilyen egészen újszerű valóságot tapasztalt meg. A különböző körülményeket józanul megfontolva el kell ismernünk azt, hogy az apostolok meggyőződése – amely szintén mindenképpen történelmi tény – logikusan nem magyarázható meg a nélkül a valóság nélkül, melyre ők maguk hivatkoznak.

b) Az üres sír kérdése

El kell ismernünk, hogy Szent Pál az első Korintusi levél 15. fejezetében nem említi. Nincsen szó az üres sírról a többi szentpáli levélben sem, az egyéb, Jézus feltámadására vonatkozó utalásoknál. Azt azonban Pál apostol kifejezetten mondja, hogy Jézust eltették. Ezért mindenképpen megvan arra, hogy feltételezzük: Szent Pál meggyőződése szerint Jézus sírja üres volt.

A húsvéti eseményekről szóló evangéliumi elbeszélések viszont kivétel nélkül beszámolnak Jézus üres sírjáról. Ezeknek az elbeszéléseknek hitelességét a következő érvek támasztják alá.

1. Az összes tudósítások szerint Jézus üres sírját húsvétvasárnap reggelén asszonyok fedezték fel. Ha itt apologetikus célzatú legendás elbeszélésről, nem pedig tények közléséről lenne szó, akkor bizonyára nem asszonyokat hanem férfiakat szerepeltetne. Az asszonyok ugyanis a zsidó törvények értelmében nem tanúskodhattak hitelesen a törvényszék előtt.

2. Jézus nyitott és üres sírját feltételezi a Mt 28,12-15-ben említett bizonyára egykorú vád is, mely szerint a tanítványok ellopták volna Jézus holttestét. Egy ilyen vádra semmi szükség sem lett volna, ha Jézus zárt sírjára rá lehetett volna mutatni.

3. Meg kell fontolni továbbá, hogy Jézus feltámadásának hirdetése Jeruzsálemben elképzelhetetlen lett volna, ha Jézus teste a sírjában feküdt volna. Egy sírjában fekvő halott feltámadásáról zsidó környezetben semmiképp sem lehetett volna beszélni. A feltámadás a zsidók szerint egyértelműen a testre vonatkozott.

Az üres sírról szóló evangéliumi tudósításokat tehát úgy kezelhetjük, mint hitelt és hitet érdemlő, történeti tényekre támaszkodó hagyományt. Az üres sír ténye persze – amint az manapság joggal hangsúlyozzák – önmagában véve még nem bizonyítja Jézus feltámadását. Csak a megjelenésekkel együtt van jelentősége. Mindenesetre nyomatékosan kihangsúlyozza Jézus feltámadásának valóságos voltát.

Noha meg vagyunk győződve arról, hogy az üres sírra vonatkozó érvek helytállóak, mégis hangsúlyoznunk kell: A húsvéti hit szempontjából nem az a döntő, hogy Jézus sírja üres volt, hanem az, amire ez a tény utal, tudniillik, annak a bizonyossága, hogy Jézus valóban, a maga egyedi, történelmi személyisége szerint megdicsőülve az Istennél van, miután legyőzte a halált és a bűnt. Hiszen a feltámadás lényegében nem abban áll, hogy a halott emberi test új életre kel olyan értelemben, mintha a különböző szervek, az izmok, az idegrendszer újból evilági életműködést fejtenének ki. Inkább abban áll, hogy az egész ember, a maga személyi mivoltában és egész múltjával együtt eljut az Istenhez. Ezzel már el is érkeztünk a kérdés filozófiai oldalához. Ehhez fűzünk még néhány megjegyzést.

IV. A feltámadás lehetőségének elvi kérdése

Egyáltalában lehetséges-e olyasmi, mint Jézus feltámadása? Elgondolható-e egy ilyen esemény? Ezek a kérdések valóságértelmezésünk alapjaira vonatkoznak. Vagyis itt egészen általános jellegű filozófiai kérdésekről van szó. Hosszú fejtegetések helyett, melyekre tulajdonképpen szükség lenne, meg kell elégednünk három alapvető megjegyzéssel.

1. Ha felvetődik a kérdés: Józanul elgondolható-e egy olyan esemény, mint Jézus feltámadása, akkor nyilvánvaló, hogy igenlő válaszról csak annál lehet szó, aki hisz az Istenben, vagyis, aki meg van győződve annak létéről, akit a názáreti Jézus mennyei Atyjának nevezett. Aki nem hisz az Istenben, aki tehát azt állítja, hogy minden, ami a világban történik, végső értelmezésben nem más, mint teljesen véletlenül, értelem és cél nélkül működő anyagi erők kölcsönhatása, az a feltámadás hitében csupán egy neveléses véleményt láthat, egy egzaltált lelkiállapot kifejeződését. Jézus feltámadásának (és általában a halottak feltámadásának) kérdésével tehát csak az foglalkozhat komolyan,

azaz anélkül, hogy ezt a tanítást már eleve a mondák világába utalná, aki meg van győződve arról, hogy az ember nem az egyedüli személyi valóság ebben a világban, hanem egy Föltétlen Személy jelenlétében él, aki az ég és föld teremtője, és aki a világmindenségben és a történelemben tevékenykedik.

Aki felismerte a személyes Isten létét és működésének valós voltát e világban, az maga mögött hagyta azt a felfogást, mely szerint mindaz, ami ebben a világban van, végső fokon anyagi erők tevékenységére vezethető vissza. Tudja, hogy a materializmus nem képes számot adni a valóság egészéről. Így elgondolhatóvá válnak olyan események is, melyek semmiképpen sem tekinthetők fizikai folyamatoknak. Ezt a felismerést a következő pont világítja meg bővebben.

2. Jézus feltámadása nem azt jelentette, hogy Jézus visszatért az evilági életbe. Lényegesen különbözik a halott újjáéledésétől. A feltámadt Jézus új létmódba ment át. Szent Pál ezzel kapcsolatban szellemi testről beszél (vö. 1Kor 15,44). Ennek a létmódnak mivoltát persze nem tudjuk közvetlenül meghatározni. Egy bizonyos értelmezéséhez azonban elvezethet a következő megfontolás. Általában azt hisszük, hogy tulajdonképpen pontosan tudjuk, mi is az, amit anyagnak nevezünk. De ebben tévedünk. Sem a mindennapi életben, sem a fizikai kutatásban nem foglalkozunk „az” anyaggal, hanem csak ezzel vagy azzal az anyagi valósággal, melynek sokféle tulajdonságát ismerjük, melyről nagyon sokfélét tudunk mondani. Mindebből azonban még nem következik, hogy tudnánk, mi is „az” anyag. A fizikusok elemi részecskékről, de sugárzásról is beszélnek, melyek egymásba átalakulhatnak, és le is írják, hogy mi történik a különböző esetekben. Ennek ellenére még nem mondták meg, hogy mi „az” anyag. Meghatározhatjuk mint „objektív valóságot”, de ezzel már elhagytuk a természettudományos kutatás területét. Ilyen leírással ugyanis csupán a minden természettudományos kutatás lehetségségi feltételét jelöltük meg. Olyan „meghatározást” adtunk, amely azonosítja azt, amit anyagnak nevezünk, mindazzal ami van. Az anyag tehát „a létező”.

A kérdés tehát, hogy mi is „az” anyag, nem a természettudományos-fizika, hanem a filozófia területéhez tartozik. Erre pedig azért adhatunk egy bizonyos értelmezést lehetővé tevő választ, mivel (akármilyen meglepően hangzik is) már tudjuk, hogy mi is a lét, mielőtt tudnánk, hogy mi az anyag! Azt ugyanis, hogy mi a lét, önmagunkban, a saját öntudatunkban fedezzük fel, mihelyt egyáltalában felteszünk egy kérdést. Öntudatunk további megélése kapcsán jutunk el oda, hogy megkülönböztethessük az anyagi és szellemi létmódot. Ez utóbbi az, mely képes megismerni önmagát és az anyagi világot. Míg az előbbi sem az egyikre, sem a másikra nem képes. Ebből egyszersmind világossá válik számunkra e két létmódnak egymáshoz való viszonya is: az anyagi lét a szellemi létnek korlátozott, – pontosabban kifejezve – magától elidegenedett voltában áll (mert hiszen a szellemi létnek is lehetnek különböző fokai). Amiből persze az is következik, hogy e kétfajta létmód között – minden különbözőségük ellenére – nincsen áthidalhatatlan ellentét. Ebből kiindulva elgon-

dolhatóvá válik (noha csak analóg módon) a „szellemi test” vagyis a teljesen átszellemült anyagi valóság.

Ilyen megfontolásokra támaszkodva megkockáztathatunk néhány megjegyzést arra vonatkozóan, hogy mi is történhetett akkor, amikor a feltámadt Jézus megjelent az apostoloknak.

A feltámadt test „átszellemült”, vagyis önmagában nem érzékelhető. Ezért szándékosan bele kellett helyezkednie érzékelhető világunkba ahhoz, hogy azok, akikkel közölni akarta magát, láthassák és tapinthatassák. Krisztus megdicsőült emberségét tehát nem érzékelhette mindenki, hanem csak azok, akiknek megjelent, akiknek kinyilatkoztatta magát. Ez a beilleszkedés azáltal történt, hogy mintegy hatalmába kerítette a tanítványok érzékelő képességét.

Ha így fogjuk fel a feltámadott Jézus megjelenéseit, akkor nincsen akadály a látomás, a vízió kifejezést is használjuk, mert ezzel semmiképpen sem állítjuk azt, hogy ezek a tapasztalatok képzelődések következményei lettek volna. A vízió szóval ebben az esetben érzékfölötti, „misztikus” tapasztalatra utalunk. Ezt általános kategóriaként használjuk, hogy megközelítően leírassunk valamit, amire egyszerű volta következtében nincsen megfelelőbb szavunk.

3. Az ember szellemi-anyagi lény és mégis egységes valóság. Ebből az következik, hogy végérvényes, az Istennel beteljesedett létformájában – amit örök üdvösségnek mondunk – az egész embernek kell jelen lennie. Ha így nézzük a dolgokat, akkor a kijelentés: a lélek halhatatlan – helyesen értelmezve – tulajdonképpen ugyanazt jelenti, mint a test feltámadása. Mert sohasem pusztán a földi történetétől elszakadt lélek jut el az Istenhez, hanem a teljes ember.

Végül még arra is rá kívánunk mutatni, hogy minden emberben megvan a ráhangoltság annak megértésére, amit Jézus feltámadásának evangéliuma tulajdonképpen közölni akar. Üzenete ugyanis a halál feletti győzelmet hirdeti meg nekünk. A halál feletti győzelmet pedig minden ember kívánja. Akkor is, ha nem gondol kifejezetten az örök életre. Mert mindenki, aki vágyódik a teljes, a végső és elveszítethetetlen boldogságra, aki azt akarja, hogy életének legyen egy meg nem kérdőjelezhető értelme, az a halált kívánja legyőzni (akkor is, ha nem gondol erre), mivel a halál ténye mindent megkérdőjelez. Aki tehát nem tud belenyugodni egy végső elmúlásba, aki felismeri; hogy szellemi léténél fogva, Istennel személyes kapcsolatba léphet; aki az evilági életen túl remél egy másvilági életet, az tulajdonképpen azt várja, azzal számol, amit a feltámadásról szóló igehirdetés tényként állít elénk.

Összefoglalás

A mondottakból kiviláglik: Jézus tanítványainak tanúbizonyosága történelmileg hitelt érdemel. Nyugodtan osztozhatunk meggyőződésükben. Ezt annál is inkább tehetjük, mivel Jézus feltámadásának állítása nem tartalmaz semmit, ami értelemellenes lenne. Az igaz ugyan, hogy ez az állítás áttöri a min-

dennapi valóságfelfogásunkat. Igaz azonban az is, hogy a nagyonis „mindennapi”, alapjában véve materialista valóságfelfogás korlátozottnak mutatkozik a teljes valóság egészére irányuló eszmélődés fényében.

Bizonyítottuk ezzel Jézus feltámadását? – Bizonyítékról, abban az értelemben, ahogy ezt az ún. egzakt tudományokban használják, nem lehet szó. Mert Jézus feltámadása nem vezethető le semmiféle természeti adottságból, kísérletileg sem ellenőrizhető. Egy abszolút egyszeri ténnyel állunk szemben, melyet azonban józanul gondolkodva elfogadhatunk.

Farkasfalvy Dénes

A FELTÁMADÁS A MÁTÉ-EVANGÉLIUMBAN

Az evangéliumok híradását Jézus feltámadásáról szükségképpen saját korunk szemüvegén keresztül olvassuk. Főként az utolsó két évszázadban vált divatossá, hogy minden ókori okmányt elsősorban a történeti szavahihetőség szempontjából vizsgálunk. Nem meglepő tehát, hogy ez a kritikai szempont válik legfontosabbá akkor is, amikor az ősi keresztény írásművekben a hit alapvető csodás eseményével találkozunk. A kérdés – amely a kereszténység eredetével kapcsolatban is állandóan felvetődik – így foglalható össze: Vajon az első keresztények megfelelő tárgyi érvek alapján hittek Jézus feltámadásában, vagy csak egy személyes, szubjektív élményt („Jézus él!”) vetítettek ki és fogalmaztak meg történeti elbeszélések formájában? Hívó és hitetlen meg egyezik abban, hogy ez a kérdés fontos és jogos, és az evangéliumok idevágó lapjai ennek a történetkritikai vizsgálódásnak körébe is tartoznak.

Távol áll tőlünk, hogy ennek a vizsgálódásnak a jogát bárkitől elvitassuk. De e cikk írásánál abból a meggyőződésből indulunk ki, hogy az evangéliumok megértésében ennek az apologetikus szempontnak a túltengése akadályt jelenthet, sőt egyes szövegek magyarázásánál zsákutcába vezet. Meglepő tény ugyanis, hogy pl. Máté evangéliumának 78 oldalából (a 26. Nestle-Aland kiadásban) csupán mintegy másfél oldal foglalkozik a feltámadással. Ebből aligha következtethetünk arra, hogy e másfél oldal megírásánál az evangélium szerzője a feltámadás tényszerűségének bizonyítását tartotta volna fő feladatának.

Más szempontból is tekinthetjük a kérdést. Az első Korintusi levélben (15, 3-9) – amely minden szakértő szerint legalább 15, ha nem 25 évvel megelőzte a Máté-evangéliumot – megtaláljuk azt a f a j t a őskeresztény szöveget, amely a feltámadás tényéről a bizonyító tanúvallomás stílusában beszél. A páli szöveg kétarcú. Közli, hogy a hármas tény (Jézus halála, temetése, feltámadása) „az írások szerint”, azaz Isten írásba foglalt üdvösségterve alapján ment végbe. Utána listázza az Egyházban közismert tanúkat: Pétert, aki nyilván Korintusban is működött (vö. 1Kor 1,12; 9,5); „a tizenkettő” egész csoportját (a

kifejezés már ilyen hamar annyira „terminus technikus“-szá vált, hogy „tizenkettőről“ olvasunk, habár a megjelenések idejére az eredeti csoport tizenegyre apadt!); egy ötszáz főnyi csoportot, amelyből még sokan élnek; majd Jakabot, a jeruzsálemi egyház közismert fejét és végül önmagát. A szöveg bevezetése (3. vers) kifejezetten állítja, hogy „tradíciót“ tartalmaz: amit mondok, azt „kaptam“ (parelabon) és „továbbadtam“ (paredóka). A megnevezett tanúk mind férfiak, ahogy ezt a kor megkívánta, és a korintusi hívek által könnyen azonosíthatók. Maga Pál is a sorozathoz tartozik, tehát az író egy kollektív tanúságtevés társszereplőjeként nyilatkozik.

Az evangéliumok azonban nem ebből a szemszögből íródtak. Bár alkalomadtán gondoljuk van arra, hogy szavahihetőségüket védjék, az apologetikus szempont bennük nem a legfontosabb. Máténál sem a bizonyítékok halmozása a lényeges a feltámadás leírásában. Ez nem az evangelista dolga, hanem az első hithirdetést, a kerügmát meghirdető apostoli tanúké. Ő a feltámadás értelmét, a feltámadást, mint az evangéliumi elbeszélés csúcspontját és befejezését kívánja megvilágítani.

Valószínűleg egy lépéssel tovább is kell mennünk. Az egyes evangéliumokat lezáró, Jézus feltámadását tárgyaló elbeszélések, igazában azt a célt szolgálják, hogy kiemeljék és megalapozzák azt a nézőpontot, amely alapján az egész mű megszületett. A feltámadás nem egyszerűen a történet csattanója, hanem meghatározza azt a látásmódot, elsősorban Jézus ábrázolásának azt a módját, amely már az evangélium minden megelőző lapján felfedezhető. A feltámadás tehát, tudott tényként jelen van, a mű első sorától kezdve, mind az író, mind az olvasó gondolatvilágában (pontosabban: hitében). Az utolsó pár lap csak felszínre hozza, közvetlen figyelmet szentelve tárgyalja azt a központi tényt, amely miatt az evangéliumot megírták.

Így értjük meg, hogy a Máté-evangéliumban a feltámadt Jézusra vonatkozó szövegek miért foglalkoznak oly keveset a mi mai kételyeinkkel, és miért állnak inkább a mű irodalmi és teológiai lezárásának szolgálatában. Máté evangéliuma hallatlanul tömören kezeli a feltámadást. Az üres sírról 8 versben beszél (28,1-8). Ezt követően Jézus első megjelenését az asszonyoknak mindössze két versben (három mondatban: 28,9-10) adja elő. Ehhez képest szószaporítóan részletesnek tűnik az örök megvesztegetésének története (hat vers: 28,11-15). A tizeneggyel való egyetlen találkozás, azok végső küldése az „egész világba“ – rendkívül fontos és súlyos tartalma – négy rövid versben (28,16-19) kerül előadásra.

1. Az örök megvesztegetése

E négy perikópából a harmadik, az örök megvesztegetése, csak Máténál található, és nyilvánvalóan vitaszándékkal íródott. Visszautal a temetést kísérő körülményekre. Az öröket éppen azért állítják a sír mellé, mert a tanít-

ványok csalásától félnek. Itt látszik, hogy Máté Jézus feltámadását mint előre jelzett és ezért előre várt eseményt kezeli: „Emlékszünk, hogy ez a csaló még életében azt mondta: három nap múlva feltámadok” (27,64). A történet iróniája az, hogy most ugyanazok folyamodnak csaláshoz, akik népámítástól és csalástól tartottak. Meglepő az is, hogy a „főpapok és farizeusok” Pilátus előtt úgy vélekednek, hogy a holttest ellopása és a feltámadás koholt híre következtében a végső helyzet „rosszabb lesz az előbbinél” (27,64). Itt igazában Jézus szavait idézik emlékezetünkbe. A tisztátalan lélekről mondta, hogy amennyiben kiüzetése után visszatér és hetedmagával ismét megszállja az embert, az illető végső helyzete „rosszabb lesz az előbbinél” (12,45). Tehát a katonák megvesztegetésének története is szerves kapcsolatban áll az evangélium egészével. Az a vezetőség, amely Jézust csalónak tartotta, kivégeztette és kihulló véréért ünnepélyesen felelősséget vállalt (ez is csak Máténál szerepel: 27,25), most maga lesz csalóvá. Ez a hitetlenség rosszabb a korábbinál.

2. Az üres sír jelentősége

Máténál az üres sír történetében is központi szerepet játszik az állítás: a feltámadás úgy történt, ahogy ezt Jézus előre megmondta: „Feltámadt, amint megmondta” (28,6). Márknál ez utóbbi szavak másként találhatók: „Előttetek megy Galileába. Ott majd meglátjátok, amint megmondta nektek” (Mk 16,7). A párhuzamos helyek eltérése azért érdekes, mert Jézus – egyaránt Máté és Márk szerint – megmondja az Olajfák hegyén, hogy feltámadása után Galileába előre megy (vö. Mt 26,32 és Mk 14,28). Az eltérések csak az üres sír történetében jelentkeznek. Máté a feltámadás, Márk a galileai jelenések „előre jelzésére” utal vissza. A feltámadást tehát a tanítványoknak várniuk kellett volna. A szenvedés és feltámadás többszörös megjövendölése éppen azt a célt szolgálta, hogy a tanítványokban Jézus szenvedése és halála ellenére ki ne aludjék a hit. Lukács evangéliuma a kérdést pszichológiai szemszögből próbálja megvilágítani: „Nincsen itt, feltámadt. Emlékezzetek vissza, mit mondott nektek, amikor még Galileában járt . . . Eszükbe jutottak e szavai” (Lk 24,7-8). Az eredeti szöveget így is fordíthatjuk: Erre azok visszaemlékeztek szavaira. Eszerint a feltámadás megjövendölése ugyan megtörtént, de a tanítványok nem voltak képesek felfogni a szavak értelmét. Csak a tények bekövetkezése után értették meg a jövendölést.

A mai katekézis általában a Lukács-evangélium felfogását tükrözi: a feltámadás nemvált meglepetésként történt, mert Jézus erre vonatkozó szavai nem hatoltak be a hallgatóság értelmébe – a tanítványok nem rendelkeztek a szükséges fogalmakkal. Jellemző módon mi is rendszerint Lukács segítségével rakjuk össze az ellentmondónak ható adatokat: az asszonyok (főképp Márknál: 16,8) és a tanítványok megzavarodottan és hitetlenkedve fogadják a feltámadás hírét; bár erre az egész evangélium során többszörösen fel voltak készítve. Nem értették Jézus szavait.

Máté azonban, úgy látszik, nem így akarja feloldani a történet belső feszültségét. Az a tény, hogy az asszonyok nyomban az angyali üzenet átvétele után Jézussal találkozhatnak, különös vonást kölcsönöz az események menetének. Ez a rövid epizód többszörösen fontos. Szerkezetileg hasonló feladatot tölt be, mint az angyal szava. Első látásra Jézus mindössze azért jelenik meg, hogy az asszonyok Jézus „testvéreinek” is elvigyék üzenetét: „Térjenek vissza Galileába, ott majd viszontlátunk” (= látni fogják) (28,10). Ez utolsó szavak az angyaloktól kapott üzenetben is előfordultak, csak a ragok különböznek: ekei auton opsesthe – ekei me opsontai. Nincs kizárva, hogy az „Úr látása” terminus technikus. Azt jelzi, hogy mint földöntúli, természetfeletti valóság jelenik meg nekik és önmagában már nem tárgy az emberi látásnak. De fontosabb arra figyelni, hogy itt Máté két hagyományt fog össze. Olyan kettősséget, ami Pál fent idézett szövegében (1Kor 15) is felfedezhető. Jézus feltámadt valóságának első tanúi két csoportra oszlanak: egyrészt a tizenkettő (tizenny), másrészt rokonsága. Az első vezetője Péter, a másodiké Jakab, „az Úr testvére”. Az asszonyok tehát ugyanazt a hírt két csoportnak viszik: a tizenegyet és a rokonságnak. Az első feladatot az üres sírban megjelenő angaltól, a másodikat magától Jézustól kapják.

De az asszonyokkal való találkozásnak más jelentősége is van. Mihelyt a feltámadt Krisztus rájuk köszönt, „hozzá lépnek, megragadják lábát és leborulnak előtte” (28,9). E jelenethez Máténál leginkább a napkeleti bölcsek hódolata hasonlítható. Ott is ilyen liturgikus tisztelet és imádás veszi körül Jézust. A két helyen (2,11 és 28,9) szereplő ige (proskynein = leborulni, imádni) azonos. Máté más szövegeiben is előszeretettel használja ezt a szót. Másutt azonban a Jézus előtti imádó hódolat kifejezése rendszerint kérést vezet be (8,2; 9,18; 15,25; 20,20). Csak a vízen való járás és a vihar lecsendesítése után követi érdek nélküli csodálat és elragadtatás: „Valóban Isten Fia vagy!” (14,33)

Ezzel szemben Márknál a földi Jézus imádata csak egyetlen esetben merül fel: egy megszállott, aki tudja Jézus istenfiúságának titkát – és ezért Jézus őt el is hallgattatja – hódolva imádja (5,6). Lukács pedig feltehetőleg tudatosan kerüli, hogy Jézusra vonatkoztassa a „proskynein” kifejezést az Úr megdicsőülése előtt. Nála Jézus imádására csak feltámadása után kerül sor, evangéliuma utolsó előtti mondatában (24,52).

Máténál tehát az asszonyok néma hódolata igazában egy sorozatot zár le. Megismétli azt, amit a napkeleti bölcsek profetikusan elővételeztek. Felszínre tört már az evangélium kiemelkedő eseményei során, a hit első fellobbanásakor, de csak most válik igazán érthetővé, teljes mértékben igazolttá. A feltámadott imádása az utolsó jelenetben a tizenegy részéről is megismétlődik. Máténál láthatjuk talán a legvilágosabban, hogy a feltámadás adatai az evangélium egészének szempontját, nézőszögét, érthetőségét tükrözik.

Máté és János evangéliumában meglepő hasonlóság köti össze a feltámadásra vonatkozó részeket. Nemcsak arról van szó, hogy Jánosnál is fontos szerepet játszik a végső imádás. Tamás hitvallása a 20. fejezet végén: „Én

Uram, és Istenem!" (Jn 20,28), nem annyira a testi feltámadás valóságát, mint inkább Jézus igazi kilétének felismerését fejezi ki. A párhuzam még finomabb és mélyebb, ha a két evangéliumban azt vizsgáljuk, hogy mi volt az asszonyok szerepe az üres sír körül. Jánosnál csak Mária Magdolna neve szerepel. Ő is angyalokkal találkozik a sírban (két angyal, akárcsak Márknál). Az angyaloktól azonban semmi híradást nem kap. A sírtól eltávoztaiban történik az utolérhetetlen finomsággal megrajzolt ún. „Noli tangere" (Ne érints!) jelenet, amelynek két részlete utal a Máté-féle szövegre. Az egyik Jézus feltámadt testének megragadása. Ezt a János-evangélium nem írja le, de feltételezi. Amit a Vulgáta „Noli tangere" szavakkal fordít, magyarul a Békés-Dalos kiadás adja vissza legvilágosabban: „Engedj el!" A Szent István Társulat bibliájában az „Engedj!", az új protestáns fordításban a „Ne tartóztass fel" egyaránt elhomályosítja a szó fizikai értelmét. („Ne kapaszkodj belém" volna a legerősebb változat.) Mint Máténál, itt is a felismerést követi a Jézusba kapaszkodás, a visszanyert fizikai valóság megérintése. Csak hogy ezt János másképp alakítja tovább. „Engedj el", mert ez a megtapasztalható jelenlét nem döntő abban, amit feltámadásom számotokra hozott.

Következik az üzenet: „Menj testvéreimhez és mondd meg nekik: felmegyek Atyámhoz és Atyátokhoz, Istenemhez és Istenetekhez" (Jn 20,17). Jézus Magdolna útján itt is, akárcsak Máténál, „testvéreinek" küld üzenetet. A „testvéreken" hangsúly van, mert az „Atyám és Atyátok" kifejezés megismétli és egyben magyarázza. A szövegben azonban jánosi parafrázis veszi át a szót és világossá teszi, hogy nem Jézus családjáról van szó. A tanítványok felé egy újonnan szerzett testvériség küld üzenetet. Az a testvériség, amely a keresztthalál és a feltámadás során született meg. Amely az Ige megtestesülésének célja volt és egyértelmű az istenfiúsággal (vö. Jn 1,12: akik hittek, hatalmat kaptak, hogy Isten gyermekeivé legyenek).

Ami tehát Máténál egyszerű, bár teológiailag elmélyített adatközlés, az Jánosnál hasonló szavakkal, de már a János-evangélium mélységes gondolatvilágának sokféle árnyalatával és sokrétű tükröződésével csillan vissza. Ami az eredeti igehirdetés szövegében mindössze Jézus családjának részvételét fejezte ki a feltámadás melletti tanúságtételben (vö. Jakab említését 1Kor 15,7-ben), az Máténál az asszonyok Jézus-látásában már úgy jelenik meg, mint egy második, párhuzamos üzenet arra, hogy a végső küldetés megszülessék. Jánosnál ugyanez a hagyományanyag a mi Jézussal való testvériségünk üzenetvé szélesül. Jézusnak közös Atyánkhoz és Istenünkhöz való felmenetelét, s a Vele létrejövő új, lelki kapcsolatunk megszületését fejt ki.

3. A Feltámadott üzenete

A feltámadt Jézus és a tanítványok találkozását a Máté-evangélium rendkívül röviden, de annál erőteljesebben mutatja be. A találkozás helyének megjelölése feltűnően tág és meghatározatlan: „egy hegy Galileában". Ez is csak arra enged következtetni, hogy az evangélista ebbe az egyetlen jelenetbe a

feltámadt Jézussal való többszörös találkozás anyagát sűríti bele. Ezt azonban mesteri módon viszi végbe. Elsősorban a „minden” (pas, panta) szó négyeszeres használatára kell figyelnünk. E négy „minden” köré csoportosul és összpontosul most a Máté-evangéliumban már előzőleg is többszörösen hangsúlyozott egyetemesség.

A z e l s ő „ m i n d e n ” az isteni hatalomra vonatkozik: az Atya minden hatalmat Jézus kezébe tett. Amivel Ő most rendelkezik, az maradéktalanul képviseli az isteni üdvözítő szándék és hatalom teljességét. A feltámadt Jézus mint az üdvtörténet egyedüli örököse jelenik meg: az égen és a földön Ő az egyetlen „Közvetítő Isten és ember között” (1Tim 2,5). Az a kis tanítványsereg, amelyet Ő a hatalom teljességének birtokában világtérítő útjára bocsát, hasonló egyetemesség és kizárólagosság igényével indul el.

A m á s o d i k „ m i n d e n ” az emberi közösség egészére vonatkozik: minden nép tanítását kapja feladatul a tizenegy. Izrael nemzeti-faji korlátai ledőlnek, az Isten népe végérvényesen kinyílik az egész emberiség felé. Az üdvözítő szándék mindenkit felölel és hív mindenkit Krisztuson és apostolain keresztül. Most végső alapjaiban nyilvánul meg mindaz, amit Máté már annyiszor hangsúlyozott: ebben a jelenetben válik igazán érthetővé, hogy Jézus az emberiség eszkatológikus Bírāja (25. fejezet). De az apostolok szerepe is, akik tizenkét trónon ítélnék az új Izrael tizenkét törzse fölött (19,28).

A h a r m a d i k „ m i n d e n ” a hithirdetés tartalmára utal: mindaz, amit Jézus az apostoloknak tanított, továbbadásra vár. Az evangélium utolsó mondatai magát a bezáruló írásművet, mint isteni üzenetet, mint az Üdvözítő (és egyetlen Üdvözítő) tanításának összefoglalását adják át az emberiségnek. A szöveg erősen aláhúzza az Úr tanításának törvényhozó jellegét: „Tanítsátok megtartani mindazt, amit parancsoltam nektek.” Ahogy ezt a Hegyi Beszéd többszörösen hangsúlyozta, egy második Mózes, sőt igazában maga az isteni Törvényhozó közvetlenül nyilatkoztatja ki magát. A könyvet tartó Úr Krisztus (P a n t o k r a t o r) őkeresztény ábrázolása mindenekelőtt ezt az evangéliumi szakaszt idézze tehát eszünkbe.

A n e g y e d i k „ m i n d e n ” a hátralevő történelmi idő teljességét fogja össze: mindennap a világ végezetéig. De itt nemcsak a kronológiai idő kiterjesztéséről van szó. A mondat állítása Jézus időkefeletti és időközön uralkodó jelenlétére vonatkozik: „Én veletek leszek.” Ezekkel a szavakkal – talán nem hat túl profánnak, hogy egy filmcímre emlékezünk – valósággal „megáll az idő”: a tanítványoknak megjelenő Jézus jelenvalóságát, hatalmának, tanításának, működésének egyetemes kiterjedését mint egyre folytatódó, soha el nem múló ényt közli. Most értjük meg, hogyan mondhatta még feltámadása előtt: „Az én igém el nem múlnak” (24,35). Az Ő személyes, élő valósága vált egyszerűségekorra az emberi történelem maradandó központjává, kovászává, üdvösségszerző dinamizmusává. A hatalma teljét közlő örök Krisztus alakja, akit a tizenegy tanítvány körülvesz, mint egy irodalmi élőkép összefoglalja és egyszersmind lezárja az evangéliumot.

Aki Máté művét a szerző teológiai elgondolása szerint olvassa, annak nem hiányzik sem a mennybemenetelnek, sem a Lélek pünkösdi eljövételének leírása. Máté távlata szerint elhangzott a végső szó: az üdvösségtörténet végkifejlete ezentúl már belülről alakítja a történelmet. Minden isteni kegyelemmel, minden emberi vonatkozásban, mindenkit, s mindvégig erőkörébe zár Krisztus s vezet a végső beteljesülés felé.

Péteri András

TALÁLKOZÁS A FELTÁMADOTTAL

Találkoztál már a feltámadott Jézussal?

Milyen visszhangot vált ki bennem ez a kérdés? Hogyan felelek rá bennem, őszintén és közvetlenül? Amikor elemezem, igen sok szempontot különböztethetek meg, hogy „helyes választ” adjak. A személyes, közvetlen állásfoglalás ugyanis nem egészen esik egybe a pusztá értelmi vizsgálódással. Bizonyos fokig megelőzi a kutató értelmet, ugyanakkor függ is tőle.

Tanulmányunk ezen az egzisztenciális szinten szeretne néhány gondolatot felvetni Jézus feltámadásáról. Hogyan jutok kapcsolatba vele én, a XX. században élő ember? Hogyan lehetek én ma feltámadásának tanúja?

Bevezetésként szeretnénk emlékezetbe idézni, hogy Jézus feltámadása nem pusztán történelmi tény. Keresztény örömhírünk központi eseménye: Jézus feltámadt! Jézus él! Az, akit keresztre szegeztek és eltemettek, széttörte a halál béklyóit, legyőzte a könyörtelen urat. Az a Názáreti Jézus, akit tanítványai éveken keresztül követtek s akit ellenségei halálra adtak, három nap után újból eljött övéi körébe! Látták őt, beszéltek vele. Testi valósága ugyan sajátos: nem volt alávetve az anyagi lét törvényeinek, s mégis érinthették, látták sebhelyeit, meggyőződhetek róla – kétséget kizáróan –, hogy ő az, a Názáreti.

Érthető, hogy hívők és hitetlenek azóta is kutatják: valóban igaz ez a világot megrendítő hír? A szentírástudomány a legkülönbözőbb módszereket veszi igénybe az állítás vizsgálatára. Az elfogulatlan kutatás eredménye: szavahihető tanúk hiteles állításával állunk szemben. A józan logika szerint el kell tehát fogadnunk, hogy ezek a tanúk találkoztak azzal, akinek szívét három nappal előbb lándzsa döfte át a kereszten.

Mindez a kutatás, megfontolás életbevágóan fontos. Egy eseménysorozatra épülő meggyőződés csak akkor szilárd, ha biztos tény az alapköve. Így Jézus feltámadásának bizonyítása döntő jelentőségű minden keresztény hitében. Ugyanakkor azonban ez a vizsgálódó, kutató magatartásnál igen könnyen egyoldalú beállítottságra vezethet. Jézus feltámadását csupán mint történelmi

tényt vizsgáljuk. Egy talán érdekes, de kizárólag régi eseménynek tekintjük. Eppen ezért kevés szerepet játszik életünkben. A múltra vonatkozó történelmi kérdés elvont, eszmei kapcsolatot, nem igazi találkozást teremt.

Jézus feltámadása különbözik egy halottnak evilági életbe való visszatértétől. Méginkább azok állapotától, akik a „halál mezsgyéjén” jártak s akiknek elbeszéléseit oly nagy érdeklődés kíséri ma világszerte. Ezek, ugyanúgy, mint a naimi özvegy fia és Lázár, később „másodszor” végérvényesen meghaltak. Jézus feltámadása azonban áttöri a sír tér- és időbeli korlátait. Él ma és mindörökké, Atyja jobbján ül. Mi is találkozhatunk vele. Sőt igazi életünk csak akkor lesz, ha mint szőlővesszők benne maradunk (Jn 15,4), ha bennünk lakik (Jn 14,23), éltet minket. Felnőtt és szabadsággal megajándékozott embereknél ez a kapcsolat nem alakulhat ki, hacsak nem a „találkozás”: megismerés, felismerés és elfogadás útján.

A. „Nem láttam, Urunkat, Jézust?”

Ebben az összefüggésben mindenekelőtt Szent Pál esete gondolkoztal el. Jézus feltámadásának legrégebb írásos összefoglalását a korintusiaknak írt első levél 15. fejezetében találjuk. Minden jel arra mutat, hogy szent Pál már a hívektől is ismert és használt himnuszt épít be levelébe: a hivatalos tanúk sorát. A mai olvasó legtöbbször rá se eszmél, hogy Pál saját magát is Jézus feltámadásának tanúi közé sorolja. Pedig – legalábbis nincs semmiféle ellenkező utalás sem a Szentírásban, sem a hagyományban – ő személyesen nem ismerte a Názáreti Rabbit. Semmiképpen sem tartozott a „negyven nap” tanúi közé, azok sorába, akik Jézust látták mennybemenetele előtt. A damaszkuszi úton jön elébe Jézus, szól hozzá. Pál megrendülve kérdezi, hogy ki beszél vele. Nem tudja, ki jelent meg az „égi televízió képernyőjén”. A hang megadja a választ: „A názáreti Jézus vagyok” (ApCsel 22,8). Jézus közli, hogy él, találkozik Pállal.

Pál egész lényével felel. Gyökeresen átalakul. Szinte eszelősségnek tűnő szeretettel (ApCsel 26,24) áll Jézus szolgálatába. Nincs nyugta, megy és minden népnek hirdeti: Jézus valóban él, feltámadt! Egyesek először óvakodva, gyanakodva fogadják. Hamarosan azonban teljes jogú apostolnak ismerik el, amire nyugodtan hivatkozhat: „Vajon... nem vagyok apostol? Nem láttam Urunkat, Jézust?” (1Kor 9,1)

Az a tény, hogy Pál azok közé sorolja magát, akiknek megjelent Krisztus (1Kor 15,5.7.8), akik látták az Urat (9,1) több kérdést vet fel. A görög „óphthé”-t „megjelent” szóval fordítják a magyar kiadások. A passzív igeforma pontosabb értelme: láttatta magát. Élesebben fejezi ki, hogy az egész folyamat Jézustól indult ki, ő a kezdeményező. A feltámadott test egészen új, isteni dimenzióba lépett át. Ez az Úr annak, akinek, s úgy tárul föl, ahogy akarja. Ő belépett az új égbe és az új földre; a vele való találkozás soha ki nem érdemelt izelítő azoknak, akik a jelen világ keretei között mozognak.

A teológusok és biblikusok között elsősorban arról folyik a vita, hogy hogyan történt ez a látás, „látatás”. A régibb szerzők nagy része nem kételkedett, hogy a testi szemek érzékelésével. Így szemlélték Jézus kezét és lábát húsvét estéjén az apostolok (Lk 24,39). Mások szerint a kifejezés nem a látás és a többi érzékszerv közötti különbséget akarja hangsúlyozni: Egyszerűen valamilyen érzékelhető tapasztalatra utal. Van aki tovább megy. Úgy véli, hogy Pál a 15. fejezetben mintegy mellékesen említi a „megjelent” szót. A lényeg az apostoli hatalmon van: „mindegy tehát, hogy én vagy ők; ugyanazt hirdetjük” (uo. 11).

Az evangélisták, és szent Pál sem ecsetelik közelebbről ennek a látásnak lélektani lefolyását. Még kevésbé végez a népek apostola összehasonlító tanulmányt. Nem fejt ki, miben egyezik s esetleg miben különbözik az ő találkozás a Krisztussal és a többiek Krisztus-látása. Az akkori kor emberét még nem érdekelte a pszichológiai elemzés. Céljuk sokkal életbe vágóbb: „... hirdetjük, hogy Krisztus feltámadt a halálból” (uo. 12). Valószínű, sohasem határozhatjuk meg ennek a látási folyamatnak minden sajátosságát.

Tény az, hogy szent Pál egysorba helyezi magát a többi apostollal: hiteles hirdetője Jézus feltámadásának. Tegyük fel, hogy neki egészen rendkívüli, de végeredményben mégis csak misztikus látomása volt. Ekkor is túlságos egyszerűsítés lenne azt föltételezni, hogy a többi tanú – a negyven nap alatt – sem látta másként a Feltámadottat. Ezt a következtetést meghazudtolják az evangéliumi jelentések. Többször is kifejezetten hangsúlyozzák a feltámadt Jézus érzékelhető valóságát. Jézus maga kívánja, hogy tapogassák meg és lássák (Lk 24,39 kk), nyújtsák ki kezüket és nézzék meg sebeit (Jn 20,27). Ugyanolyan egyszerűsítés lenne azonban, ha a tizenegy tapasztalatának minden részletét Pálra is érvényesnek tartanánk. Joggal írja Jacques Guillet, francia biblikus: „Pál nem látta Jézust földi életében. Úgy látszik, hogy neki Damaszkusz kapui előtt más élményei voltak, mint a negyven nap tanúinak. Ezek érzékszerveik segítségével állapították meg, hogy a Názáreti és a feltámadott Jézus ugyanaz. Pál élménye mégis oly közvetlen mint a többieké. Azonosságot állapít meg a fölmagasztalt, az égből magát kinyilatkoztató Úr és a megfeszített között, akit tanítványaiban üldözött. Később egyéb látomásai is voltak (vö. ApCsel 18,9; 26,16). A negyven nap jelenései viszont nem ismétlődnek, mivel a felismerés már megtörtént.”

Kierkegaard érdekes megkülönböztetést állít föl a feltámadott Krisztus tanúi között. A negyven nap tanúi első kézből tapasztalták meg, hogy a keresztre feszített és a feltámadt Úr egy és ugyanaz. Mi, mai emberek csak másodkézből szerzett tapasztalatokra építhetünk. Szent Pált a második csoportba sorolhatjuk, mivel nem a negyven nap tanúi közé tartozik. Ugyanakkor mintha mégis az első kategória tagja lenne, hisz a hivatalos tanúk körébe helyezi az egyház.

A kérdés helyes megoldásához a következőket kell figyelembe venni. Egyrészt minden tanúnak – a negyven napot átélteknek és az utánuk következők-

nek (beleértve mi magunkat is) – szüksége van egész emberi valóságát, azaz tapasztalati világát érintő megnyilvánulásokra, amelyekben felismerheti, hogy Jézus „meglátatja” magát: él. Nincs kétség, hogy a negyven nap tanúinál ez a tapasztalat az érzékszervek közvetlen tevékenységét is magába foglalta. Pálnál rendszerint kiemeljük, hogy a Feltámadott rendkívüli módon, valószínűleg nem az érzékszervek útján közölte magát vele Damaszkusz kapui előtt. Ez a sajátosság mintegy felejteti velünk azt a lélektani tényt, hogy a legfeneklebb misztikus élmények is igazi tapasztalatok. Valóságjellegük semmivel sem kisebb az érzékszervek útján szerzett ismereteknél. Ezenfelül Pálnak volt még egy, más szintű tapasztalata is: Szent István vértanú és a többi üldözött keresztény rendíthetetlen kiállása, tanúskodása. István nyitva látta az eget, s az Emberfiát az Isten jobbján (ApCsel 7,56). Magatartásukban nemcsak a szenvedő, de az élő, éltető Krisztus hatalma is megnyilvánult! Kitérőlhetsen benyomást gyakoroltak a megkövezők ruháját őrző Saulra, aki látta és hallotta Istvánt.

A másodkézből tapasztalók útja hosszabb lehet, mint az első kézből merítőké. A Feltámadott felismeréséhez azonban egyik tapasztalat sem elegendő. Már az evangélisták figyelmeztetnek erre. Máté jelentését (28,17) és Lukács szavait (24,41) olvasva nyilvánvaló, hogy a külső hatások mellett az ember benső világának nyitva kell állnia az örömhír befogadására, egyébként nem jut el Jézus felismeréséhez. János kifejezetten tanítja, hogy a látás még nem hit, azaz nem a teljes találkozás a Feltámadottal (Jn 20,29). Jézus feltámadása ugyanis nem evilági visszatérés. Egész emberi valósága helyeződik új, isteni dimenzióba. A tényt, hogy ő az Úr, aki az Atya jobbján ül, csak hinni lehet, Őt látni nem. A tapasztalat valamiképpen készíthet erre, mint Pétert a csodás halfogásnál, Tamást a sebek tapintásánál. De csak az Atya kegyelme adhatja meg a felismerés boldogságát. A negyven nap tanúi éppenúgy, mint Pál rendíthetetlen hitükről tanúskodtak! Annak hittek, aki legyőzte a halált (2Tim 1, 11-12). Ezen a közös, szilárd hiten egy sorban állnak a negyven nap tanúi és Pál.

A hit felismeri és elfogadja, hogy a tanító, szenvedő és megdicsőülő Jézus egy és ugyanaz, tovább él tagjaiban, az egyházban. Ehhez tartoznak a negyven nap tanúi, akiket a Lélek tüze keresztel meg. Ebbe lép be Pál, akire Ananiás önti a keresztvizet (ApCsel 9,19). Valódi életközösség jön létre Jézus és tagjai között (Róm 6,8), tanítja később: „Ő a testnek, az egyháznak a feje” (Kol 1,18), mi pedig „mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a kereszt-ségben” (1Kor 12,13). Kifejezi, hogy a kegyelem fényében felismerte, elfogadta: az üldözött keresztényekben Jézus él, működik! Ez a közösség nyilvánítja ki és hatalmazza föl Pált, arra a munkára, amelyre az Úr rendelte (ApCsel 13, 2-3; 15,2-12). S ez a közösség kezkeskedik végül is arról, hogy Pál is hiteles tanú.

S evvel elértünk egy döntő kérdéshez. Honnét tudták a többi apostolok, a „negyven nap” tanúi, hogy Pál szintén megtapasztalta az élő Jézust? Ugyan-

onnét, amit magukban megtapasztaltak, megélték! A Feltámadottal való találkozás gyökerestül átalakította életüket! Érdekes megfigyelni, hogy az Apostolok Cselekedetében, amikor Péter az Úr feltámadását hirdeti, nem magyarázkodik, hogy így meg úgy láttuk őt. Ismétli: „Isten feltámasztotta a halálból, ennek mi tanúi vagyunk” (3,15; 5,32; 10,40-42). A zsidók és a főpapok nagyon jól tudták, milyen gyáván futamodott meg a Getszemáni kértből Péter és a többi tanítvány. S most ott állnak előttük, rendfihetetlenül. Nem csodálatos ez? Ez az átalakult élet volt az igazi tanúságtétel, „martyrium”. S ezt látták az apostolok Pálnál is. Ő is gyökeresen megtért. Ezért keresztelkedett meg, ezért hirdette minden nehézség, üldözés ellenére a feltámadt Krisztust.

Ezek után talán jobban megértjük, miért tekinti magát Pál egyenrangúnak a többi apostollal. De annak okát is, miért ismeri el őt hiteles tanúnak az egész közösség, bár tudja róla, hogy Jézussal való találkozása nem teljesen egyforma a tizeneggyével. Többször elmondhatta Pál, hogyan nyilvánította ki neki magát az Úr. Bizonyára jelentős mozzanat volt küldetésének igazolásában. De legalább olyan fontos volt az, hogy hogyan felelt életével erre a hívásra. Megtapasztalhatóan gyökeres átalakulása igazolta, hogy valóban találkozott a Feltámadottal. Teljes erejéből tagja lett Jézus élő, magát Atyjának áldozó testének. S ezáltal lett az ő és a többi apostol találkozása Jézussal egyértelmű.

Példáján keresztül azt is jobban megsejthetjük, milyen utakon találkozik velünk Jézus, hogyan közli magát a „másodkézből” élőknél. Ez a találkozás is lehet olyan mély és átütő erejű, mint amilyenek a negyven nap alatt történtek. De nem szükséges ehhez egy bizonyos misztikus tapasztalat? – kérdezhetné valaki. Jól értelmezve a misztikus szót, igennel válaszolhatunk. Csak ebben ne a rendkívüliséget hangsúlyozzuk, hanem a Háromságos Istennel való benső és életet átalakító kapcsolatot. A hit mindig isteni dimenzióba nyúló és erő találkozás. Ez a misztikus élmény lényege is. Éppen ezért kegyelem és boldogító.

Végül láthatjuk a gyökeresen megtért, átalakult élet döntő fontosságát az egyház életében. Nem az üres szó, a pengő érc, hanem a Feltámadt életével egybeforrott élet a gyújtópont, ahol Jézus találkozni akar a másikkal. Viselkedésünket, életstílusunkat megtapasztalhatják az emberek. Ezt láthatták Pálnál az athéniak, a korintusiak. Életstílusunk a legjelentősebb út vagy akadály, hogy mások bennünk és rajtunk keresztül megtapasztalhassák: Krisztus valóban feltámadt, él! Él, működik ma is bennünk, közösségében.

B. „... S felismerték”

Az emmauszi tanítványok történetének egyik célja az, hogy kimutassa: a tizenegy és az asszonyok mellett mások is találkoztak a feltámadt Jézussal. Mindaz tanúskodik mellette, aki felismerte az Urat, és akinek szíve lángra lobbant ennél a találkozásnál. A Feltámadott megmutatja, láttatja magát az egyszerű, névtelen tanítványnak is.

Elgondolkodtató a látás és a felismerés közötti űr. Csak az ismerhet fel valakit, aki már előzőleg látta a másikat, vagy legalább is van róla valamilyen képe, elképzelése. Gondoljunk egy „ismeretlen” vendég felismerésére a pályaudvaron, repülőtéren. A Lukácstól leírt összefüggés arra utal, hogy az emmauzsi tanítványok jól ismerték Jézust. Tudtak terveiről, bíztak benne, hogy ő váltja meg Izraelt. S most mégsem ismerik föl. Látnak s mégsem látnak! Egész beállítottságuk képtelennek tartja, hogy valaki visszajöhessen a halottak országából. Elfogadják, hogy a testet nem találták az asszonyok. De mivel társaik nem látták Jézust, az asszonybeszéd csak rémületet keltett. A keserűség, csalódottság megkeményíti szívüket, bezárja lelkük kapuit.

A kezdeményezés ismét a Feltámadotté. Ő képes reményt varázsolni a kétségbeesettekbe. Felnyithatja a vakoskodó szemét, hogy észrevegye a már közelében fekvő kincset. Útitársul szegődik tehát a vándorok mellé. A keserűség feszült idegállapotot teremt s ez veszélyt rejt magában. Betolakodónak, idegennek tekintheti s ezért elutasíthatja az ismeretlent. Lukács mesterien eseteli Jézus eljárását. Mindenekelőtt tudatosítani próbálja a tanítványokkal rejtett, zavaros érzelmi világukat. „Alákérdez.” Az első válasz valóban visszavágásnak, bosszankodásnak tűnik: „Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben . . . ? Hát te még ezt sem tudod? Nem érdekel a világ sorsa?” – A beteget gyógyító Krisztus nem befolyásoltatja magát. Tudja, hogy a lélek leginkább akkor békél meg, ha szeretetteljes környezetben sikerül felszínre hozni a sebet, a sérült érzelmeket. A kibeszélés megkönnyebbülést teremt s békességet, hogy szembe nézhessünk a féltetten őrzött torzításokkal, féligazságokkal.

A tanítványok el is mondják, hogy miért érzik magukat csalódottnak. Emberi reményeik törtek össze, Istenbe vetett bizalmuk rendült meg. Hogy az, aki csak jót tett, akí népét meg akarta szabadítani, a bitófán fejezze be életét? A kereszt nem lehet Isten terve, a Messiás trónja!

Jézus látja, hogy emberi mércéjüket alkalmazták Istenre. Életük kettétört, mert saját gondolataikat, vágyaikat Isten tervének tekintették. Az Úr nem áll meg tehát az evilági lélektan síkján. Az érzelmeik nyomasztó súlyától megkönnyebbült embereknek feltárja az Isten titkát. Befogadóképességükből indul ki. Hívó zsidókról lévén szó, az Írásokat állítja szemük elé, itt találhatják meg az igazságot, amely gyökeres szabadulást hoz. Az Írások befogadása az első lépés az Istennel való találkozásban. Nem hallgatja el tehát a szenvedés paradoxonját, nem felületesen simogat, vigasztalgat. A lényegre mutat rá: Jézus szenvedő önátadásában nyilvánul ki Isten felülmúlhatatlan szeretete. A szenvedésben, halálban kiüresített ember-Jézus a megdicsőülésre rendelt Úr! Isten ereje és bölcsessége az emberileg balgaságnak tartott megsemmisülő engedelmisségben, erőtlenségben nyilvánul meg!

Hosszú idő telhetett el ebben az eszmecserében. Idő kell ahhoz, hogy egy dermedt szív felmelegedhessék. A megértő és őszinte párbeszéd meg is termi első gyümölcsét: a testvéri kapcsolatot. A keleti vendégbarátság törvénye su-

gallja: estére hajlóban ne engedd továbbvándorolni útítársadat. Úgy látszik azonban, hogy az emmauszi vándorokat mélyebb érzelem is fűti. Még nem ismerik fel, hogy ki is rejtőzik az idegenben. De érzik, hogy szavai lassan-lassan világosságot gyújtanak sötétségükben, értelmet adnak életüknek. Nyomást gyakorolnak tehát az idegenre: Maradj velünk!

A két tanítvány az asztalhoz ül. A vendég kapja a főhelyet, rá hárul a házigazda feladata is: áldást mondani a kenyér felett. S Jézus veszi a kenyeret, megáldja, megtöri és a kettőnek nyújtja. „Ekkor megnyílt a szemük, s felismerték” (Lk 24,31).

Ismét egészen pontosan szeretnénk tudni, mi történt, milyen kifejezést használt Jézus? Lukács nem ecseteli. Kétségtelen, hogy a jelenet az eucharisztia idézte föl az első keresztények emlékezetében. A közösséget, amelyikben Jézus teljes valóságát, keresztre feszített és feltámadott testét-vérét, istenségét és emberségét nyújtja övéinek. Ezen a legbensőbb, legvalóságosabb módon találkozott Jézus emmauszi tanítványaival. Ez a találkozás egyszerűsággal megnyitotta szemüket: látták őt, megértették Isten tervét, minden emberi képzeletet meghaladó szeretetét.

Hogy ehhez kimondotta az átváltoztatás szavait? Erről ismét vitatkoznak a teológusok. Az őskeresztény hagyomány kenyértöréssel jelzi az eucharisztia. Miért ne ünnepelhette volna ezt Emmauszban az Üdvözítő. Mások azt hangsúlyozzák, hogy Jézus pusztá jelenlétével, a liturgikus formulák kimondása nélkül is egyesülhet velünk, közölheti magát. Felismeréséhez elég lett volna tehát a hangneme, a magatartás, amellyel Atyját dicsérte és áldotta? A tanítványok köre nagyon jól tudta, hogyan szokta ezt végezni Jézus. Vagy elegendő s összetéveszthetetlen jel lett volna a pusztá gesztus, ahogy a kenyeret – önatádo szeretetének jelét – nyújtotta? A részletekről ismét hallgat az örömhír közvetítője.

A tény tagadhatatlan. A Feltámadott közölte magát, vele találkozott. Jelenlétét nem kötik a földi keretek: eltűnt a szemük elől. Ugyanakkor megnyilvánul működésének kitörőhatatlan emléke: a tanítványok rádöbbennek, hogy egész bensejük átalakult. „Nem lánogolt a szívünk, amikor beszélt az úton és kifejtette az Írásokat?” A teljes felismerés az eucharisztikus közösségben történik.

A gyökeres változás kifejeződik viselkedésükben. A szomorú, letört vándorokból, lelkes és fáradhatatlan hírnökök lesznek. Abban az órában útra kelnek és mennek, hogy tanúskodjanak az Úr feltámadásáról.

Az eseménynek azonban még nincs vége. Lukács elbeszélése érzékeltetni akarja „a tizenegy és társainak”, a „hivatalos egyháznak” a jelentőségét az Úr feltámadásáról adott tanúságtételben. A lelkesen visszatérő emmauszi tanítványok nem juthatnak szóhoz azonnal. Mintegy előbb meg kell hallgatniuk a „legelsőbb kézből” származó tanúságtételt: „valóban feltámadt az Úr és megjelent Péternek” (24,34). Ezután mondhatják el a saját tanúságukat. Karl Lehmann szavai szerint: „A Jeruzsálemben időző tizenegynek és társaiknak

húsvéti hitvallása nem akármilyen viszonyban áll az emmauszi tanítványok tapasztalatával. A jeruzsálemi őstanúk által nyeri el biztonságát; ezek aláhúzzák az emmauszi tapasztalat igazát, anélkül, hogy leértékelnék. Az emmauszi tanítványok élménye nem magánügy, hanem a hivatalos egyházzal egyértelmű“.

A Lukács-evangélium az emmauszi tanítványokban a feltámadott Jézussal való találkozás szokottabb, nem rendkívüli útját mutatja be. Páltól eltérően nem villámcsapásszerűen hanem fokozatos lépésekben vezetí őket az Úr. Először baráti módon közeledik hozzájuk. Segíti őket, emelkedjenek ki védekező zártságukból. Az idegen, az ismeretlen befogadására készíti őket. Emlékeztet, hogy mindenki Isten képét viseli, mindenkiben működik – tehát jelen van – a Feltámadott. Az alkalmi vándoron keresztül is közölheti magát velünk.

Kifejezettebb lépés az írásokkal való belső kapcsolat. Ott találjuk meg Isten tervét, eljárás módját, szeretetének jeleit. Ezekben elmélyülve, ezeket magunkévá téve gyúlik lángra a szívünk, hogy Isten ajándékát befogadhassuk. Ne értelmezzük azonban részre hajlóan ezeket az írásokat, különben csak megtetőződik csalódásunk. Az írás teljes értelmét az eucharisztikus közösség nyújtja. Az egyház szeretetteljes gyülekezete segít az írásokban rejlő igazság felfedezéséhez, mert ott jeleníti meg Jézus halálát és feltámadását. Ott van jelen, ez a találkozás kiváltságos helye és csúcspontja.

Tegyük fel most újból a kérdést: Találkoztam a Feltámadottal? Próbáljam imádkozva átgondolni, hol és hogyan történt ez? Rendkívüli, megrendítő körülmények között szólt hozzám? Lassú fejlődésen keresztül vezetett és vezet ma is? Kinek a tanúsága játszott jelentős szerepet? Felismertem Őt megsebzett, keresztre feszített s egyben az Ő szentségét tükröző közösségében?

Kérdezzem meg azt is, hogy hogyan válhatna még életerősebbé találkozásunk. Ne felejtsem, a kezdeményezés az övé. Ő az, aki láttatja magát. Minden vele való találkozás ajándék, amit tetszése szerint, de bőkezűen osztogat. Ne kételkedjem irántam való kiváltságos szeretetében. Életkörülményeimen, neveltetésemen át és annyi egyéb úton adot, már alkalmat a találkozásra. Könyörögjek tehát, hogy ezután se vonja meg szerető önközlését. Ne engedje, hogy megkeményítsem szívemet, hanem felismerjem, megtapasztaljam szeretetét.

Használjam fel az alkalmakat, amelyeket ma felkínál találkozásam erősítésére. Mintha korunkban különös előszeretettel nyújtaná magát az ún. lelki megújulási mozgalmakban: a karizmatikus körökben, cursillóban, új katekumenátusban stb. Mindezek figyelemmel hallgatják szavát, erősítik a baráti közösséget, s ünneplik halálát és feltámadását.

Végül kérdezzem meg magamat, hogyan tanúskodom én az Úr feltámadásáról. Beszélgetéseimben, prédikációmban minden szóba kerül, csak a Feltámadott marad háttérben? Aki életemet figyeli, megtapasztalhatja, hogy meggyőződésem: Jézus valóban feltámadott?

DESCENDIT AD INFEROS – ALÁSZÁLLOTT A POKLOKRA

A hitcikkely csengése nem húsvéti, – legalábbis első pillanatra. A valóságban azonban igen fontos helyet tölt be a húsvéti titokban, a mysterium pasquale-ban. Erre utal a feltámadási liturgia húsvéti örömeke, az Exultet: „Áldott éj, a halál bilincseit ekkor törte szét Krisztus, és az alvilág mélyéről mint győző tért vissza.”

A hitcikkelynél azonban egyesekben felmerülhet a mítoszfosztás (demitizáció) gondolata. Mert úgy tűnik, mítoszból van itt szó. Ilyesmit pedig nem várhatunk a modern embertől. – De ha eddig nem is merészkedünk el, maga a tétel jelentéktelennek látszik az ígéhirdetésben és a keresztények mindennapi életében.

S mégis, megtaláljuk már az apostoli hitvallás Kr. u. 370 óta elterjedt szövegében (DS 16; 27-30). Vizsgáljuk meg tehát mi az értelme és gyakorlati jelentősége ennek az állításnak.

1. A hitcikkely biblikus alapjai

Évszázadokon keresztül Péter első levelét idézték, mint idevágó klasszikus bibliai szöveget. Krisztust „a test szerint ugyan megölték, de a lélek szerint életre kelt. Így ment el a börtönben sínylődő lelkekhez is, és hírt vitt nekik. Ezek egykor engedetlenek voltak, amikor Noé idejében az Isten türelmesen várt...” (1Pt 3,18-20). Ehhez csatolták még a kifejezést: „Mert azért hirdették az evangéliumot a halottaknak is...” (uo. 4,6). Egyes szentírásmagyarázók szerint azonban e szakaszban nem arról van szó, mit tett Krisztus halála és feltámadása között. Az idézet Péter-levél részének értelme inkább a következő: A feltámadt Krisztus a bukott angyaloknak hirdeti a felettük aratott győzelmet. Ezek vezették ugyanis bűnre az embert, s ennél fogva előidézői voltak a vízözöni büntetésnek; emiatt vannak fogságban a végítélet napjáig.

A teológusok ma más biblikus témákat helyeznek előtérbe hitcikkelyünkkel kapcsolatban. Pl. azt, hogy Jézus az új Jónás. A jelet követelő írástudóknak és farizeusoknak felelte Jézus: „A gonosz és házasságtörő nemzedék jelet kíván, de nem kap mást, csak Jónás próféta jelét. Amint ugyanis Jónás próféta három nap és három éjjel volt a hal gyomrában, úgy lesz az Emberfia is három nap és három éjjel a föld szívében” (Mt 12,40). Jónást három napra nyelte el sötét gyomrába a nagy hal; ugyanígy három napra nyelte el Krisztust a halottak birodalmának mélysége. Ezáltal azonban bizonyos értelemben a halál lett fogva tartva, a maga teljes valóságában és sötétségében.

Fényt vet a hitcikkelyre Szent Pál Rómaiaknak írt levele is: „A hitből folyó megigazulás viszont így beszél: Ne mondd a szívedben: Ki fog felszállni az égbe? (ti. hogy a Krisztust lehozza), Ki fog leszállni a mélységbe? (ti. hogy

Krisztust a halottak közül felhozza).“ Farkasfalvy Dénes, akinek fordítását idézzük, a következő magyarázatot fűzi ezekhez a versekhez (Róm 10,6-8). „Az idézet értelme tehát ez: nem lehetetlen feladatot kell megoldanunk. Az isteni ígét lehozni az égből, vagy felhozni a halál országából nem volnánk képesek. Krisztus azonban már mindkét utat megtette a megtestesülésben és a feltámadásban“ (Farkasfalvy Dénes: A Római levél, Prugg Vlg. 129-131. o.).

Ha pontosabban meg akarjuk érteni, mit jelent Jézus leszállása a halál birodalmába, tüzetesebben meg kell vizsgálnunk az Ószövetség elképzelését az alvilágról, a séolról. A séol lényeges tulajdonságai a hallgatás, sötétség, magány, elfelejtettség, elhagyatottság. Mindezek között a legborzasztóbb az Istentől és emberektől való abszolút elhagyatottság. A jámbor zsidók számára a legkeserűbb gondolat az volt, hogy a halott már nem gondol Jahvéra és – legalább a látszat szerint – Jahvé sem törődik többé a halottakkal. Találón szemlélteti ezt a felfogást a 88. (87.) zsoltár. Egy súlyosan beteg, sír szélén álló ember panaszos imája: „Tán a holtakon akarsz csodát tenni? Felkelnek még az árnyak, hogy dicsérjenek? A sírban emlegetik még jószágodat, és hűségedet a holtak országában? Felfogják-e csodáidat a sötétségben, és a feledés földjén kegyelmedet?“ (11-13 vv) Ez a felfogás, mondja Alfons Deissler, megbotránkozathat bennünket, keresztényeket. De bele kell nyugodnunk abba – folytatja –, hogy az Úr, a Teremtő csak lassan haladó lépésekkel és fokozatosan nyilatkozta ki a titkot, amely az egyes emberek halál utáni létére vonatkozik.

Kétségtelen tehát, hogy a hitcikkely első állítása ez: Jézus mint ember valóban meghalt. Halála óráján valóban megtapasztalta az Istentől való végső elhagyatottság élményét, azt, hogy Isten távol van a lélektől. Ezt fejezte ki kiáltása: „Én Istenem, miért hagyta el?“ (Mt 27,46) Jézus halálkiáltása a sötét éjszaka vakító villámaként világít rá poklokra való alászállásának titkára.

De az ellenkezője is érvényes. Minden magány, minden elhagyatottság Istentől és emberektől belemerülés a séol hatáskörébe. A séol, az alvilág nem a halál után kezdődik: „alászállás“ az ebben az életben is. A séol ugyanis nem pusztán a halottak „helyét“, hanem egy erőszakos hatalom működését jelenti. Rátelepszik már erre az életre, fenyeget ittlétünkben. Az alászállás, a séolba vezető út kezdetét veszi az élet minden szükségében: a betegségben, elhagyatottságban... – minden hasonló emberi tapasztalatban. Igen sok zsoltárban megtaláljuk ezt a gondolatot. Az elhagyatottság és a „descensus“ (az alászállás) csaknem fölcserélhető fogalmak. Jézus alászállásához tehát nemcsak az tartozik, ami halála után történt vele, hanem mindaz a szenvedés és haláltusa, amit már földi életében megtapasztalt. Ez a gondolat elvezet Jézus alászállásának átfogóbb értelmezéséhez.

2. Alászállás és megváltás

Az ember megszegte az Istennel kötött szövetséget, s ezért megérdemelte az örök halált, Isten-távolságát. Az örök halál lényege a végérvényes megrög-

ződés az Istentől való elidegenedésben, a tőle való eltávolodásban (ez utóbbi minden súlyos bűn összetevője).

Jézus teljesen bűn nélkül volt. A bűnösök igazi képviselőjében, azok helyett, akik valóban büntetesként érdemelték ki az Istentől való elhagyatottságot, az Atya őt adja át, „szolgáltatja ki” (Róm 8,32) maradéktalanul, a végső határig. A teljesen bűnnélküli Fiú azonban az alászállás sötétségét nem mint voltaképpeni büntetést tapasztalja meg: Atyja és az emberek iránti szeretetből szenved el. Ez a „szerepcsere” vált meg bűneinktől.

A megváltó alászállásának hatósugara egyetemes. Mindenkit bevon az üdvösségbe, minden idők emberére kiterjed.

Igy vállal közösséget Jézus, mindenekelőtt a már akkor elhunytakkal, első sorban pedig az ószövetség igazaival. Jézus keresztáldozatára való tekintettel ugyan megigazultak és az ítéletkor irgalmat nyertek, de még nem juthattak el az istenlátás teljes boldogságára. „...Addig, amíg az első sátor fennáll, a legszentebb szentélybe (azaz a tökéletes mennyei szentélybe) vezető út nem nyílik meg” (vö. Zsid 9,8 és kk). Amíg az ideiglenes és ki nem elégítő ószövetségi rend fennállt, még nem vált valósággá a boldogító és tökéletes barátság Istennel. Csak Jézus vére, önfeláldozása hozta meg nekünk, embereknek az „örök megváltást” (uo. 12. kk). Ő nyitotta meg az „új”, életet-közvetítő utat „a függönyön, vagyis saját testén keresztül” (Zsid 10,20), azaz életáldozatával. Ezért állíthatjuk, hogy mindazideig mintegy várakozó állapotban voltak az elhunyt igazak. Ezt a gondolatot találjuk meg az „Ábrahám kebele” bibliai kifejezésben (vö. Lk 16,22 – a dúsgazdag és a szegény Lázár példabeszéd), valamint a skolasztikus „limbus patrum” = pokol tornáca megfogalmazásban.

A hitcikkely újra meg újra emlékeztet tehát Krisztus szeretetére a megszámlálhatatlan elhunytal szemben, akiket az idő pora már réges-rég kitörölt az emberek emlékezetéből. Ábrahám, Izsák és Jákob Istene előtt azonban mind élnek (Lk 20,37 kk). Felhívás, hogy ne feledkezzünk meg az elhunytakról, velük való kapcsolatunkról a szentek közösségében.

Alászállásában Jézus közösséget vállal az eljövendő idők minden emberével is. Megtapasztalja és helyettesítőleg magára vállalja mindannak a bűnnek sötét Isten-távolságát, amit az emberek az idők végéig elkövetnek. Ez a „helycsere” érvényes tehát ránk is és mindazokra, akik utánunk következnek. Erről kezeskedik az első János-levél: „Ő az engesztelő áldozat bűneinkért, nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is” (1Jn 2,2).

S evvel elérkeztünk a krisztológia és megváltástan látszólagos paradoxonjához.

3. Jézus alászállása az ő felemelkedése, „ascensus“-a

Pont a végső elhagyatottságban, és csak ilyen helyzetben jön létre az életet megváltó termékenység. Ez a búzaszem élettörvénye: a földbe kell esnie, meg kell halnia, hogy termést hozhasson (Jn 12,24).

Ezek a gondolatok szolgáltatnak kulcsot a Mt 27,52 és következő rejtélyes versek megértéséhez: „Sírok nyíltak meg és sok elhunyt szentnek feltámadt a teste. (Jézus) feltámadása után előjöttek a sírokból, bementek a szent városba és többeknek megjelentek.” Az evangélista ilyen képekkel akarta kifejezni, hogy az Istenember halála megrendítő és megváltó kozmikus esemény volt. Így vált világossá az ősegyház számára a Jézus alászállásában beteljesült megváltás mérete: minden igaz végleges üdvössége, az egész ember felvétele a teljes isteni életközösségbe. Az igazak teljes kiszabadítása Jézus alászállásának köszönhető. Páratlanul magas síkon teljesedett be Ezekiel látomása a kiszáradt csontokról (Ez 37,1-4): A Babilonba száműzött nép hazatért, új életet kezdett. Krisztus halála és alászállása sok szentnek (az egyház kifejezetten tanítja Máriáról, az Üdvözítő anyjáról) megnyitja az örök és új élet kapuját. „Ez az ősegyház egyértelmű, s Mátétól drámai jelenetbe öltöztetett hitvallása” (G. Schiwy: Weg in das NT I. 1965, 177. o.).

Jézus alászállása a pokol tornácára önkiüresítésének legmélyebb pontja. Egyszersmind azonban megdicsőülésének kezdete: üdvözítő húsvéti győzelmének dicsőséges kihirdetése a halottak birodalmában! Megmentőként fogadják, üdvözlik. Ezért alkalmazhatja az egyház nagyszombat reggeli dicséretében, Jézus bevonulására a 24(23). zsolnárt (9. vers): „Emeljétek föl fejeteiket, kapuk, ősi kapuszárnyak, táluljatok, hadd vonuljon be a dicsőség királya!”

Krisztus lelke elhagyja a holtak birodalmát, hogy egyesüljön testével, hogy a feltámadás pillanatában „soma pneumatikon”-ná (1Kor 15,44), átszellemült, megdicsőült testté alakítsa. János evangéliumában is két mozzanatot zár magába a felmagasztosulás, megdicsőülés (3,14 kk; 8,28; 12,32 kk): Jézus felémeltetését a keresztre, majd húsvéti dicsőségébe.

Összefoglalva: Jézus alászállásának és felemelkedésének állítása végeredményben a gyökeres és egyetemes megváltásnak megvallása. A keresztfaldozattal áthatja és átalakítja a világmindenség és a történelem összes dimenzióját. Ilyen átfogó értelemben imádkozzuk a nagyszombati reggeli dicséret himnuszát: „Aki miérettünk az alvilágba leszállni kegyeskedtél, hogy az élet ajándékait adományozd azoknak, akik a halált érdemelték” (Qui propter nos ad inferos descendere dignatus es, ut mortis debitoribus vitae donares munera.).

4. Érintkezési pontok a modern világgal

Az előző megfontolásokból már világos lehet, hogy hitcikkelyünk mégis található bizonyos megértésre korunk emberénél.

A 19. és 20. század irodalma a „pokol” szót a teljes elhagyatottság és magány értelmében használja; az emberi lét pesszimista életszemléletének jelszava. Hasonló helyzetben természetesen minden ember megváltásra vár. Jézus útja a kereszt által Isten hallgatásához vezet. Isten mintegy árnyékba vonul. Mindez emlékeztet annyi kortársunk félelmetes tapasztalatára, akiknek Isten úgy tűnik, mintha nem létezne. Olyasvalami, akit egyszerűen mellőzhet-

nek. Tudomásul kell vennünk, hogy Isten nemcsak igéjével, hanem hallgatásával is kinyilatkoztathatja magát. Ő mindig életünknek is, a megváltás rendjének is rejtett, elhallgatott, áttekinthetetlen és nem értett alapja.

Mi keresztények azonban ne feledkezzünk meg keresztségünk jelentéséről sem. Az ősegház a vízben való alámerítésben Krisztus alászállásának átélését látta. A keresztség a keresztény élet alapja és kezdete. Program, ami meghatározza további életünket. A keresztény éppen azzal éli át Krisztus alászállását, hogy mindinkább és egyre érettebben követi értünk vállalt önatadásában, határtalan szeretetében. Ennek egyik jelét akkor adta, amikor halála előtt megmosta tanítványai lábát (Jn 13,1-11). A mi feladatunk tehát az, hogy egész életünkkel és létünkkel részt vegyünk Krisztus alászállásában, amit a vízbe való alámerítés szentségileg és ténylegesen elővételizett. Csak a krisztusi életforma elfogadásában nyilvánul ki a keresztény titok: a felemelkedést, a keresztény kifejlődést és érettséget, azaz a mennyek országát csak a legalacsonyabb szolgálatokon, az alászállásban megnyilatkozó önatadáson keresztül érhetjük el. Ebben a megfontolásban sok megszívlelendőt találhat körünk kereszténye.

Oláh Miklós

HÚSVÉT ÖRÖMHÍRE ÉS MEGÉLÉSE

I. Él az Anyaszentegyház Jegyese

Ujjong a Menyasszony, a „megszabadított Jeruzsálem“. Húsvétkor nem csupán Jézus Krisztus győzelméről van szó, hanem annak győzelméről, akit mindenekfelett szeretünk, s aki nélkül nem élet az életünk. A húsvét ünnepelésében nagyjelentőségű ez a személyes vonás, amely sokkal több, mint „egyéni érdek öröme.“ Örülünk, mert megszabadultunk. De sokkal inkább azért örülünk, mert visszakaptuk azt, akit szívből szeretünk. Az Anyaszentegyház, s benne minden hívő: Krisztus jegyese. Az Úr maga használja ezt a hasonlatot, hogy „majd elvétetik a Vőlegény“. Azért olyan mélyen emberi a húsvét ünneplése, mert – bár a Vőlegény végleges visszatérése a parúziát jelenti – de húsvét már a végső eljövétel része és kezdete.

Ez a személyes elem oly gazdagon fellelhető karácsonykor a születés ünnepelésében (olykor már torzító túlzással is), de meglehetősen hiányzik húsvétkor! – Nazianzi szent Gergely húsvéti beszéde még más szellemet tükröz:

„Ha te vagy Cirenei Simon, vedd a keresztet és kövesd. Ha latorként megfeszítenek vele, jóakarátú emberként ismered fel az Istent! Ha őt érted a törvénytelenek közé számították, akkor te válj törvényessé általa. Tiszteld az éretted megfeszítettet: légy te is megfeszített, legyen

hasznod a gonoszszágból is. A halállal szerezd meg az üdvösséget, menj be Jézussal a paradicsomba, hogy megértsed, mitől estél el egykoron... Ha te vagy Arimateai József, a megfeszítőtől kérd el a testet, legyen tiéd a világ tisztulása. És ha te vagy Nikodémus, Isten éjszakai tisztelője, bebalzsamozva temesd el őt. Ha Mária vagy, vagy ez a másik Mária, vagy akár Szalóme, Johanna – sírj hajnalban. Lásd elsőnek az elhengerített követ, vagy tán az angyalokat is, sőt Jézust magát. Szólít valaki? Figyelj a szóra! Hátha ezt hallod: Ne illess engem! – állj meszebb, tiszteld az Igét, de ne szomorkodj! Tudta ugyanis, hogy kinek jelenjen meg elsőként. Újítsd meg a feltámadást! ... Légy Péter vagy János, fuss a sírhoz, vetekedve, együtt futva, szép versenyt futva. És ha gyorsabbnak bizonyulsz és első leszel, győzz igyekezetteddel. A sírba ne csak behajolj, hanem menj is be! Ha Tamásként távol maradsz a tanítványok gyülekezetétől, akiknek Krisztus megjelent, ne légy majd hitetlen, ha később meglátod Őt. Még ha kételyeid lennének is, higgy azoknak, akik róla beszélnek neked, de ha azoknak sem, akkor higgy a szegek helyének. És ha a mennybe megy, menj vele, légy az őt kísérő vagy befogadó angyalok társa."

A felsorolás végtelenségig folytatható! Mennyi lehetőség az együttlétre – és ebből fakadó mekkora öröm: „Húsvét! Az Úr húsvétja! Ismét húsvétot mondok, a Szentháromság tiszteletére. Az ünnepek ünnepe ez nekünk, a dicsőítés dicsőítése. Oly mértékben múl felül mindent, nemcsak emberit és földit, de még azokat is, amiket Krisztus vitt végbe és cselekedett, mint amilyen mértékben felülmúlja a Nap a csillagokat."

Jézusról mondták, hogy amíg ember él ezen a földön, probléma marad azoknak, akik gondolkodnak (Goethe) és misztérium azoknak, akik hisznek (Pascal). Azt hiszem, ezt a megállapítást a húsvétre, Jézus Krisztus feltámadására is lehet alkalmazni. Egyeseknek probléma – akik csak a ráció és tapasztalás eszközeivel veszik vizsgálat alá; másoknak misztérium: végső fokon megfejthetetlen titok, amely azonban étellel teljes és részesedésre hív. Itt és most nem mint „problémával” kívánok foglalkozni a húsvétal, hanem misztériumát szeretném megközelíteni, annak vonzásába belekerülni. Gyakran megpróbáltuk ugyanis a lehető legpontosabban rekonstruálni az eseményeket, ragaszkodni a szöveghez és tárgyilagossághoz, és igyekeztünk megvédeni magunkat és az evangéliumból eredő igazunkat. Közben azonban talán háttérbe szorult a szemléletmódban az egyetemesség, a gyakorlati síkon pedig az átélés és az azonosulás.

1. A szemléletmód egyetemessége

Az ökeresztény húsvét-ünneplés az egész üdvösség misztériumát átfogta. Húsvét napját nem az üdvösségtörténet sajátos mozzanatának tekintették, hanem az egész üdvösségtörténet megjelenítésének, amely Krisztus halálában és feltámadásában csúcspontját, parúziájában pedig végső célját éri el. A IV. sz.-ban az egyházi év ünneprendszerének nagy vonalakban való kialakulásával szétszóródnak az üdvtörténet gondolatai. A húsvét egyre inkább el-

veszti ezt a mindent átfogó jellegét. Lassanként csak egy keresztény ünnep lesz a többi között.

Napjainkban, sajnos, egy lépéssel tovább is mehetünk. Mert nagy kérdés: tudunk-e még egyáltalán ünnepelni? Az „ünnep” tartalmának átélését profán, általános emberi téren is hiányolják. „Az ember a kenyeret, a termést, az élet újjászületését mindig megünnepelte, de ez az ünnep-igény mintha hiányoznék mai kultúránkból. Az ünnep már csak egy másfajta nap a sok közül, nem fejezi ki az élni-akarást, az újjászületést, vagyis tulajdonképpen a feltámadást. Erre sem az átlag-család, sem az iskola nem tanítja meg a gyermekeket. Így az ünnep személytelenné válik, nincs többé lényegi tartalma” (Sas Judit szociológus).

2. Átélés és azonosulás

Tanulnunk kell az első szövetség gyakorlatából, amelyről így számol be egy leírás: „A Törvény előírásai szerint megült húsvét ünnepén Mózes kora óta felteszi a család legifjabb tagja a következő kérdést: Miért különbözik ez az éjszaka a többi éjszakától? – Ekkor a feláldozott bárány köré összegyűlt közösség legidősebb tagja feleleveníti a zsidó nép kivonulását, a nagy éjszakai elindulást Isten vezetésével. Az öreg felidézi a megdöbbszent gyermek előtt az idők éjszakájából Mózes képét, aki meglendíti botját a Vörös-tenger felett... és Izrael nagy átvonulását...” Bárcsak követnénk a jámbor zsidó családok példáját! Azaz: ne csak a templomi igehirdetésnek és a hitoktatásnak legyen témája ez az alapvető és átfogó misztérium, hanem a szülők és gyermekek közötti családi beszélgetéseknek is! Mi elsősorban már nem a Vörös-tenger felett botját meglendítő Mózes képét elevenítjük fel, hanem Annak alakját, akinek Mózes csak előképe és távoli útkészítője volt.

Az Ószövetség nagyjai gyakran megszegényítenek minket hitükkel, szeretetükkel, lelkesedésükkel, gyermekien őszinte, önzetlen ragaszkodásukkal. Az „istenős és próféta” Dávid örvendezve táncolt a „jelképi szekrény” előtt. Mennyivel inkább kell nekünk, Isten szent népének vigadni, amikor az előképek beteljesülését látjuk. Ne feledjük, hogy az Ószövetség szentjei Ádámtól Keresztelő Jánosig csak úgy ismerték Krisztust, ahogyan egy darabokra tört szobor elszórt részeiből ismerni lehet az egész, séretlen remekművet. Mi viszont ismerjük Isten üdv gondozását, Krisztus érettünk végzett munkájának minden mozzanatát. Sőt, személyes – emberileg szinte elképzelhetetlenül közeli – érintkezésben vagyunk Vele. Mégis mennyire elmaradunk Ábrahám, Mózes, Sámuel, Dávid király, Illés, Izajás, Jeremiás, Simeon vagy Keresztelő János erényeitől és lelki nagyságától. Milyen sokszor vonatkoztatható reánk az Úr Jézus felkiáltásában rejlő ítélet: „Ha ismernéd az Isten ajándékát...!” Szardeszi Meliton püspök monumentális pászka-homíliájában szemrehányást tesz a választott népnek: „Te nem találtattál valóban „Izrael”-nek (Ter 32,29), mert nem ismerted Uradat, nem törődöttél Isteneddel. Te nem láttad, ó Izrael hogy ez Isten elsőszülöttje...” Itt már a keresztények bűnéről is szó van, a

keresztényeknek is szól a szemrehányás. Hisz a keresztény ember is találkozott az Úrral, „megküzdött” vele, és — oly sokszor — nem ismeri fel Őt. A húsvéti báránynak nem szabad üres áldozattá lennie, amelynek a jelentését elfelejtették. A feltámadás fényében ujjongva kell szemlélnünk Istent, önmagunkat, életünket, a világot.

P. Hammond írja: „Történelmi viszontagságai képessé tették a keleti kereszténységet, hogy sok mindent megőrizzen a kereszténység korai időszakának szelleméből. Liturgiája még tartalmazza az Úr feltámadásának azt a kitörő örömét, amelyet olyan sok korai keresztény írásban megtalálunk.” Íme egy kicsiny részlet ebből az élő és érzelmileg is oly gazdag liturgiából: „Jöjjetek, ti a dicső látványt hirdető asszonyok és mondjátok Sionnak: Halld tőlünk Krisztus feltámadásának örvendetes hírért! Gyönyörködjél, vigadozz és örvendj Jeruzsálem, látván Krisztus Királyt, mint ékes Vőlegényt kiszállni a sírból.”

Igen! Fontoljuk csak meg: A Feltámadott alakját fény övezte, s ez a fény világossá tette tanítványainak és barátainak a lelkét is. Kétféle értelemben gyúlt bennük világosság. Megértettek mindent, észrevették az összefüggéseket, eszükbe jutottak a prófétai és krisztusi jóvendölések. De felderült a kedélyük is: megteltek bizalommal, biztonságérzettel, örömmel és diadallal. Hitetlenségük, renyhe gyávaságuk egy pillanat alatt eltűnt. Feltámadt valami, ami addig csak szunnyadt bennük: az igazi, a Krisztust értő és Krisztust követő keresztény lélek, amely már annyira ismeri a titkokat, hogy hirdetni is meri és tudja. „Krisztusban az Isten átölelte és megszentelte azt, ami az eredeti bűnnel a Sátán győzelme és zsákmánya lett: a világot a halállal és szenvedéssel. Isten együtt szenvedett a világgal és az ember a szenvedésben együtt tudhatja magát az Istennel. J. Moltmann szavaival: „Hogy ki az Isten a föld szenvedői és elhagyottjai számára, azt Jézus szenvedése és halála mutatja meg” (Koncz L.). Azt pedig, hogy „mi” az Isten számunkra, Jézus feltámadásában szemléljük. Így és ezért örömmel ünnepelünk a húsvét!

Miként a húsvéti ünneplés az üdvösség egész misztériumát átfogja, ugyanúgy törekszik az ember egész valóját és életének minden vonatkozását is áthatni. A húsvét tehát nemcsak a hitnek, a vallási tudatnak és a léleknek magasztos ünnepe. Ünnepe a testnek és a nem szorosan vett kultikus közösségnek: a családnak is.

Bálint Sándor írja: „A húsvéti eledelek szentelmény-számba mennek még manapság is, annak ellenére, hogy az ételszentelés már nem általános, de kultikus jellegét a néphagyomány még mindig őrzi.” Hajdúdorogról, ahol diákéveimet töltöttem, egy kedves emlék maradt meg bennem. Egyik húsvétvasárnapon délelőtt meglepődve tapasztaltam: a kellemes tavaszi napsütés ellenére teljesen kihalt a város. Rövid töprengés után rájöttem — és meghatott a fölismerés! —, hogy azért néptelenek az utcák, mert az emberek nemrég tértek haza az ünnepi liturgiáról és most minden háznál a páskát fogyasztják . . .

A pászka-szentelés s az azzal való szinte szertartásos táplálkozás nemcsak „a szentelmények egyik megragadó formája” (Bálint Sándor). A hívők „a magasabb istenivel való érintkezést keresik a húsvéti ételáldásban is. Húsvét reggelén szent lakoma van; a családapa maga osztja ki a szentelt ételeket” (Radó Polikárp). Ez a bőséges táplálkozás több mint a szigorú és hosszú böjtölést követő „hús-vétel”. P á s z k a : határozott és konkrét utalás Jézus Krisztusra, a feláldozott és győzelmes Bárányra. A szemet gyönyörködtetően elkészített és elrendezett hús, kalács, tojás, túró, bor megáldása közben éneklí a hívők közössége: „Szentséges Pászka lón ma nekünk kinyilvánítva, + az új és szent Pászka. + Titokteljes, legtiszteltebb Pászka, + Pászka a megváltó Krisztus, + szeplőtelen Pászka, + nagy Pászka, a hívők Páskája, + a paradicsom ajtaját megnyitó Pászka, + és minden hívőt megszentelő Pászka.”

Gyöngéd figyelemmel és tisztelettel viszik és fogyasztják el, a morzsákat és csontokat pedig gondosan elégetik vagy elássák. Aki nem evett páskát, az nem ünnepelte méltóan és teljességében a húsvétot, s aki nem gyóntáldozott az ünnepre, az nem részesedhet a páskából. Érdekes, hogy a pászka-szentelés nincs kihalóban. Ez is mutatja az ünnep lényegével való kapcsolatát. Úgy éled fel és erősödik, ahogyan öntudatosá és személyessé válik a gyakorló keresztény vallásossága.

Sokkal szívósabban tartja magát sőt terjed a húsvéthoz kötődő, de szentelmény- vagy ünneplés-jellegűnek már egyáltalán nem mondható ún. „locsolkodás”. Ismert dolog, hogy ősi nem keresztény kultúrákban tavaszi megújulást kifejező-felidéző gyakorlat volt. Nem tartom kizártnak az európai kultúrkörben a húsvétkor végzett keresztelésre utaló jellegét sem. Megerősítenek e vélekedésemben Radó Polikárp szavai: „A víz, e „szent és ártatlan teremtmény” iránti ókeresztény tisztelet is ott rezeg még népünk lelkében... Abban az anyagban keresik a megújulást, mellyel a Lélek az embereket szüli újjá. Húsvéthétfőn a 'locsolkodás' is ennek a maradványa” (Sacra Hungaria, 117).

A pászkaszenteléssel és locsolkodással – bár egészen eltérő módon – ugyanaz a törekvés mutatkozik: elmélyedni a húsvét lényegében és kiterjeszteni az életnek és az örömnek ezt a körét.

II. Jegyese által él az Anyaszentegyház

A bevezető első mondat az egész embert betöltő, egész valóját mintegy kicserélő szerelem, az ideálisan szép jegyesi viszony ősi bibliai képét idézi. Azt akartam vele hangsúlyozni, mennyire személyesen érint minket, keresztény hívőket a húsvéti esemény. Aki igazán átéléssel ünnepli, arról elmondható: „Mintha kicserélték volna...” A valóság azonban a legszebb hasonlatnál is szebb és teljesebb: nemcsak él az Anyaszentegyház jegyese, hanem éltet is. Általa élünk...! Amit Jézus az eucharisztiaival kapcsolatban mondott („Amint én az Atya által élek, úgy aki engem eszik, énáltalam él” Jn 6,58), igaz feltámadásával kapcsolatban is, illetve éppen feltámadása által válik va-

lóra. „Az Isten szeretete abban nyilvánult meg, hogy elküldte a világba egy-szülött Fiát, hogy általa éljünk” (1Jn 4,9).

1. A Krisztusban-élés alapja a keresztség

Ahhoz, hogy általa éljünk, s így feltámadásának részesei lehessünk, szükséges, hogy hozzá tartozunk. A leghúsvéti szentségnek mondják a keresztséget, mert ez csatol minket Krisztushoz és mert azt műveli bennünk és velünk, amit Krisztus cselekedett: halálát és feltámadását. Így nagyon érthető és helyénvaló, hogy szoroson kapcsolódik húsvéthoz. Valamikor tudatosan és határozottan húsvét ünnepéhez kötötték a keresztelest. Ma az év bármely napján keresztelünk, ha úgy kívánják, bár igyekszünk vasárnapra összegyűjteni a jelentkezőket. De ha a keresztelest el is mozdult húsvéttól, a húsvét nem mozdult el a keresztségtől. Ez a szentség mindig Krisztus halálába és feltámadásába épít be. „Abban áll a keresztyén élet, hogy fokozatosan és következetesen kifejlesztjük a keresztségben nyert kettős jelleget: egész életünket a keresztségben élénk tűzött természetfeletti feladat, a „halál” és az „élet” megvalósítására rendezzük be. Ez a keresztyénység egész programja” (D. C. Marmion).

„Tegnap veled temetkeztem el Krisztus, + Veled ébredek ma, a Feltámadóval, + Tegnap Veled felfeszítettem, / dicsőíts meg engem is magaddal Üdvözítő + a te országodban” (Húsvéti kánon). „Hozzá hasonlok a halálban, hogy ezáltal eljussak a halálból való feltámadásra is... Benne temetkeztek el a keresztségben, és benne támadatok fel...” (Fil 3,11; Kol 2,12). Nem könnyű és nem mindjárt magától értetődő ez az azonosulás. Ahogy akkor nem volt egyszerű felismerni a Messiást, és nem volt olcsó dolog vállalni Őt és az Ő útját, úgy ma sem az. „Míg te örömben úsztál, addig ő éhezett; te bort ittál s etted a kenyeret, ő epét és ecetet. Arcod ragyogó volt, az övé elsötétedett. Te örvendeztél, ő pedig kínlódott. Te zsoltárt zengtél, ő pedig elítéltetett, te meghívott voltál, ő csak jövevény, te táncoltál, ő pedig eltemettetett. Te puha szőnyegen feküdtél, ő a sírban, koporsóban...” (Szardesi Meliton). Halál nélkül nincs feltámadás! A keresztségben való lemerülés jelképezi, – az Istennek való odaadottság, a feltétel nélküli bizalom lelkileg megvalósítja ezt a meghalást.

Ma – tragikus módon – szinte már járványos betegséggé, – részben divattá is – lett az öngyilkosság, a „menekülés a halálba”. Pedig ez nem megoldás semmire, mert az önként előidézett halállal bizalmatlanságát fejezi ki mindenki – elsősorban Isten – iránt és nem szabadul meg semmitől, hanem végleg bezárja magát önmagába. Az igazi „menekülés a halálba” az Istennek való önátadás: meghalni a bűnnek, az önkeresésnek és minden rettenetesnek, felszabadulni a „világ elemeinek zsarnoksága alól” és élni Istennek, Isten által. Az öngyilkosság a vereség véglegesítése. Jézus Krisztus ellenben út, felszabadulás és élet.

2. A feltámadás kozmikus jelentősége

Jézus feltámadásának egyenesen kozmikus jelentősége van, valójában újjá teremtette a világot. Berdjajev írja: „Minden élet a világban, az egész emberiség élete megváltozott, mássá vált Krisztus eljövételével. Új teremtést jelent. Képességeink korlátozottságára vall, hogy ezt nem látjuk földi szemünkkel.“ A vak ember világa annyi, amennyit kinyújtott kezeivel elérhet. Ami azon túl van, azt legfeljebb hallomásból ismeri. De milyen sokat hozzáad tapogatásának világához a hallás útján kapott információ! Ezt a tágabb világot ugyan nem látja, nem tapintja, csak hallott róla; de emiatt az nem kevésbé valóságos és igaz! Mi sem tapinthatjuk Isten országát vagy a feltámadást, de híre – megbízható forrásokból – már ugyancsak eljutott hozzánk. A hit tömeges elvesztése nyomán fellépő alkoholizmus, narkománia, öngyilkosság-hullám konkrét bizonyossága annak, hogy a Megváltó nélkül nincs kiút. Az emberiség kollektíve is valamiféle kábulatban botorkál előre, és már kezében tartja az öngyilkos eszközöket. Pedig van kiút és orvoslás! Húsvét az egész emberiség egzodusának, pászkájának az ünnepe. Krisztus a mi pászkánk (= átmenetünk, szabadulásunk), aki beteljesíti az ígéretekét és megvalósíttatja velünk az utolsó kivonulást a halálból az életre.

O. Clement írja: „Húsvét az Egyház hite számára már parúzia is, nem végső megvalósulásában, hanem a történelem titokzatos szívében.“

A feltámadás, Krisztus pászkája a „nyolcadik nap“-hoz tartozó esemény, a nyolcadik nap kezdete, amikor megkezdődik a soha le nem nyugvó nap világgossága. Minden szentség ebben részesít, mindegyik – kiváltképpen az eucharisztia – ebbe vezet be. Ezért szerepel feltámadásunk, átmenetünk a földről az égbe, a halálból az életre m ű l t időben a liturgikus szövegekben. Közös, hiteles krisztusi emberélménye minden kereszténynek. A múlt időben megénekelte közös kivonulásunk Krisztussal nemcsak a jövő teljesülésének bizonyosságát jelzi, nemcsak Isten győzelmes erejét, amely a jövőben fog véglegesen érvényesülni. Már a jelenünkben vereséget szenvedtek a halál erői. Ez akkor is igaz, ha a győzelmes jelen még törékeny állapot, amely újra lelki halálba dermedhet. Akkor is, ha a győzelmes krisztusi élet köntöse szakadozott is! „A halál legyőzetését ünnepeljük, + a pokolnak megrontását, + más, örök életnek kezdetét + és örvendve magasztaljuk + ezek kegyes eszközlőjét“ (Húsvéti kánon).

A keleti egyház liturgikus szövegei előszeretettel nevezik Krisztust „diadalmas hadvezér“-nek. Ez az elnevezés a húsvéti eseményben és az egyház húsvétias tudatában gyökerezik. Amikor az első halandó test halhatatlanságba öltözött, akkor megkezdődött az Írás beteljesedése: „A győzelem elnyelte a halált“ (1Kor 15,55). Teljessé akkor lesz ez a győzelem, amikor „utolsó ellenségként a halál semmisül meg“ (uo. 15,26). Mirajtunk sem uralkodik már a halál a régi teljhatalommal. Bár mindnyájunknak meg kell halnunk, tudjuk, hogy „a halál hatalma nem tarthatja többé fogságában a halandókat, mert

Krisztus leszállván, annak erejét összetörte s elenyésztette" (Liturgia, 7. h. konták).

Reális és közvetlen oksági viszony van tehát Krisztus feltámadása és a mi feltámadásunk között. Nemcsak mielőttünk, hanem miérettünk támadott fel. Feltámadunk, nemcsak Krisztus után, hanem Krisztus által! Nem csupán azért jött a földre, hogy értünk engesztelő áldozatként meghaljon, hanem azért, hogy magával egyesítsen és minden vonatkozásban győzelmének részesévé tegyen. Erről a meggyőződésről beszél oly ékesen az az ujjongó lelkesedés, az a sodró erejű diadalérzet, ami legjellemzőbb sajátossága a húsvéti liturgikus szövegeknek, illetve magának az ünnepnek. A halál nagy, sötét lidércétől megszabadult lelkű ember ujjong és ünnepel itt, olyan kitörő örömmel, amilyen szorongással félt eddig az ősi ellenségtől.

3. Kereszt, halál és feltámadás

A kiváló ortodox teológus, Alexander Schemann nyomán tisztáznunk kell egy esetleges félreértést:

„A lelki halál az, amit Krisztus meg akart törni és megsemmisíteni; azért jött, hogy ettől a lelki haláltól megmentsen bennünket... Tekintve, hogy az ő halála nem más, mint szeretet, nem más, mint vágy: megsemmisíteni a magányt, az élettől való elidegenedettséget, a halál sötétségét és átkát; nem más, mint szeretet azok iránt, akik meghaltak... ezért nincs „halál” az ő halálában. Így az Ő halála, mivel az a szeretetnek, mint életnek és az életnek, mint szeretetnek végső kinyilvánítása, elveszi a halál „fullánkját”, a bűnt. Valóban megsemmisíti a halált, mint a Sátán és a bűn világleletti hatalmát. De nem „semmisítette” meg, nem „pusztította el” a fizikai halált, minthogy nem szüntette meg ezt a világot, amelynek nem csupán „része” a fizikai halál, hanem az életnek, sőt növekedésnek az elve. Ő végtelenül többet tesz azzal, hogy elveszi a haláltól a bűn fullánkját, megsemmisíti a halált mint lelki valóságot. Önmagával tölti be, szeretetével és életével. A halál az élet elidegenedtségének és romlottságának igazi valósága volt. Ragyogó, örömteli „átmenetté”, átlépéssé tette egy teljesebb életbe, teljesebb kapcsolatba, teljesebb szeretetbe. „Számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség” (Fil 1,21).

„Jertek, igyunk új italt, + nem a kemény sziklából csodásan fakasztottat, + de a Krisztus sírjából csörgedező + halhatatlanság forrását, + kiben megerősödünk” (Húsvéti kánon). „Jöjjetek az emberiség családjából mindnyájan, kiket megmárt a bűn, s vegyétek bűneitek bocsánatát. Én vagyok megbocsátástok, üdvösségetek húsvétja, én vagyok az értetek levágott bárány, én vagyok váltságotok, én vagyok életetek, én vagyok feltámadástok, én vagyok fényetek, én vagyok mentségetek, én vagyok királyotok. Én az ég fényességébe viszlek titeket, én az örök Atyát mutatom meg nektek és jobbam feltámaszt titeket” (Szardeszi Meliton). A keresztáldozat és a feltámadás tehát diadal-

mas és teljes egységbe fonódik össze. Az emberi fájdalom és nyomorúság mélységeibe Krisztus csak azért szállt alá, hogy onnan kiszabadítsa az emberiséget. Életadó a kereszt, mert a feltámadáshoz vezet.

De mintha ez a kapcsolat nem lenne elég világos nekünk és elég tudatos bennünk! Olivier Clement írja: „A kereszt eredetileg a halál megtiprását és az élet győzelmét jelentette. Ezért tettek a keresztények keresztet sírjaikra. Ma a kereszt a legtöbb nyugati ember számára a halál, a temető fogalmával egyenértékű. Krisztus nemes, hősi alakja is szenvedőlegesen, szánalomra méltó személyiség lett: nem önkéntes alázatot sugároz, hanem durván kifejeződő nyomorúságot.” Elhomályosult annak tudata, hogy „kereszt által lett az egész világ öröme”, s mintha Krisztus keresztje „kiüresedett és erejét veszítette volna”. A kereszt igéje már nem „botrány és oktalanság”, mert hangja értetlenségbe és érdektelenségbe vész? Igaz, hogy a kereszt „jel volt és dísz lett”? Persze, nem tudhatjuk: mit jelent a kereszt, ha nem tudjuk, hogy kicsoda Krisztus. És nem lehet helyes fogalmunk Krisztusról, ha nincs fogalmunk Istenről. „A kevesebb több lenne” és a megfeszített Üdvözítő ábrázolása elsősorban nem a művészet, hanem a hit és szeretet tárgya.

A kereszt ábrázolásának használata tényleg nagyon elterjedt a katolikus és ortodox egyházban. Némely más keresztény egyházak és közösségek botránykozva, sőt szinte felháborodva veszik ezt tudomásul. Sajnálatos módon nem látják és nem értik meg e gyakorlatban az odaadó tisztelet, hála és azonosulás vágyát, szándékát. Viszont igaz, hogy a feltámadás képe gyakoriságban messze elmarad a keresztábrázolás mögött. De ez csak a felületes szemlélet, mert a feltámadás ikonja nem csak képi ábrázolás lehet. Minden vasárnap és minden szentmise a feltámadás ikonja, sőt sokkal több! Hisz „az eucharisztia nem más, mint a húsvét misztériumának aktualizálása a Szentlélekben” (O. Clement). Igaz tehát Ireneusz mondása: „A keresztény hit és a keresztény teológia egész lényegében „húsvét-hit” és „húsvét-teológia”. Azt hiszem, nem téved J. Blank, amikor – Szardeszi Meliton Pászká-homíliáját elemezve – megállapítja: „A keresztény hit számára sokkal fontosabb Krisztus már megtörtént feltámadása és a Krisztusban már realizált üdvösség, mint a még hiányzó eljövetele.”

Krisztus teljes húsvéti művét és az ahhoz méltó keresztényi magatartást tekintve igaznak kell elfogadnunk X. L. Dufour megállapítását: „Személyiségem – és sorsom – az adott és kapott szeretetből szövődik.”

Felhasznált irodalom: **O. Clement:** A kereszténység tisztulása. Mérleg 72. 224; **Óker. Írók** (sorozat), Bp.; **Timkó Imre:** Egyetemi előadások a Teologia Orientalis-ból (jegyzet); „Ósi források tanúskodnak húsvét liturgiája eredetéről” (cikk-sorozat); **Szabó F.:** Jézus Krisztus tegnap és ma, Róma; „Krisztus közöttünk”, Bp. 1983; **Keresztes Sz.:** Damaszkuszi Sz. János húsvéti kánonja (kézirat); **Berky F.:** Az orthodox kereszténység, Bp.; **Koncz L.:** A mi Krisztusunk, Bp.; **J. Blank:** Sardesi Meliton Pászká-homíliája, Sophia; **D. C. Marmion:** Krisztus a lélek élete; **A. Schmemmann:** Vízből és Szentlélekből (kézirat).

HÚSVÉTI VIGILIA

I. MEGFONTOLÁSOK, TAPASZTALATOK

Ez a beszámoló csak beszámoló. Nem több, de nem is kevesebb. Az 1982 húsvétján szerzett tapasztalataimat és ezekhez fűzött megfontolásaimat szeretném közölni.

Lelkigyakorlatok az eggenbergi iskolanővéreknél

Régi vágyam volt, hogy a húsvéti éjszakát egyszer a virrasztás, vigília ősi formájában élhessem át. Mint a liturgia szakértője és mint lelkipásztor tisztában voltam azzal, hogy plébániai közösségben nem lehet kísérletezni évente csak egyszer előforduló ünnepekkel. Hiszen minden ünnep sikere a megszo-kott ünneplésen – illetve ünneplés-elemekben áll vagy bukik. (Ilyen elemek: időpont, fölépítés, énekek, szent jelek, szimbolikus cselekmények, meghatározott olvasmányok és imák.) Találtam azonban egy zárt, aránylag nagy közös-séget, mely új lehetőségekkel biztatott.

Évek óta kérnek az eggenbergi iskolanővérek lelkigyakorlatuk vezetésére. Ez évben azzal a feltétellel vállalkoztam rá, hogy ennek kapcsán ne a Mise-könyv szerint végezzük a húsvét éjszakai liturgiát, valamint nagycsütörtök és nagypéntek liturgiájában is eszközölhessünk némi változást. A lelkigyakorlaton mintegy 70 nővér vett részt: tanárnők, néhány ápolónő és lelkipásztori kisegítő, valamint nyugdíjas nővérek. A lelkigyakorlatot virágvasárnapján este kezdtük és a húsvétvasárnapra reggeli nagymisével fejeztük be. A lelkigyakorlatot hagyományos formában végeztük, mert nem liturgia-kurzust akartam tartani. Célom maga a liturgikus ünneplés volt.

Liturgiátörténeti megfontolások

Húsvét éjszakáját „minden vigília anyjának” nevezik. Az éjszakai ünneplés eredetileg vá r a k o z ó és m e g e m l é k e z ő virrasztás volt. A fényforrás esti meggyújtásával kezdődött, s a másnapi napkelte órájában fejeződött be az eucharisziával. A napkelte élménye – melyre tudatosan és a hosszú éj-szakai virrasztással vágyakozva vártak az őskeresztények – eszményien épült bele a feltámadás, a húsvéti misztérium ünneplésébe. A közösség virrasztva emlékezett meg reménységünk alapjáról: Isten nagy tetteiről és ígéreteiről. Közben a keresztelő medencénél kereszteltek. A katekumenek így megélhet-ték a húsvéti titokban való részesülést. Mint újonnan megkereszteltek pedig először vehettek részt – első áldozásukkal – a közösségi eucharisztia-ünneplésen.

A nagy ünnep ellaposodott a történelem folyamán: aránylag hosszú nagy-szombat reggeli szertartás lett belőle. Ám a felépítés: a 12 olvasmányból álló rész még ekkor is világosan felismerhetővé tette a vigília-jelleget.

A húsvéti liturgia megújítása (1952) ugyan visszahelyezte az ünneplést húsvét éjszakájára, de mint liturgikus feltámadási ünneplést, azaz a vigília őserediti formáját nem állította vissza. Éppen emiatt törekednek sokfelé (hivatalosan vagy nem hivatalosan) az ünneplés megrövidítésére, miközben csorbát szenved a vigília-ünneplés szerkezete és egyik-másik eleme. Az új rend megtartotta a kezdetében és igeliturgiájában némileg gazdagabbá tett szentmisét, amely mint feltámadás-ünneplés túlságosan hosszú, bőbeszédű és magában véve nem hatásos.

Gyakorlatilag sohasem használjuk ki a hajnalhasadás szimbolikus hatását. Csak a szakértő ismeri fel az esti bevezető fényünneplésben, valamint az eucharisziában a virrasztást megkoronázó beteljesedést. De a vigília maga beszorult a kezdés és a befejezés közé, és így már nem felel meg.

A nép nemigen hallgatja türelmesen a hosszú olvasmányokat. Az Exultet, a teremtéstörténet és a keresztség-szentelés – így együtt – szinte érezhetően fékezi és újra meg újra visszafojtja a feltörni készülő húsvéti örömet. Nyilvánvalóan emiatt is történnek bizonyos rövidítések. Mindenesetre, a szabályszerűen megrendezett húsvétéji liturgia megtapasztalása nem csökkentette, hanem inkább növelte bennem ezeket a kellemetlen érzéseket. Ha késő este kezdődik az ünneplés, a sötét éjszakában fejeződik be. A jelentőséggel teljes húsvéti virradatot tehát végigalusszuk. Ha pedig az ünneplést az éjszaka végére tesszük – amire sajnos amúgyis kevés pap vállalkozik – a fényünnep nincs a maga helyén, továbbá még kevesebb lesz a résztvevő. Olyan korban élünk ugyanis, amelyben könnyebben rávehetjük az embereket az esti fennmaradásra, mint a korai, sőt éjszakai felkelésre, ráadásul ünnepnapon.

Az ünneplés előkészítése és lebonyolítása

A nővérek többhangra is szépen énekelnek, vannak jó előénekesek és kiváló az orgonistájuk. A zenei részt a kórus vezetőivel már hat héttel húsvét előtt részletesen megbeszéltük. Néhány mozzanatot nem döntöttünk el, mert nem akartam eszméimmel „lerohanni” a közösséget. Fontosnak tartottuk, hogy az énekpróbákkal nagycsütörtökig készen legyünk: még a próbákon se szőljon orgona.

A továbbiakban közlöm a fontos vezéreket és azok megvalósulását.
– Éber várakozás

A húsvéti vigília akkor sikerül, ha kellőképpen tudatosodik bennünk, miért szükséges a virrasztás ezen az éjszakán. Ez a tudatosítás – az adott körülmények között – azért is fontos volt, mert más lelkigyakorlatos atyák rendszeresen arra buzdították a nővéreket, hogy a nagycsütörtökről nagypéntekre virradó éjjelen Jézussal „virrasszanak és imádkozzanak” (Mt 26,41). Két éjszakai virrasztás ily rövid időn belül nem kívánható meg. Teológiaiilag nézve a húsvéti éjszaka van előnyben, érzelmileg valószínűleg nem. A húsvéti virrasztás motivációja bonyolultabb, mert könnyebb valakivel virrasztani, mint

valakire várni. Egy lelkigyakorlatos előadást ezért az „egy éjszakai virrasztás” témájának szenteltem.

Mindenesetre, húsvét éjszakáján nem azért virrasztunk, mert olyan sok mindent fel kell olvasni a Szentírásból. Éppen azért olvasunk, imádkozunk és énekelünk ennyit, mert erre a hosszú éjszakai virrasztás időt enged, és mert Isten hatalmas tettei és a próféták buzdító szavai erősítik éberségünket és felszítják várankozásunkat. Ez a szemlélet később igen fontosnak és nagy horderejűnek bizonyult. Piros fonálként húzódott végig az egész éjszakai ünnepelésen a tizenkét olvasmány után (többszólamban) ismételt antifóna: „Boldogok azok a szolgák, akiket uruk megérkezésekor ébren talál” (Lk 12,37).

– Az idő beosztása

A vigília két sarkköve volt a fény ünnepe: a sötétség beálltakor és a húsvéti ünnepi nagymise napkeltekor. A vigília lényeges elemeit, az olvasmányokat (a régi római rendet követtük) két csoportba osztottuk: I–VI-ig este 10 és 12 között, VII–XII-ig éjjel 4–6 óráig. Az első olvasmány-csoportot összefoglaló énekkel fejeztük be (a szerző által ajánlott ének magyar megfelelője lehetne: Sz.V.U. 263, Éneklő Egyház 217. Szerk.), a másodikat egy másik énekkel kezdtük el (magyar megfelelője lehetne: Sz.V.U. 257. Éneklő Egyház 148). Így azok is, akik 4–5 órára alvásra visszavonultak, még mindig többet kaptak, mint a szokásos húsvéti ünnepelés résztvevői. Minden olvasmányhoz egy teljes zsoltárt illetve kantikumot kapcsoltunk, s a zárókönyörgéseket kissé átalakítottuk.

Éjfélkor (az első olvasmány-csoport végén) és 3/4 4-kor (a második csoport előtt) forró kávét vagy teát fogyasztottunk. Ez főleg a kitartó virrasztók számára volt hasznos. Beiktatott ájtatosságok voltak: körmenet a temetőbe, elmélkedés a 118. zsoltárról, rögtönzött húsvéti litánia, szent csend, egy kis beszélgetés a húsvéti tűznél. Fél órával napkelte előtt kezdődött a vízszentelés (a kápolna nem plébániatemplom, ezért keresztelés nem volt), a keresztelési és – rövid formulával – a szerzetesi fogadalom megújítása, majd egyetemes könyörgések a Mindenszentek litániája mintájára.

Napkeltekor az oltár tömjénezésével és a Dicsőség éneklésével megkezdődött a szentmise. Az igeliturgia részei: két rövid újszövetségi olvasmány, az Alleluja és a Sequentia eléneklése, az evangélium, rövid homíliával és a Hízszekegy. Hívek könyörgését már nem tartottunk. A szentáldozást minden nővér és a ház betegei is két szín alatt vették magukhoz. A szentmise másfél óráig tartott. Ünnepeles húsvéti reggeli követte.

– Tábortűz és húsvéti fény

Az egész vigília alatt nem gyújtottunk elektromos fényt, hogy a tűz és a láng melegét és eleveenségét ne semlegesítse. A húsvéti tüzet – a templom és az utca közötti kis térségen – egész éjjel táplálták, egyrészt annak jelzésére, hogy itt emberek virrasztanak, másrészt azért is, hogy aki kijön a friss levegőre, melegedhessen mellette, kis beszélgetés közben.

Az oltár a szentmise kezdetéig sötétben maradt. Így a nagy húsvéti gyertya fénye annál jobban érvényesült. A hajnalhasadást a nagy templomablakon át észleltük. Az ambón két gyertya állt a felolvasók számára. A nővérek a templom hajójában helyezkedtek el: mindenki mellett egy kis tartón gyertya égett, hogy az énekek szövegét, kottáját láthassák.

– Technikai segédeszközök

A vetítés és a magnetofon használatát tudatosan kerültük. Csak a felolvasóállványnál volt mikrofon. Az énekesek e nélkül énekeltek, hiszen az énekléskor amúgyis felerősödik a hang. Az ének közvetlen természetességét és a térhatást a mikrofon nem veszélyeztette.

Tapasztalataink

– Mindenkinek – a végig kitaróknak s a közben lepihenőknek is – egybehangzó véleménye az volt, hogy ez valami egészen új és elmélyült húsvét-élmény volt, kiváltképp a tudatosan átélt hajnalhasadás a hosszú és mégis oly rövid éjszaka után.

– Az alvásról való önkéntes lemondás szükségképpen nekünk szegezte a kérdést: mi a súlya, egzisztenciális jelentősége a mi hitünknek, pontosabban a húsvéti misztériumnak, életünk minden vonatkozásában? Az anyaghoz majdnem valamennyi nővére jelen volt mind a 12 olvasmánynál. Kétharmadnál is többen (nyolcvanévesek is) végigkísérték az egész vigíliát, a temetői körmenetet is beleértve. – Mindenesetre, az ünneplést nem zavarná, ha a virrasztók egymást váltanák. Magában véve tehát ez a gazdagabbá tett vigília-forma nagyobb plébániai közösségekben is – az egészre vállalkozók kis csoportjára építve – megvalósítható. Nagyobb városokban pedig kívánatos lenne legalább egy templomban.

– A kórus meghatóan szép éneklése és a zsoltáreneklésben való jártassága nélkül a vigília-ünneplés nem lett volna keresztülvihető.

– A résztvevőkben megvolt az elszánt akarat, hogy a hajnal várásában igenis végigvirrasztják ezt az egész éjszakát. Ez volt eszményi előfeltétele annak, hogy a hosszú olvasmányokat készségesen, figyelmesen és türelmesen hallgassák végig.

– Fontos volt, hogy mindenki észrevegye az olvasmány, az ének és az imádság közötti szoros összefüggést: Isten szól hozzánk – mi ezt magunkévá tesszük a hitben – felelünk Istennek. Ezt az összefüggést a hármasságok egymástól való elválasztása tette egészen nyilvánvalóvá.

– A gyertyák meleg és nem vakító fénye nem fásztja a szemet. Általa a fény és a sötétség, a térbeli távolság és mélység váltakozása éppúgy, mint a velünk ünnepezők arcának látványa egészen újszerű élmény volt.

– Különös élmény volt a temetői körmenet. A sírokra égő gyertyákat helyeztünk. Ennek hatását jól elmélyítette a második olvasmány-csoport első olvasmánya a csontokkal teli mezőről, melyet Isten Lelke új életre támaszt (Ez 37).

– A közösen átvirrasztott éjszaka mély kapcsolatot teremtett a virrasztók között. Fogékonyabbá tett mindenkit arra, hogy mélyen átélje a közeledő új nap előjeleit. A IX. olvasmány előtti csendben felhangzott egy rigó füttye. Tudtuk: ez már hajnalhasadás, pedig ekkor a pirkadatnak még semmi jelét sem láthattuk az ablakokon át. A szentmise kezdetére világos reggel lett. Evangéliumra pedig egy vékony, de aztán gyorsan szétterjedő napsugár köszöntött be a keleti ablakokból az egész belső térre. „Ezt a napot az Úr szerezte, ujjongjunk és örüljünk benne!” (Zsolt 118,24.)

II. KIVITELEZÉS

A virrasztás motívumai

Ébrenlét és éberség

– Ki virraszt olyankor, amikor mások alszanak?

Az, akinek nem szabad aludnia, mert a maga vagy mások érdekében dolgozik. Aki nem képes aludni, bár szeretne, de beteg vagy izgatott a lelkiállapota, retteg valamitől, vagy nyomasztó gondjai vannak. Aki nem akar aludni, bár alhatna: mert szórakozik, vagy a sötétség leple alatt akar tenni valamit. És végül az, aki szándékosan és tudatosan marad ébren. – A mi esetünkben csak erről az utoljára említett ébrenlétről van szó.

– Mi készítet ébrenlétre?

Virrasztunk valakivel, mert az nem alszik, szenved, szorongás gyötri. (Ez a virrasztás a nagycsütörtök este célja.)

Virrasztunk valaki mellett vagy valakiért, hogy az nyugodtan alhasson. (Ezért virrasztanak a pásztorok, a katonák, az örök. A halott-virrasztás is itt említhető.) Virrasztunk azért, mert sóvárogva várakozunk arra, akinek meg kell érkeznie. – A húsvét éjszakai virrasztás éppen ezért történik.

Éber várakozás

– Kik várakoznak éberen?

Azok, akik szeretik egymást: akik a jövővényt ébren szeretnék felismerni, és azonnal üdvözlőni; nem szándékozzák elmulasztani „a nagy pillanatot”.

– Mit jelent: éberen virrasztani?

Szeretetet, melyet a várt személy iránt érzünk. Kifejezi: a beteljesedés reményét, és azt a tudatot, hogy itt és most még valaki hiányzik; azt a gondot, hogy biztosan jelen legyen; azt az örömet, amit már előre érzek, és ezt a készséget is: „Ejnye, mit is kellene még megtennem?”

– Az éber virrasztás:

Növeli a figyelmességet minden iránt, amit a jövőendő ígér; fogékonyabbá tesz az érkezés minden előjelére; erősíti a közösségi érzést az együttvirrasztás

tókban; növeli a felelősségtudatot az alvók iránt és a velük való szolidaritást; biztossítja az alvók nyugodt alvását, hiszen tudják, hogy a kellő pillanatban majd felköltik őket.

Ez az éberség felel meg a mi esetünknek, melyben tudjuk, hogy a még hátralevő beteljesedés biztosan meghozza üdvösségünket.

A mi húsvét éjszakai várakozásunk

– Isten népe mind az Ó-, mind az Újszövetségben virrasztva és imádkozva fejezte ki legméltóbban az Úr eljövételébe vetett hitét. Az ősegyház Jézus visszajöttét húsvét éjszakáján várta; az Úr várásában nem is csalódtak, sőt abban újra meg újra megerősödtek.

– Mi tesz éberem figyelmessé ezen a húsvéti vigílián?

Az Isten nagy tetteire való emlékezés, melyek irgalmának és hűségének bizonyosságai s egyszerre ígéreték és a megígért javak zálogai. – A próféták intó szavai. – Az a tudat is, hogy a táborúzó éber gondozókat kíván.

– Beteljesedik-e a várakozás?

A beteljesedés mindenestre jelek által történik. Ilyen jelek: a virradat, a hasadó hajnal, az átmenet a sötétségből a világosságra; a keresztesnek (illetve a kereszteségi fogadalom megújításának) és a vízszentelésnek éltető vize; az eucharisztikus lakoma.

Ezek a jelek utalnak a feltámadott Úr halálára, a beteljesedésre érkező Jegyesre, a vele együtt való föltámadásunkra.

Ennek az elmélkedő gondolatsornak a végén elimádkoztuk a Zsolozsmás-könyvből az első hét szombatjára rendelt (éjszakai) himnuszt.

Elmélikedés a 118. zsolttárról

Először közösen, illetve a jobb és a bal padosor váltakozásával, elimádkoztuk a 118. zsolttárt, antifóna és doxológia nélkül.

Ezután felkértem a nővéreket: olvassák el újra a zsolttárt, csendesesen. Közben kissé gondolkozzanak el a számukra fontosnak érzett verseken, és ismételjék meg ezeket (időtartam kb. 10 perc).

Ezután a nővérek sorban felolvasták az általuk fontosnak tartott verseket. Egyes verseket többen is kiválasztottak, másokat csak kevesen, némelyeket senki sem. Egy-egy nagyobb rész ki is maradt a zsolttárból, más részeknek minden verse szerepelt (időtartam kb. 15. perc).

Ekkor arra kértem a nővéreket, olvassák fel újra a kiemelt verseket (a zsolttár sorrendjében). Az így felolvasott verseket a közösség megismételte. Az egyéni jellegű válogatás és az ismétlések révén a zsolttár új és határozottabb arculatot nyert (időtartam kb. 5 perc).

Ezek után a teljes zsoltárt újra közösen elmondtuk, de már énekelve, ahogyan szolozsmázáskor szoktuk, így valamiképpen újra tárgyiaszá téve. Éneklés közben főleg az addig ki nem emelt versek vonták magukra a figyelmet.

Az elmélkedésnek erre a formájára más zsoltárok is jó anyagot adnak; főleg, melyek ellentétpárokat, pl. magasztalást és panaszt tartalmaznak, s kb. 15–25 vers terjedelműek (pl. a 25., 27., 31., 33., 42. zsoltárok). – Ennek az elmélkedési módszernek 3. és 4. lépése összevonható.

A rögtönzött húsvéti litánia

Húsvét az Úr megmentő „átmenetele”, bajból jósorsba való átjutása. Mindenkinek megvannak a maga baj- és jósors-tapasztalatai (vagy legalábbis megvan benne a vágy a jósors után). Ezeket hozza el szívében a húsvéti ünneplésre. Néhány magyarázó mondat után megfogalmaztam – mintegy iránymutatónak – két fohászt. Biztattam a nővéreket, tegyék ugyanezt. Minden foháshoz hozzáfűztük: *Kyrie eleison!*, amit a közösség megismételt.

Félórán át hangzottak el a magasztaló, kérő, sőt panaszkodó fohások. Volt, amit egyénien fogalmaztak meg, másokat kissé sablonosan. Jó, ha egészen személyes ügyeket csak burkolt formában adunk elő. Ezt a litániát rövid doxológiával zártuk.

Ennek a résznek a jelentősége az, hogy segít a húsvéti ünneplés személyes, egyéni jellegű átélésében.

Körmenet a temetőbe

A temető – a nővérek sírjaival – mintegy 25 percnyire van a templomtól. Néhány gyertyatartóban magunkkal vittük a húsvéti fényt. Többen a saját gyertyájukat is elhozták, vigyázva a lángra. Két nagy kosárra való sírgyertyát osztottunk szét, hogy számos síron gyűjthassuk meg a húsvéti fényt. Az úton nem imádkoztunk fennhangon, viszont a temetőben elmondtuk a dicsőséges rózsafüzért.

A sok égő gyertyával világoskodó temető most egészen más élményt nyújtott, mint mindenszentekkor. Akkor a megemlékezésen, a könyörgésen van a hangsúly, némi bevett szokást is hozzászámítva. Most a gyertyák azt hirdetik, hogy a húsvéti hit áttöri a halál kapuját. – Az egész körmenet másfél óráig tartott. Megjegyezzük, hogy húsvét éjszakáján mindig van holdvilág.

Olvasmányok, kantikumok és zsoltárok

A zsoltárokat és kantikumokat más-más módon énekeltük: egyszer csak egy vagy két énekessel; máskor az előénekesek és a közösség váltakozva; vagy a kórus két oldala felváltva; néha pedig többszólamban.

Forrás: *Gottesdienst* 1983/2 és 3.

BURKINA FASO (FELSŐ-VOLTA) ELSŐ KERESZTÉNYE ÉS APOSTOLA

Alfred Diban (1875–1980)

Aki nem tűri el a füstöt,
nem látja meg a lángot.
(Afrikai közmondás)

1975. június 4-én, szerdán a szokott pápai kihallgatás után néger zarándokcsoportban egy aggastyánt támogatnak ki fiai a Szent Péter templomból. Alig áll a lábán. Lelkileg összeomlva támoilog. Amit élete megkoronázásának remélt: a beígért készorítás VI. Pál pápával, valahogy elmaradt. Elsodorták, nem jutott oda a pápához. Az egzotikus csoportot figyelők részvétellel nézik szegény öreget. Pedig ha tudnák – és ha ő is tudná! – milyen boldogság vár rá... Másnap a pápa magánkönyvtárában fogadja! Beleülhet a pápai székből! A pápa személyesen tűzi mellére a Szent Szilveszter rend lovagja kitüntetését.

Ki lehet ez az afrikai aggastyán? Nem bánjuk meg, ha megismerkedünk vele.

Egy szabad nép rabszolga fia

Délnyugat-Afrika Da nevű kis településén született. Ki gondolta volna ekkor, hogy a kis Dibanra („Kiváló Gyógyszer“-re, mert így nevezték el szülei) százöt esztendő vár ezen a földön. És milyen évek! És mennyi kaland! Keserves rabszolga évek viszontagságai után a hit, az apostoli munka és a szeretet számtalan kalandja.

Gyermekei – 14 gyermek édesapja volt – többször is elmondatták vele élettörténetét. Az így készült feljegyzések szinte teljesen egybehangzón rögzítik életét. Az önéletrajz ismertetését kiegészítjük sokak, köztük Gantin és Zoungrana bíborosok megemlékezéseivel.

Amikor Diban született, a Niger folyó íve alatti terület törzsek, települések laza szövetsége volt. Az önéletrajz szűkszavúan emlékezik meg erről a korszakról. A szegénységről, a törzsek közötti – persze még csak nyilakkal vívott – háborúkról és az aratás idejére törvényszerűen életbelépő fegyverszünetekről. Ekkoriban érték el a vidéket a francia hódítás előszelei. A gyarmatosítók betörték a falvakba, a vetéseket, kunyhókat felperzselték. A föld tulajdonosaira sokszor várt éhínség. Ilyenkor az őserdők mélyén tengették életüket, gyászolták szeretteiket.

A kis Diban egy ideig anyai nagyszüleinél pásztorkodott. Később nagynénjéhez küldték, biztonságosabb vidékre. Húsz éves se volt, amikor élete tragikus fordulatot vett.

Egy francia hadjárat után aggódva siet haza, hogy hírt kapjon szüleitől. Falujuk határában egy szomszédos község embere váratlanul husággal tarkón vágja. Diban feleszmélve védekezik. A bozótból álarcos büntársak sietnek elő. Megadja magát a túlerőnek. Lóhoz kötik. Megkísérel a szabadulást, de az újabb ütlegek, az éhség, szomjúság és a kötelek által vágott sebek elveszik erejét. Ráébred: vége a szabad életnek. Hurcolják észak felé. Most még csak rab, nemsokára: rabszolga. Mintegy 200 kilométeres út után, a Niger folyó közelében, Sofarában könnyítenek a sorsán. Ehet és ihat tetszése szerint. Hogy – további 200 kilométeres út! – jó pénzért adhassák el egy nagy város, Tombouctou emberpiacán. Hosszas alkudozás következik. Bardamouból való ember veszi meg, sóért.

Mielőtt elváltak volna, elrablója – némi jóakarattal – fülébe súgja: „Fogadj szót, maradj békében, különben urad agyonüt! . . .” Nemsokára megtapasztalta Diban, hogy az ember jól ismerte a vevőt. De őt magát – nem! Ez a továbbiakból kiderül.

Újabb hosszú út Bardamou felé. Mély keserűség telepszik rá lelkére, amikor megérkeznek. A tanyán tüskés bozóttal körülrzárt ketrecbe lökik, megkötözve. „Mestere” sűrű ütlegekkel kísérel meg, hogy megtörje akaratát, kiverje belőle a lázadó kedvet. Négy hónap után ura feloldja a láncokat, lábánál megkötözve dolgozni kezdhet. A „mesternek” tetszik a szorgos, ügyes munkás. Szívélyes ajánlatot tesz neki: „Megnősülhetsz, lehetnek gyerekeid. Aztán segítesz embereket fogni . . .” Annyi gonosz bánásmód után bizony meglepő fordulat! Diban visszariad ekkora aljasságtól. Ő legyen oka egy nő és sokan mások rabszolga-sorsának? Csak ennyit vet oda a kísértőnek: „Nálunk az apa választja ki az asszonyt a fiának!”

Mégis, kezdenek jobban bánni vele. A környék gyerekeivel játszhat, erejével, ügyességével, gyors futásával szórakoztatja őket. Mindenki gratulál – a tulajdonosának . . . Lelke mélyén keservesen szenved. Csak haza, haza! Szabadon élni! Éjszakákat sír át. Gazdája meghallja a sírást és észbekap: még szorosabban kötözi meg szolgáját.

Egyszer öregasszony megy el mellette a mezőn. Szülei után érdeklődik. Dibanból felfakad minden keserűség. Rázza a zokogás. Az öregasszony visszatér hozzá és csak ennyit mond neki: „Fiatalember! Allah mindent elintéz!” Diban elérkezettnek hiszi a szabadulás percét. Egyszer, megkötözetlenül, de erős felügyelet alatt dolgozik. Beugrik a közeli bozóttba. Vesztére utat téveszt: gazdája tanyáján találja magát. Hiába mentegetőzik: csak inni futott haza, az őrzést megszigorítják. A szabadságra még várnia kell.

Pedig újra próbálkozik. Két nap és egy éjjel fut, ahogyan csak bír, amerre lát. Eppen egy fára mászik fel, hogy tájékozódjék, amikor utoléri. Homokba írt lábnyomai voltak árulói. Megadja magát a sorsának. Mindjárt a fa tövében félholtra verik. Kezdheti újra a rabszolgamunkát.

Egyszer, legeltetés közben, elnyomja az álom. Közben állatai megszöknek. Emberi hangokra ébred: „Ugye mondtam, hogy előbb-utóbb belehal?!“ A fel-

riadó rabszolgát visszaviszik gazdájához. Ez másnapig hagyja magában gyűlni haragját és ekkor újra szinte halálra veri áldozatát. Sokáig járni sem tud. Két népi mondás jár az eszében. Az egyik: „A kemény legény fejét taposhatják: annál magasabbra emeli.” Másik, a majom bölcsessége: „Jobb félkaron fán lógni, mint ketrecben aludni.”

Egy idő után tehát újra futásnak ered. Ismét beérik. Most is a homok az árulója. Üldözői elől egy fa odvába bújlik, de észreveszik. Az ütlegektől majd leszakadnak veséi. A nekidühödött tulajdonos lándzsája elől éppen hogy elugrik. A lándzsa felszakítja a bőrt hasfalán: a seb nyoma öregkoráig tanúja lesz a rettenetes éveknél. . . . A tanyán újra elverik, áztatott kötéllel. Valóságos csoda, hogy még él. Gazdája baltával tér vissza. Ekkor a Gondviselés már igazán közbelép: a hóhért lefogja részvétre gyulladt családjá. És valahogy ott terem a már ismert öregasszony is. Visítozni kezd: „Ha nem hagyod abba, letépem magamról a ruhát!” Az ilyen jelenetet ott a nép a háza úra nagy megszégyenítésének tartja. A gazda fél a botránytól, lecsillapszik.

Ekkortájt történik, hogy egy éjszaka, álmában Diban egy bájos, ragyogó nőt lát. Ilyen szépséggel még nem találkozott. A jelenés megérinti a kezét, hívja. A szerencsétlen rabszolga indulni akar, amikor felébred. . . . Később a mezőn is különös dolog történik vele. Egy ember – köszönés nélkül, ami arrafelé nagy vétek – megszólítja: „Ma egyedül jöttél?” „Igen”, feleli Diban, és meglepődik: aki elfogta annak idején, az is éppen ezt kérdezte. Az idegen mereven néz rá, és elmegy. Ez bizony jeladás!

Mint valami megfellebbezhetetlen parancs, úgy szakad rá a szegény rabszolgára: menjél! De most már megszervezi a menekülést. Útravalónak – titokban levág egy bárányt. (Amikor Diban idáig jutott az elbeszélésben, mindig felidézte a szidók egyiptomi szabadulását és húsvéti bárányukat. Mély hittel és hálával látta az összefüggést a maga „húsvétjával, azaz átvonulásával”, szabadulásával és leölt bárányával. . . .)

Diban tehát útnak ered. Szinte önkívületben siet, siet dél felé. Eléri a Niger folyót. Egy halász vendégszeretetét élvezi. Kialussza magát. Éppen jóízűen reggelizik, amikor meghül ereiben a vér. Gazdája testvéreinek hangját hallja: „Mindjárt jövünk, csak még benézünk egy rokonhoz.” Diban kison az udvarról. Irány a folyó! Úszni nem tud. A sásba kapaszkodik, úgy tesz, mintha fűrődne, s közben lesi a part felől fenyegető veszélyt. Beesteledik. De ő marad önkéntes börtönében, a sás között, nyakig a vízben. Egy kis dombocskán állva egyensúlyozza magát a folyó sodrában, egész éjszaka. Kezd kihűlni a teste. Életének emlékei már kezdenek peregni lelki szeméi előtt. Várja a halált. Hajnalban halászcsónakok húznak el a közelben. Utolsó erejével segítségért kiált. Az egyik csónak visszafordul. A halászok beemelik a szinte megfagyott testet. Diban kimerülten mély álomba zuhan. Amikor felébred, megkérdezik a halászok: „Kabarába mégy?” „Nem, int Diban, és hevesen gesztikulálva mutatja: ha odamennek, akkor őt inkább dobják vissza a folyóba! A szorongástól remegő embert nyugtatják a halászok. Diban ősei istenéhez fohászkodik:

„Legfőbb úr, ha akarod, hogy visszajussak a rabságba, hát... a te kezében vagyok. De ha nem akarod, ments meg engem!” Délnyugati irányban, egy településnél kötnek ki. Fehér embereket lát meg, feketék között. Fehérek! Ezek dúlták fel szülőföldjét, égették fel vetésüket... A rossz helyett a még rosszabb következik?

Testben is, lélekben is szabad ember

Egy fehér ruhás fehér ember közelebb hívja. Nem! Nem! – kiáltja rémülten Diban. Ekkor egy közelben dolgozó asszony a saját nyelvén szólítja meg: „Kis testvérem! Menj csak, ne félj!” Évek óta nem szólt hozzá senki anyanyelvén. Most teljesen megnyugszik. A fehér ruhás felajánlja neki: tartson vele dél felé, Segouba. Boldog igen a válasz. Csak távolodni, bárhová is, a rabság földjétől!

Ségouban Garlazantec atya – a Fehér Atyák rendjéből, ő volt a fehér ruhás – egy nagy házba vezeti be. A falakon fehérbőrű férfiak, nők képei. Az egyik nő, a Szent Szűz – képe előtt. Diban lába földre gyökerezik. Nagyot kiált: „De hiszen ő az! Ő az! Ezt a nőt láttam álmomban, ő hívott! Mondjatok el róla mindent!”

A Szűzanya irányította tehát Szent Flához a későbbi, nagyszerű világi apostolt!

Érthető: Diban mindjárt otthon érezte magát. Nagy szorgalommal, a visszanyert szabadság lázas örömeivel vett részt a téglavetésben – majd a tanulásban. Testi erejét teljesen visszanyerte, lelke békét élvezett, szívét kimondhatatlan öröm töltötte el.

A keresztség után – amelyben az Alfréd nevet kapta – az új keresztény elvégezte a katekéta iskolát is. Most az Atyák szereztek neki feleséget: 1904-ben megnősült.

Segou, ahol ez történt, a mai Mali Köztársaság területén, 500 kilométerre van hősünk szülőfalujától, nyugatra. Az akkori viszonyok közt elérhetetlen messzeségben. Pedig a fiatal férj egyre többször gondol haza: Mi lehet az enyéimmel? A Gondviselés kegyes hozzá: a Fehér Atyák a mossik földjén, a leendő Felső-Volta kiszemelt fővárosában is le akarnak telepedni. Felkéri Alfréd Dibant, menjen ő is Ouagadougou-ba. A fiatal katekéta ugyan szomorú, hogy el kell hagynia kettős szabadulása feledhetetlen színhelyét, de örül is a hírnek. A kis pionír csoport 1904. szeptember 3-án éri el a várost. Templom, rendház, iskola, kórház épül ott. Irányító és első munkás természetesen Diban. És persze, katekizál is. 1905-ben megszületik első gyermeke. Ezt még megvárja, utána siet haza, Daba. Édesapja és testvérei élnek! Édesanyját már nem találja életben, nagy bánatára.

Új és új állomáshelyeken van rá szükség: Navrongóban, Reóban majd Tomában. Minden új állomáshely új nyelv vagy nyelvjárás megtanulását kívánja a katekétától.

1913-ban meghal a felesége, Lujza. Három gyermeke érdekében is újra nősül, immár legszűkebb hazájából. Folo Ki, az új feleség, a keresztségben a Terézia nevet kapja. Hitoktatója természetesen maga Diban. („Hej, ha a piacon emlékezőtehetséget árulnának, rögtön vennék neked!” – fakadt ki egyszer a szigorú tanár.)

1914. Kitört a világháború. A franciák erőszakkal is katonákat toboroznak a vidéken. Ez ellen sok helységben fellázad a nép. Meg kell ölni minden fehér embert! – hangzik a jelszó. Diban csitítja a környező falvakat: Tegyük különbséget köztük! Emlékezzetek, a misszionáriusok mennyi jót tettek velünk, vallásra való tekintet nélkül. Éhínségben, betegségben milyen áldozatos segítők... A lázadók fegyveresen hatolnak Toma felé. Egyszer kis híja, hogy Dibant – akire vadásznak az előőrsek, le nem nyilazzák. A falu Dibanra hallgat, elszántan védekezik. A lázadók csak akkor hátrálnak meg, amikor legerősebb harcosukat leteríti egy mérgezett nyíl. Toma felszabadult, de Reo, az előző állomáshely a missziós teleppel együtt lángok martaléka lett.

Újra dolgozó évek következtek. Egymás után születtek gyermekei, és haltak is meg néhányan közülük.

Az idő múlásával testi szenvedések is jelentkeztek a vasembernek hitt katekétánál. Kígyómarás nyomai, később prosztatabántalmak, combnyaktörés tették próbára türelmét. Tanár fia, József (ő rendezte sajtó alá atyja életrajzát) szeretettel dorgálta meg. Tőle kellett tehát visszahallania a sokszor elhangzott bátorítást: „Édesapánk, hát nem te mondd mindig nekünk, hogy legyen hitünk és reményünk?!“ A jó öreg visszanyerte lelke egyensúlyát. „Isten próbára tesz, de sok az öröömöm is.“ Például: a vidék egyik első keresztényének a fia, Zefir Toé lesz egyházmegyéjük püspöke. Ráadásul rokon, mert György fiának felesége a püspök húga.

Még dolgozgat is. „Csak a lusta embert gátolja a sok imádság. Én nagy erőt merítettem mindig az imából. Ez a mi lélegzetvételünk, nélküle hogyan élhetnénk? Mi a családban minden este összejövünk imára. Szentírást olvassunk, elgondolkozunk rajta, de a családi vagy a falui eseményekről is.“

Egyre több tisztelet veszi körül. Elhalmozzák az öregnek kijáró szeretettel: ez Afrika népeinél oly természetes. A „Hit Atyja“ pedig ezt sokszorosan megérdemelte.

Ember, keresztény, apostol

Alfréd Dibant jökedvében teremtette az Isten. Az önéletrajzból egy elképesztően szívós, hallatlanul erős természet képe állt elénk. Szervezetét szinte nem lehetett tönkretenni. Egy-álvással kiheverte a huszonnégyórás hidegfürdőt... Rabtartója nem hiába őrizte, kegyetlen eszközeivel, kincset érő munkását. De mennyivel inkább kincset ért ez a munkaerő, amikor már felszabadultán, hitből fakadó buzgósággal törte magát, hogy minden a legjobb legyen és alkotásai mielőbb szolgálhassák Krisztus ügyét és szeretett népe javát.

A fáradhatatlan gyalogló késő öregségéig járta a falvakat, talpa alá kötött autógumi-papucsában. Bátor és ügyes vadász is volt.

Szellemi erői sem voltak kisebbek. Értelmessége, megértő, beleélő képessége igen nagy. Egy kedves történet: Fiatalkorú katekétája panaszkodik, hogy egy haldokló nem akar megkeresztelkedni. Hiába biztatja azzal, hogy akkor megláthatná Istent halála után. Nem, ő az őseit akarja meglátni. Alfréd maga megy el a haldoklóhoz: „Ide figyelj! Ha megkeresztelkedsz, akkor találkozhatasz őseiddel és még Istent is megláthatod!” „Jó, akkor keresztelj meg” – volt a válasz.

Nyelvtehetsége, emlékezete kitűnő volt. Ahol dolgozott: konyhában, kertben, földeken, építkezésen – mindig volt hasznos újítása. Fellépése nyílt, derűs, barátságos, természetes volt. Bölcsességéből a misszionáriusok is sokat merítettek.

Lángolt benne a hit: csak így lehetett ezrek és ezrek hittérítője. Hite fényében látott mindent. Hite és nagy istenszeretete szólt belőle, amikor újra meg újra hálálkodással egészítette ki szavait: „Nagy az Isten, lássátok . . .” „Dicsérjük őt!” „Semmi sem az enyém, minden az Istené!” – Egyik forrón szeretett kisgyermek meghalt. Ő terítette rá a szemfedőt. Közben sírással küzdve, de erős hangon így szólt: „Istenem, átadom őt neked!”

Kertjében, a Szűzanya szobra előtt, mindennap térdelve mondta el a rózsafüzért. Gyakran gyónt. A Szentírást kitűnően ismerte.

Hite kivirágzása volt a szeretet mindenki iránt. A legnehezebb szeretet, a megbocsátás is nagy erénye volt. Ennek saját élettörténete a legjobb tanúja: kalandos rabszolgasága tényeit tárgyilagosan beszélte el. De közben – ez igazán megrendítően szép – egyetlen rossz szava, elítélő megjegyzése („az a gonosz ember stb.”) sem volt senkire.

Népes családját forrón szerette, gyermekeit gondosan nevelte. Isten kegyelméből unokái unokáinak is örvendezhetett. Igazi pátriárkájuk volt, emberileg is, de a hitben is. Második feleségét is nagyon szerette. Néhány részlet a jó asszony megemlékezéséből: „Mint gyermekét, úgy dédelgetett. Nevelt, oktatott, dicsért. Mellette egészen más lettem. Sohasem nélkülöztünk. Feltétlenül hűséges volt hozzám. Bizony, egyszer megütött, de nagyon. Úgy történt, hogy kislányunkat megvertem, a szeme láttára. Férjem éppen elmenőben volt, nem szólt semmit. Hazaérve rámsújtott a botjával. Utána rögtön megcsókolta és csak ennyit mondott: „Teréz, sohasem ütlek meg többé!”

Éhínségek idején találékonysága, vadász-ügyessége, nem ismert határt. A szegények mindenkor megtapasztalhatták bőkezűségét. „Jót tenni annyi, mint vetni” – mondogatta.

Vendégszeretetére jellemző, hogy szívesen szólított meg vándorokat: Ettél már? Hol lesz a szállásod? És behívta őket. Az egyik vendég ellopott egy értékes takarót. A családfő mosolygott: „Ne féljete, megvan a takaró. Csak

éppen nem nálunk van, hanem nála." Rokonai emlegetik, hogy ragályos betegeket is befogadott házába.

A betegek! Külön karizmája volt gondozásukhoz, vizsgálásukhoz, még gyógyításukhoz is. Jól alkalmazta a népi gyógymódokat. Ha kellett, nem riadt vissza, hogy gennyes sebeket kiszívjon. A környéken nem volt beteg, haldokló, akinek ágyánál meg ne fordult volna. A keresztelési anyakönyvekben nincs lap, melyen az ő neve, mint keresztelő, ne szerepelne. Legnagyobb részben betegek, haldoklók nevei. Akkor volt elemében, amikor az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit gyakorolhatta.

Igazi apostol volt tehát. Megtapasztalta, mi a szabadulás. Így átérezhette, mit jelent a teljes szabadság, vagyis az üdvösség, amit Jézusnak köszönünk. Az életét tette rá, hogy ezt sokan megtapasztalják. Kerek nyolcvan esztendő állt rendelkezésére... Fáradhatatlan, szenvedélyes misszionárius lett. Felhasználta minden testi-lelki adottságát. Egyszer zuhogó esőben állított be valahová. „Ilyen időben?...” „Az eső esik, ha esnie kell. Én meg megyek, ha mennem kell!”

A Fehér Atyák kiemelik egyházszeretét is. Ez engedelmisségében is megnyilatkozott. Ha az atyák másképpen gondolták, elfogadta. Nem hivatkozott nagyobb tapasztalatára. A munkában nem válogatott: amit rábíztak, azt elvégezte.

Emberi és sajátos keresztény erényei pedig aranyfedezetet adtak apostoli munkálkodásának.

Elmondhatjuk: Amit a világi apostolról a Zsinat határozatai írásban adnak elő, azt Alfréd Diban előre megvalósította életében.

„Száz évesen, saját szememmel láttam a pápát és Rómát!”

Az önéletrajz utolsó lapjai is szolgálnak szenzációval. Ami a jó öreg számára is meglepetés volt. József fia egyszer ezzel köszöntött rá: „Édesapánk! Eljössz velünk a szentévi zárándoklatra?” (1975) – „Hát persze, fiam!” – vágta rá boldogan az aggastyán. A készülődés heteiben már a messzi Rómában járt a lelke. Saját szemével láthatja a várost, ahol Szent Péter kezdte építeni Krisztus nagy egyházát! Láthatja XXIII. János pápa utódját, VI. Pált! Sokan viszont ijedten próbálták lebeszélni: Nem neked való már! Száz éves vagy! Holtan hoznak haza... Mások biztatták és kérték: Köszöntsd nevünkben a pápát! Hozz sok áldást magaddal!

Élete első repülőútja tehát Rómába vezetett. Június 1, vasárnap. Pápai mise. A felsővoltaiak jó helyet kapnak, hogy a – talán egyetlen százéves zárándok – Alfréd Diban álma beteljesülhessen, a pápával kezet szoríthasson. Afrikai embernél a kézszorításnak egészen mély értelme van. A pápát előre tájékoztatják. Mise után közeledik is feléje, de a zárándokok elsodorják tőle. Alfréd meg tehetetlen, fiaira támaszkodik, szinte mozgásképtelen. Fiai megtapasztalják: majd a szerdai kihallgatáson megvalósul az álma. Lassan kiürül

a Szent Péter templom. Az öreg építésmester, aki annyi templomot épített, megállapítja: „Ezek mind beférnének ide, meg még egymásra is rakhatnánk valamennyit!” Elgyönyörködik a szinte mennyei szépségekben. „Aztán odatér- deltem Szent Péter apostol sírja elé, aki Krisztus tanítványa volt, nekem meg különös égi pártfogóm. Ez a hely a mi hitünk forrása, az egész Egyház szeglet- köve . . . Elmádkoztam a Miatyánkot és a Hiszekegyet. Amikor talpra segítet- tek, valahogy másnak éreztem magam. Mintha másodszor is megbérmálkoztam volna . . .”

Június 2. Zougrana bíboros miséje a Maria Maggioreban. Június 3. VI. Pál gyászmisét mond a Szent Péterben XXIII. Jánosért. „Mi is nagyon szeretünk őt Afrikában.” Eljön a várva-várt nap, június 4., szerda. Délután óriási tömeg várakozik a téren a kihallgatásra, hősünk megkülönböztetett helyet kap. Meg- ered az eső. Közlik: a nép jöjjön be a bazilikába. Most már – minden erőfeszít- és dacára – képtelenség jó helyet biztosítani. De azért van remény. Végso aktusként a pápa valóban lejön az oltár lépcsőin, hogy sokakkal kezét szorít- son. De megint tovább sodorják . . . Alfréd Diban csalódása semmivel sem kisebb, mint amikor rabszolgasága idején az annyira sóvárgott szabadulás helyett újra kínzója keze közé került.

Szállására viszik. Falat nem megy le a torkán. Ágyba fektetik. Egyszer csak József fia tépi fel az ajtót és a boldogságtól sírva közli a nagy hírt: A pápa igényt tart a találkozáásra! Másnap 10 órakor a Vatikánban. „Képzeljétek az örömet! Egyszerre elárasztott a fény, az öröm. Nem győztem hálálkodni Istennek!”

A kis csoport Zougrana és Gantin afrikai bíborosok és Benelli alállamtit- kár kíséretében megy be a pápai termekbe. „Egy szertartásmester irányít ben- nünket. Amikor meglátja gyöngeségemet, pillanatnyi habozás után int a fiam- nak: üljön be a jó öreg a pápai székbe. Mennyire dobogott a szívem! Egyszer- csak belépett a pápa! Majdnem olyan törekeny, mint én . . . Az Atyák Atyja, a Püspökök Püspöke! Mindent megtettem, hogy letérdelhessek. A pápa megel- őzött. Franciául szólt, hogy megértsem: „Ó nem! Tessék ülve maradni! Hiszen édesapám lehetne!” Íme, a pápa nagy méltóságában is olyan, mint mi afrikaiak: az öregkor nagy tisztelője. Megcsókoltam a gyűrűjét. Hosszan rázta a kezem. A szemébe néztem. Hát én, Diban, a nagy Afrika kicsinyke fia, az egykori pásztor, rabszolga, Isten kegyelméből hazám első kereszténye, itt ülhetek Péter utódja székében, mely jelképe egész egyházra kiterjedő tekintélyének . . . Boldog voltam. Akár mindjárt meghalhatok, tudom, Isten megadja nekem a mennyszágot . . . de hiszen már meg is adta!”

„A pápa mindenről érdeklődött. Megköszönte a munkámat, amit Isten jó- ságából Isten, az egyház és az emberek szolgálatában végezhettem. Biztosít- tott: százaszoros lesz érte a jutalom. Tudtam, hogy a pápa hálája a sok áldo- zatos lelkű katekéta-társamnak is szól. A Szentatya néhány bevezető szó után mellemlre tűzte a nagy kitüntetés jelvényét. Majd jelezte, hogy meg akar ál- dani. E pillanatban, igen, egy szempillantás alatt, titokzatos súrítással, az

engem kezdettől fogva vezetett Valaki. Azóta mindig imádkozom a rózsafüzért. És mindig a hit fényében jártam.

A hit nem csal meg, a hit – csalhatatlan. Adjuk át magunkat a hit vezetésének akkor is, amikor a földi javakért fáradozunk. Így majd senkivel szemben sem leszünk igazságtalanok, hiszen Istenre gondolva az emberre is gondolunk. Ha elhagynánk a hitet, cselekedeteinket beszennyeznék a sokféle bűn: a góg, gyűlölet, torkosság, irigység, kicsapongás, féltékenység, lustaság...

Abrahám, aki atyánk a hitben, nem kételkedett. Készségesen feláldozta volna tulajdon fiát. Nem mintha nem szeretete volna, de biztos volt benne, hogy az a Nagy Szellem szereti őt is, a fiát is, ezért nem akarhat nekik rosszat.

A biztos és bátor hit olyan út, mely minden más útnál jobban célunkhoz vezet. Ez a hit tanít meg Isten parancsára: ismerjük fel minden emberi lényben fivérünket és nővérünket.

Végül, a hit szilárd alapot ad keresztény reménységünknek. Ez pedig nem akármilyen reménykedés, hiszen elővételezi azt, ami már megvalósult és vár reánk. A hittel felfegyverkezve mosolyogva nézhetünk szembe a megpróbáltatásokkal.

A hit munkában és imádságban testesül meg.

Nekem csodálatos életben volt részem. Tele volt megpróbáltatásokkal is, kegyelemmel is.

Hiszek Istenben, aki maga a Jóság és Irgalom. Nem tévedhet, és minket sem vezet félre.

Mindenek fölött szeretem Istent, és szeretem felebarátomat is, mint önmagamat, Istenért. Hiszek az Egyházban: Krisztus Urunkat teszi jelenvalóvá közöttünk.

Arra kérem Istent, áldja meg népes családomat. És könyörgök hozzá: halálom után fogadjon be a boldogító reménység beteljesülésébe!

Zsinati teológiai kurzus magyar papoknak

1986. júl. 7. estétől (18.30) júl. 11. reggelig

Hely: München, Schloss Fürstenried

Vezeti: Dr. Békés Gellért OSB., Róma

Tárgya: Az Egyház a II. Vatikáni Zsinat után

Jelentkezés: Hegyi György, Litzelhofenstr. 9, A-9800 Spittal/Drau

Lelkigyakorlat a magyar nővéreknek

1986. aug. 18-án, hétfőn estétől aug. 27-én, szerdán reggelig

Hely: Stella Matutina lelkigyakorlatos ház

5, rue des Fusillés, Banneux (Louveigné), Belgium

Vezeti: P. Dr. Ruzsik Vilmos CM

Jelentkezés: Hegyi György, Litzelhofenstr. 9, A-9800 Spittal/Drau

AZ EGYHÁZ SZAVA

A MÁSODIK RENDKÍVÜLI SZINÓDUS ZÁRÓNYILATKOZATA

AZ ISTEN SZAVÁRA FIGYELŐ EGYHÁZ KRISZTUS MISZTÉRIUMÁT ÜNNEPLI A VILÁG ÜDVÖSSÉGÉRE

I. A Szinódus központi témája: Megünnepelni a II. Vatikáni Zsinatot, megvizsgálni és előmozdítani megvalósítását

1. A Szinódus lelki élménye

A Második Rendkívüli Szinódus végén mindenekelőtt túlcsoordult lélekkel adunk hálát Istennek, hogy a pápát a Szinódus összehívására sugallta. Nagy elismeréssel tartozunk a Szentatyának, II. János Pálnak, aki felszólított bennünket, ünnepeljük meg a II. Vatikáni Zsinat befejezésének 20. évfordulóját. A Szinódus alkalmat nyújtott, hogy újra meg újra megtapasztalhassuk közösségünket (kommuniót) az egyetlen Lélekben, az egy hitben és reményben, és az egyetlen katolikus egyházban. Nyilvánvaló lett közös elhatározásunk is, hogy a Zsinatot átültessük a gyakorlatba és az egyház életébe. Megosztottuk örömmünket és reményünket, de szomorúságainkat és aggodalmainkat is, amelyekben oly gyakran van része a világon szétszórt egyháznak.

2. A Szinódus elérte célját

A Szinódust azért hívták össze, hogy ünnepelje meg a II. Vatikáni Zsinatot, megvizsgálja és előmozdítsa megvalósítását. Hálás szeretettel állapítjuk meg, hogy – Isten segítségével – valóban elértük a kitűzött célokat. A II. Vatikáni Zsinatot egyhangúlag mint Isten kegyelmét és a Szentlélek ajándékát ünnepeltük: számos lelki gyümölcs áradt belőle az egyetemes egyházra, a helyi egyházakra, valamint korunk embereire. Egyhangúlag és örömmel állapítottuk meg azt is, hogy a II. Vatikáni Zsinat jogos és érvényes kifejezője és értelmezője a hitletéteménynek (depositum fidei), amint ez a Szentírásban és az egyház élő hagyományában megtalálható. Ezért úgy döntöttünk, hogy ezután is a Zsinattól kijelölt úton haladunk. Teljes egyetértésben ismertük el azt is, hogy még jobban elő kell mozdítani a Zsinat betűjének és szellemének ismeretét és a gyakorlatba való átültetését. Ily módon haladunk a Zsinat tényleges befogadásában, azaz hasonlítjuk magunkba és valósítjuk meg a gyakorlatban.

3. Fények és árnyak a Zsinat elfogadásában

A hívek nagy többsége lelkesen fogadta a II. Vatikáni Zsinatot. (Itt-ott azonban egyesek ellenállást tanúsítottak vele szemben.) Kétségtelen, nagy megér-

téssel könyvelték el, mivel a Szentlélek sugallta ezt egyházának. De a katolikus egyházon kívül is sokan figyelemmel adóztak a Zsinatnak.

Jóllehet igen értékes gyümölcsei voltak a Zsinatnak, őszintén elismerjük, hogy hiányok és nehézségek is jelentkeztek fogadtatásánál. Tagadhatatlan, voltak árnyékok is a Zsinat utáni időkben. Részben, mert helytelenül értették és alkalmazták a Zsinatot, részben egyéb okokból. Ennek ellenére semmi módon sem állítható, hogy mindaz, ami a Zsinat után történt, a Zsinat miatt történt.

Főleg azt kell megvizsgálnunk, miért jelentkezik elég gyakran bizonyos ellenszenv az egyházzal szemben az ún. „első világban”, annak ellenére, hogy bőségesen és mélyen megmagyarázták, mi is az egyház, és jó gyümölcsök sem hiányzanak. Ugyanakkor az egyház pozitívabb értékelésével találkozhatunk ott, ahol totalitárius rendszerek nyomása nehezedik rá, vagy ahol felemeli szavát a társadalmi igazságtalanságokkal szemben. Nem tagadható azonban, hogy ezeken a helyeken sem azonosítja magát minden hívő teljesen és egészen az egyházzal és ennek elsődleges küldetésével.

4. A nehézségek külső és belső okai

A világ jónéhány részén az egyház nem rendelkezik sem anyagi, sem személyi eszközökkel, hogy betölthesse küldetését. Ezenkívül nem ritkán külső erők akadályozzák szabadságának gyakorlásában. A gazdag országokban a technikai fejlődésből eredő büszkeség teremt olyan ideológiát, amely mindinkább bizonyos evilágiságot (immanentizmust) okoz, ami pedig az anyagi javak bálványozásához, az ún. fogyasztó társadalomhoz vezet. A következmény egy bizonyos, a szellemi valóságokkal és értékekkel szembeni vakság. Nem tagadható az sem, hogy a társadalomban nagy befolyású, egyszersmind az egyházzal ellenséges érzületű erők is működnek. Mindez mutatja, hogy körünkben is tevékeny a „világ fejedelme” és a „gonoszság misztériuma”.

A nehézségek belső okai között kiemelendő a Zsinat részleteket kiragadó és egyoldalú idézése, valamint tanításának felületes és részrehajló értelmezése. Egyrészt csalódással találkozunk, mivel nagyon félnékek voltunk a Zsinat igazi tanításának alkalmazásában. Másrészt dokumentumainak elégtelen ismerete miatt egyoldalú kép alakult ki az egyházzal: mintha az – misztérium jellegétől megfosztva –, pusztán intézményes rendszer volna. Valószínűleg nem vagyunk minden felelősségtől mentesek, ha főleg a fiatalok az egyházat kritikusan, merőben intézménynek tekintik. Nem szolgáltattunk-e erre alkalmat azáltal, hogy túl sokat beszéltünk az egyház külső szerkezetének megújításáról, de keveset Istenről és Krisztusról? Néha hiányzott a szellemek megkülönböztetése is: nem tettünk helyes különbséget a Zsinat jogos világ felé fordulása és a szekularizált világ lelkületének és értékrendjének elfogadása között.

5. A Zsinat mélyrehatóbb elfogadása

Ezek és hasonló hiányok mutatják, hogy a Zsinatot még mélyrehatóbban kell magunkévá tenni. Ez négy fokozatos lépést követel: teljesebben és mélyebben ismerjük meg a Zsinatot, vessük szívünkbe tanítását, szeretetteljesen álljunk ki mellette és ültessük át a mindennapi életbe. A Zsinat dokumentumai csak akkor válnak élő és életető valósággá, ha szívünkbe véstük és az életbe átültettük őket.

A zsinati tanítás teológiai értelmezése tartsa szem előtt az összes dokumentumokat önmagukban, valamint egymással való összefüggésükben. Csak így fejthetjük ki kellő gonddal a gyakran nagyon egymásba fonódó zsinati tételek teljes értelmét. Külön figyelmet kell szentelni a Zsinat négy fő dokumentumának; kulcsszerepük van a többi határozat és nyilatkozat értelmezésében. Ne válasszuk szét a dokumentumok pasztorális jellegét és tanító erejét. Hasolóképpen jogtalan egymással szembeállítani a Zsinat szellemét és betűjét. Ezenfelül értelmezzük a Zsinatot az egyház nagy hagyománykincsének folytatólagosságában. Ugyanakkor áradjon a Zsinat tanításából fény a mai egyházra és korunk emberére. Egy és ugyanaz az egyház él mindegyik zsinatban.

6. Ajánlások

Az egyes helyi egyházak dolgozzanak ki pasztorális programot a következő évekre, hogy az emberek átfogóbban és mélyebben ismerjék meg és fogadják el a Zsinatot. Ebben segít maguknak a dokumentumoknak ismételt terjesztése és olyan tanulmányok kiadása, amelyek ezeket kifejtik és hozzáférhetőbbé teszik az összes hívek számára. Előadásokon és tanfolyamokkal hozzuk közel a zsinati tanítást mindenkihez, a papok és szeminaristák állandó jellegű, a szerzetesek, szerzetesnők és a felnőtt hívek alkalmi továbbképzése keretében. Igen hasznosak a Zsinat elfogadtatására az egyházmegyei szinódusok és egyéb egyházi összejövetelek. Ajánlatos felhasználni a tömegtájékoztatási eszközöket is. Végül, a Zsinat tanításának kellő megértésében és megvalósításában nagy segítséget nyújt, ha olvassuk és életbe léptetjük a különböző apostoli buzdításokat, amelyek az 1967 óta rendszeresen tartott Püspöki Szinódusok gyümölcsei.

II. A Szinódus egyes témái

A. AZ EGYHÁZ MISZTÉRIUMA

1. Az elvilágiasodás (szekularizmus), és a jelek, hogy a szakrális visszatérően van

A Zsinat befejezése óta eltelt rövid 20 esztendő történelmileg gyors változások jellemzik. Ebben az értelemben korunk jelei egyes pontokon **nem teljesen** esnek egybe azokkal, amelyek a Zsinat légrévét alkották. Különös figyelmet érdemlő jel az elvilágiasodás. Kétségtelen, a Zsinat hirdette az ideig-

lenes valóságok jogos autonómiáját (vö. GS 36 és egyebütt). Ha így tekintjük, el kell fogadni a jól értelmezett szekularizációt. De ez egészen más, mint az elvilágiasodás: az ember és a világ misztériumának távlatától elvonatkoztató, öntörvényű szemlélete; amely nem veszi figyelembe, elhanyagolja, vagy egyenesen tagadja ezt a távlatot. Ez az önmagában—maradás (immanentizmus) az emberi teljesség leszűkített szemléletéhez, nem igazi szabadsághoz, hanem új bálványimádáshoz, ideológiák rabszolgaságához, és elnyomó rendszerek börtönszerű életéhez vezet.

Az elvilágiasodás ellenére jelei vannak a szakrális újraéledésének is. Valóban, ma feltűnnek a transzcendens, az Isten utáni új éhség és szomjazás jelei. Hogy a szakrális visszatérését előmozdítsuk, s egyszersmind a szekularizmust leküzdjük, mutassuk meg az „istenhez”, a misztériumhoz vezető utat. Tárjuk fel korunk embere előtt a hithez vezető igazságokat. Mert, ahogy a Zsinat mondja, az ember önmaga számára is talány, amelyre csak Isten adhat végső és teljes választ (vö. GS 21). Éppen a szekták terjedése veti fel a kérdést: vajon eléggé kiemeljük-e a „szent” iránti érzéket?

2. Isten misztériuma Jézus által a Szentlélekben

Az egyház elsődleges feladata, hogy a Szentlélek ösztönzésére hirdesse az örömhírt: Isten kiválaszt, megbocsát és szeret. A megváltás történetében nyilvánult ez ki, és az idők teljességében Jézus Krisztus által érte el a csúcspontját. A Lélek erejében ezt mint üdvösséget kell felkínálni és átadni az embereknek. Krisztus a nemzetek világossága! Az egyháznak vigyáznia kell tehát, hogy amikor az evangéliumot hirdeti, ott tündököljön ez a fény a saját arcán (vö. LG 1). Az egyház hitelesebbé válik, ha kevesebbet beszél magáról és egyre inkább hirdeti a keresztre feszített Jézust (1Kor 2,2), saját életével is tanúsodva róla. Így szentség az egyház, azaz jele és eszköze az Istennel való egyesülésnek, valamint az emberek egymásközi egységének és engesztelődésének. A II. Vatikáni Zsinat egyházképe háromságos és Krisztus-központú.

Jézus Krisztus az Isten Fia és az új Ádám. Ezért egyszerre nyilvánítja ki Istennek és embernek s magasztos hivatásának misztériumát (vö. GS 22). Az Isten Fia emberré lett, hogy az embereket Isten gyermekeivé tegye. Az ember ez által az Istenhez fűző családi viszonya által emelkedik a legmagasabb méltóságra. Amiért is Krisztust prédikálva az ember üdvét hirdeti az egyház.

3. Az egyház misztériuma

Az egyház egész jelentősége Krisztushoz való kapcsolatából ered. A Zsinat többféle módon állítja elénk az egyházat: Isten népe, Krisztus teste, Krisztus jegyese, a Szentlélek temploma, Isten családja. A leírások egymást kölcsönösen kiegészítik és Krisztus, illetve a Krisztusban élő egyház misztériumának fényében értendők. A tévesen egyoldalú szemléletet, amely az egyházat pusztán hierarchiának tekinti, nem helyettesíthetjük egy másik, ugyanúgy egyoldalú szociológiai elképzeléssel. Jézus Krisztus mindig jelen van egyházában;

mint feltámadott él benne. Krisztushoz való viszonyából világosan kitűnik az egyház eszkatológikus jellege (vö. LG VII). Ezért a földi zarándokútját járó egyház messiási nép (vö. LG 9), amely önmagában már elővételezi az új teremtményt. Szent marad az egyház, és állandóan megtisztulásra is szorul, hiszen gyermekei bűnösök. A világ üldöztetései és Isten vigasztalásai között halad a jövődő ország felé (vö. LG 8). Egyszerre van tehát jelen az egyházban a kereszt és a feltámadás misztériuma.

4. Általános hivatás az életszentségre

Az egyházat, minthogy Krisztus misztériuma, a szentség jelének és eszközének kell tekinteni. Ez indította a Zsinatot arra, hogy hirdesse minden hívő elhivatottságát az életszentségre (vö. LG V.). Ez a hivatás felszólítás: térjünk meg gyökeresen és részesedjünk az egy és háromságos Isten életében. Ezzel nemcsak valamiképpen, hanem túlcsondulóan teljesedik be minden emberi vágyunk. Éppen korunkban igen sokan tapasztalnak benső ürességet és mennek keresztül lelki válságon. Még sürgetőbb feladata tehát az egyháznak, hogy megőrizze és erőteljesen előmozdítsa a bűnbánat, az ima, az imádás, az áldozat, az önátadás, a szeretet és az igazságosság szellemét.

Az egyház egész történelme folyamán a legnehezebb körülmények között mindig a szentek voltak a megújulás forrásai és elindítói. Égető szükségünk van ma is szentekre! Könyörögjük ki őket Istentől! Ezért az evangéliumi tanácsok fogadalmával Istennek szentelt közösségek legyenek tudatában annak, hogy milyen szerepet töltenek be az egyházban. Mi pedig bátorítsuk őket küldetésükben. Jelentős remény jelei az apostoli és „megújulási” mozgalmak, ha megmaradnak az egyház közösségében. Minden világi hívő töltsse be küldetését az egyházban és mindennapi életében: a családjában, munkahelyén, evilági tevékenységében és pihenésében, hogy Krisztus fénye és élete töltsse el s alakítsa át a világot. A helyesen értelmezett és korrektül gyakorolt népi vallásosság igen alkalmas táplálék a nép megszentelésére. A lekipásztorok részéről tehát nagyobb figyelmet érdemel.

A Boldogságos Szűzanya anyánk a kegyelmi rendben (vö. LG 61). Ő minden keresztény számára a szentség és az Isten hívására adott teljes felelet példája (vö. LG VIII.).

5. Ajánlások

Az egyház pásztorai, ma sokkal inkább mint valaha, legyenek az életszentség kiváló tanúi. A szemináriumokban és szerzetesházakban tehát ne csak értelmi, hanem lelkiségi képzést is kapjanak a jelöltek. Komolyan vezessék be őket a mindennapi lelkiéletbe: imába, elmélkedésbe, a Szentírás olvasásába, a bűnbánat és az oltár szentségének vételébe. A Presbyterorum ordinis határozat szellemében úgy készítsék fel őket a papi szolgálatra, hogy magának a lekipásztori szeretetnek gyakorlásában találjanak táplálékot lelki életük gyarapítására (vö. PO 16). Így adhatnak majd hivatásuk idején értékes tanácsokat

a híveknek lelki életük elmélyítésére. Biztatni és segíteni kell az Istennek szentelt közösségeket, hogy valóban megújuljanak. Hasonlóképpen mozdítsuk elő a világiak sajátos, a keresztségre alapuló lelkiségét. Első helyen a családi lelkiséget, amely a házasság szentségében kapja lelki alapját. Szerepük végtelenül fontos a hit átadásában a következő generációk számára.

B. AZ EGYHÁZ ÉLTETŐ FORRÁSAI

a) Az Isten szava

1. Szentírás, hagyomány, tanítóhivatal

Az egyház küldetése, hogy teljes hűséggel hirdesse Isten igéjét, miután hívő lélekkel hallgatta (vö. DV 1). Éppen ezért egyik fő és ma rendkívüli fontos feladata – főleg a püspököké – az evangélium hirdetése. Ebben az összefüggésben domborodik ki a Dei Verbum dogmatikai konstitúció jelentősége, amelyet – úgy látszik – nagyon elhanyagolunk. Pedig VI. Pál mély gondolatokkal és egészen korszerű módon mutatott rá fontosságára Evangelii nuntiandi apostoli buzdításában.

Ennél a konstitúciónál is kerüljük a részleteket kiragadó értelmezést. A Zsinat nyomatékosan ajánlotta a Szentírás eredeti értelmének kifejtését (vö. DV 12). De ne szakítsuk el azt se az egyház élő hagyományától, se pedig az egyházi tanítóhivatal hiteles értelmezésétől (vö. uo. 10).

Óvakodjunk a tanbeli és a lelkipásztori feladat hamis szembeállításától. Jussunk túl ezen. Annál is inkább, mert a lelkipásztorkodás igazi célja éppen a megváltó igazság korszerű átültetése a mindennapok gyakorlatába. A püspökök, mint igazi pásztorok, mutassanak helyes jó utat nyájuknak, erősítsék hitét, és távolítsák el a veszélyeket.

2. Evangelizálás

Minden népnek hirdetni kell az isteni élet misztériumát, amelyben az egyház részesedik. Az egyház természeténél fogva misszionárius (vö. AG 2). A püspökök nemcsak híveik tanítói, hanem hithirdetők is, akik új tanítványokat vezetnek Krisztushoz (vö. LG 25). Az evangelizálás nemcsak a püspököknek, hanem a papoknak, diakónusoknak, sőt minden hívőnek is elsőrendű feladata.

Ma az egész földkerekségen veszélyben forog a hit és az evangéliumból eredő erkölcsi értékek átadása az ifjúságnak. A hit ismerete és az erkölcsi rend elfogadása igen gyakran szinte egyenlő a semmivel. Ez új erőfeszítést kíván az evangelizálás és a teljes, rendszeres katekézis területén.

Az evangelizálás nemcsak a szokásos értelemben vett missziókra, vagyis a pogány nemzetek megtérítésére vonatkozik. A hitetlenek evangelizálása ugyanis feltételezi, hogy a megkereszteltek önmagukat evangelizálják; vonatkozik tehát a diakónusokra, papokra és püspökökre is! Az evangelizálás tanúságtétel. A tanú bizonyágot tesz nemcsak szavaival, hanem életével is. Ne

felejtjük, a tanúságtétel görögül „martyrium”. Ebben a tekintetben a régi egyházak sokat tanulhatnak a fiatal egyházak lendületétől, életétől és a hitükért vérüket ontó bizonyosságából.

3. A püspökök tanítása és a teológusok közti viszony

Szent Anzelm szerint a teológia „fides quaerens intellectum” (megértést kereső hit). Minden keresztény legyen képes számot adni reménysége alapjairól (vö. 1Pt 3,15). Ezért, főleg ma, szükség van a teológiára az egyház életében. Örömmel ismerjük el mindazt, amit a teológusok tettek a II. Vatikáni Zsinat dokumentumainak kidolgozásáért, a Zsinat utáni időkben pedig helyes értelmezésükért és gyümölcsöző alkalmazásukért. Másrészt azonban fájjaljuk, hogy napjainkban a teológiai viták nemegyszer megzavarták a hívőket. Ennek elkerülésére illetve a hit építése és mélyebb megértése érdekében legyen szorosabb kapcsolat és párbeszéd a püspökök és a teológusok között.

4. Ajánlások

Egyértelmű kívánság, hogy jelenjék meg egy katekizmus, illetve az egész katolikus hitet és erkölcsöt átfogó ismertetés. Mintegy irányelvként szolgáljon az egyes országokban készítendő katekizmusoknak, illetve ismertetéseknek. A keresztény tan bemutatása legyen biblikus és liturgikus, legyen szabatos, és ugyanakkor alkalmazkodjék a hívek modern életkörülményeihez.

Nagy gonddal képezzük a papjelölteket. Legyünk figyelemmel arra, amit az „Optatum totius” határozat 16. pontja ír elő a filozófiai képzésről és a teológia-tanítás módjáról.

Fontos, hogy a teológiai kézikönyvek ne szorítkozzanak a józan teológia tudományos és pedagógiai ismertetésére. Legyenek átítatva az egyház igazi szellemétől is.

b) A szent liturgia

1. A liturgia benső megújulása

Az egész zsinati munka legszembetűnőbb gyümölcse a liturgikus megújulás. Bár nehézségek is mutatkoztak, a hívek általában örömmel fogadták, és megteremtette gyümölcseit. A liturgikus megújulás azonban nem szorítkozhat a ceremóniákra, rítusokra, szövegekre stb. A hívek tényleges részvétele, amely oly örömdetesen gyarapszik a Zsinat óta, nem pusztán külső tevékenykedés. Mindenekelőtt benső és lelki, éltető és gyümölcsöző részvétel Jézus Krisztus húsvéti misztériumában (vö. SC 11). Elsősorban a liturgia mozdítsa elő és tegye sugárzóvá a szent átélését. Járja át a liturgiát az Isten aláztos tisztelete, imádása és dicsőítése.

2. Ajánlások

A püspökök ne elégedjenek meg a visszaélések kiküszöbölésével. Világosan fejtsek ki híveiknek a szentségi rend és a liturgia teológiai alapjait.

A katekézis, mint az ősegyházban, legyen ma is az az út, amely bevezet a liturgia életébe (misztagógikus katekézisek).

A jövődő papok tapasztalattal sajátítsák el a liturgikus életet és ismerjék jól a liturgia teológiáját.

C. AZ EGYHÁZ MINT „KOMMUNIÓ“

1. Mi a kommunió?

Az egyházzól mint kommunióról szóló tan (kommunio-egyháztan) központi és alapvető eszme a zsinati dokumentumokban. A koinonia/kommunio szentírási eredetű. Nagy tiszteletnek örvendett a régi egyházban, s napjainkig a keleti egyházakban. A II. Vatikáni Zsinat óta sok minden történt, hogy világosabban megértsük és hatékonyabban átültessük az életbe az igazságot: az egyház kommunio, azaz közösség.

Mi rejtőzik ebben a tömör szóban: kommunio? Alapjában véve: közösségünk Istennel, Jézus Krisztus által a Szentlélekben. Ez a közösség Isten szava által és a szentségekben valósul meg. A kereszténység az egyház kommuniójának kapuja és alapja. Az Eucharisztia pedig az egész keresztény élet forrása és csúcsa (vö. LG 11). A kommunio Krisztus eucharisztikus testével jelzi és létrehozza, illetve építi az összes hívők bensőséges egységét ugyanebben a krisztusi testben, az egyházban (vö. 1Kor 10,16).

A kommunio-egyháztan tehát nem szűkíthető le pusztán szervezeti vagy hatalmi kérdésekre, mégis alapját képezi az egyház rendjének. Főleg pedig biztosítja a helyes viszonyt az egyházban az egység és a többféleség között.

2. Egység és többféleség az egyházban

Egy Istenben, egy és egyetlen közvetítőben, Jézus Krisztusban, és egy Szentlélekben hiszünk. Hasonlóképpen egy a keresztségünk és eucharisztiaánk, amelyek jelzik és építik az egyház egységét és egyedüliségét. Ezt igen fontos hangsúlyozni korunkban. Az egyház ugyanis, amennyiben egy és egyetlen, annyiban: szentség, vagyis az emberek, nemzetek, társadalmi osztályok és fajok közötti egység, kiengesztelődés és béke jele valamint eszköze. Az egyház a hit, a szentségek és a hierarchia egységében az a messianikus nép, amelyről beszél a Lumen gentium konstitúció 9. pontja. Ennek a hierarchikus egységnek különleges központját adta nekünk Krisztus Péter küldetésében. Az egység Péterrel és utódjával tehát nemcsak nem akadály, hanem elővételezése és próféta jele a teljes egységnek.

Másrészt, egy és ugyanaz a Lélek működik sokrétű és különfajta lelki ajándékaival s adományaival (vö. 1Kor 14,4kk). Egy és ugyanazt az eucharisztiaát ünnepeljük különböző helyeken. Ezért valóban az egy és általános egyház van jelen az összes helyi egyházakban (vö. CD 11). Annóra az egy és egyetlen egyház képét viselik, hogy az egy és egyetlen katolikus egyház a helyi egyházakban és rajtuk keresztül létezik (LG 23). Itt találjuk meg „a különböző-

ség és sokféleség az egységben" igazi teológiai elvét. A sokféleség azonban nem a pusztá pluralizmus.

A sokféleség igazi gazdagság, teljességet hordoz magában, maga a katolikusság. A pusztá pluralizmus viszont ellentétes álláspontok egymásmelletti-ségére épül; széthulláshoz, pusztuláshoz, s az önazonosság elvesztéséhez vezet.

3. Keleti egyházak

A kommuniónak ez a szemlélete teremt manapság igazi megbecsülést a katolikus egyházban a keleti egyházak szervezete, liturgikus szokásai, egyházi hagyományai és keresztény életstílusa iránt. Ragyognak tiszteletreméltó koruk miatt, és mivel az atyákon keresztül megtalálható bennük az apostolok hagyománya (OE 1). A patriarkátus intézménye a legrégebb időktől kezdve érvényben van náluk. Ezt elismerték az első általános zsinatok is (uo. 7). Ehhez járul még, hogy a keleti egyházak Krisztusba és egyházba vetett hitükről mártírjaik halálával és vérével tanúskodtak.

4. Kollegialitás

A kommunió-egyháztanban megtaláljuk a kollegialitás szentségi alapját. Innét ered, hogy a kollegialitás teológiája sokkal átfogóbb a tisztán jogi szempontnál. A kollegialitás szelleme tágabb a kizárólagosan jogi értelemben vett kollegialitásnál. A kollegialitás szelleme élteti a püspökök kerületi, nemzeti vagy nemzetközi együttműködését.

A szoros értelemben vett kollegiális cselekvés az egész püspöki kollégiumnak az egész egyházra kiterjedő működése, fejével együtt. Legvilágosabb kifejezője az általános zsinat. A primátusra (pápa elsőbbségére) és a püspökök kollégiumára vonatkozó egész teológiai kérdésben nem a római főpapot kell megkülönböztetni a püspökök testületétől, hanem a római pápát külön, illetve a többi püspökökkel együtt (LG 3. jegyzet). Mert a kollégium a „fejével“, sohasem nélküle alkotja az egész egyház legfensőbb és teljes hatalmát (vö. LG 22).

Ettől az első, szoros értelemben vett kollegialitástól különböznek egyéb részleges megvalósulásai, melyek hiteles jelei és eszközei a kollegialitás szellemének: pl. a püspöki szinódusok, a püspökkari konferenciák, a római kúria, az „ad limina“ látogatások stb. Mindezeket nem vezethetjük le közvetlenül a kollegialitás teológiai elvéből. Kereteiket az egyházjog szabja meg. Ennek ellenére ezek és egyéb formák is (pl. a Szentatya pasztorális útjai) jelentős szerepet töltenek be mind a püspökök a pápával együttes kollégiumában, mind pedig az egyes püspökök javára, akiket a Szentlélek bízott meg, hogy kormányozzák Isten egyházát (ApCsel 20,28).

5. A püspökkari konferenciák

A kollegialitás szellemének gyakorlati megvalósulásai a püspökkari konferenciák (LG 23). A mai helyzetben senki sem vonhatja kétségbe lelkipásztori

hasznosságukat, még kevésbé szükségességüket. Ezekben a konferenciákban egy ország, vagy közös terület püspökei együttesen gyakorolják lelkipásztori feladatukat (vö. CD 38; CIC 447 kán.).

A püspökkari konferenciák működésükben tartsák szem előtt az egész egyház javát, azaz szolgálják az egységet. Ugyanakkor ne feledkezzenek meg minden egyes püspök elidegeníthetetlen felelősségéről az egyetemes egyházzal és saját helyi egyházával szemben.

6. Részvétel és együttes felelősség az egyházban

Az egyház kommunió, ezért minden szintje köteles részt venni életében és érte közösen felelősséget vállalni. Ez az általános elv a különféle körülményeknek megfelelően különböző módon érvényesül.

A püspök és papjai közötti viszony az egyházi rend szentségére épül. A papok bizonyos módon a püspököt jelenítik meg az egyes helyi hívő-közösségekben. Magukra vállalják feladatait és gondjait a mindennapi tevékenységben (vö. LG 28). Éppen ezért uralkodjék baráti és bizalommal teljes kapcsolat a püspök és papjai között.

A püspökök hálójukat fejezik ki papjaiknak, akikre a Zsinat utáni időkben oroszlánrész hárult a Zsinat alkalmazásában (vö. OT 1). Erőikhez képest közel akarnak állni papjaikhoz és segítséget, támogatást kívánnak nekik nyújtani főleg plébániai, gyakran nehézségekkel teli feladataikban.

Elő kell mozdítani az együttműködés szellemét a diakónusokkal. Hasonlóképpen a püspök és a helyi egyházban dolgozó szerzetesek és szerzetesnők között is.

A II. Vatikáni Zsinat óta, szerencsésen, új stílus alakult ki a hívek és a papság együttműködésében. A Zsinat legértékesebb gyümölcsei közé számít, hogy igen sok világi hívő készségesen bocsátotta magát az egyház szolgálatára. Újból tapasztalhatjuk, hogy mindnyájan vagyunk az egyház.

Az utóbbi években sok vita folyt a nők hivatásáról és feladatáról. Az egyháznak ügyelnie kell a nők részvételének módjára: sajátos adományainknak megfelelően állhassanak az egyház szolgálatára, és kapjanak nagyobb lehetőségeket az apostolkodás különféle területein (vö. AA 9). A lelkipásztorok fogadják hálával és mozdítsák elő a nők közreműködését az egyház tevékenységében.

A Zsinat szerint a fiatalok az egyház reménysége (vö. GE 2). A Szinódus külön szeretettel és nagy bizalommal fordul a fiatalokhoz, sokat vár nagylelkű elkötelezettségüktől. Buzdítja őket: tegyék magukévá a Zsinat örökségét, alkalmazzák lendülettel, és így töltsék be szerepüket az egyház küldetésében.

Mivel az egyház kommunió, az új „egyházi bázisközösségek” – amennyiben valóban az egyház egységében élnek – hiteles kifejezői és eszközei egy még mélyebb közösség (kommunió) kialakulásának. Az egyház jövőjének reményteljes ígéretei (EN 5).

7. Ökumenikus kommunió

A katolikus egyház, a kommunió-egyháztanra építve, a II. Vatikáni Zsinaton teljes felelősséggel vállalta ökumenikus feladatát. Húsz év távlatából állíthatjuk, hogy az ökumenizmus mélyen és kitörölhetetlenül bevésődött az egyház lelkiismeretébe. Mi, püspökök, kívánjuk, hogy – Isten segítségével – teljes közösséggé válják a nem katolikus egyházakkal és gyülekezetekkel az ezidáig nem teljes kommunió.

Az ökumenikus párbeszédet különböző módon kell folytatni az egyház más-más szintjein: az általános egyházban, a helyi egyházakban, illetve a párbeszédben álló csoportokban. Legyen ez a párbeszéd lelki és teológiai. Az egymásért végzett ima különösképpen erősíti az ökumenikus mozgalmat. A párbeszéd akkor hiteles és gyümölcsöző, ha szeretettel és az egyház iránti hűséggel mutatja be az igazságot. Ily módon járul hozzá, hogy az egyház még világosabban az egység szentségeként mutatkozzék meg. Jóllehet az egység nem teljes a katolikusok és a többi keresztények között, mégis számos területen sürget együttműködésre. Ezzel lehetővé válik, hogy bizonyos módon közösen tehesünk tanúságot Isten üdvözítő szeretetéről a világnak, amely üdvösségre szomjas.

8. Ajánlások

a) A nemrég örvendetesen közzétett egyházi törvénykönyv hatalmas segítség a latin egyháznak a Zsinat alkalmazásában. Ezért a Szinódus kívánja, hogy minél előbb tető alá kerüljön a keleti egyház jogrendszerének kodifikálása.

b) Az egyház jelenlegi pasztorális munkájában igen hasznosak, sőt szükségesek a püspökkari konferenciák. Ezért kívánatos, hogy tanulmányozzák teológiai „státusukat”. Főleg tanbeli tekintélyük kérdést kell világosabban és mélyebben kifejteni, szem előtt tartva a Zsinat „Christus Dominus” dokumentumának 38. pontját és az Egyházi Törvénykönyv 447. és 753. kánonját.

c) Külön tanulmányt kell végezni a „szubszidiaritás” elvéről. Ez érvényes az emberi társadalomban. De alkalmazható-e, és milyen mértékben az egyházban? Mennyire lehetséges, illetve szükséges ez az alkalmazás (vö. XII. Pius AAS 38, 1946, 144 o.)?

D. AZ EGYHÁZ KÜLDETÉSE A VILÁGBAN

1. A „Gaudium et Spes” konstitúció jelentősége

Az Egyház mint közösség, kommunió, a világ üdvösségének szentsége. Krisztus a világ üdvözítésére ruházta fel egyházát hatalommal. Ebben az összefüggésben állítjuk, hogy a Gaudium et Spes lelkipásztori konstitúció igen jelentős és időszerű. Ugyanakkor azonban látjuk, hogy a mostani kor jelei részben különböznek a Zsinat korabeliektől. Súlyosbodtak a megpróbáltatások és

a szorongások. Ma a világ minden részén növekszik az éhség, az elnyomás, az igazságtalanság és a háború, a kínzások, a terrorizmus és az erőszak számtalan egyéb formája. Mindez újabb és mélyebb teológiai megfontolásra kötelez, hogy ezeket a jeleket az Evangélium fényében értelmezhesük.

2. A keresztheológiája

Úgy látjuk, hogy Isten a jelen nehézségekkel mélyebben meg akarja értetni velünk Jézus Krisztus kereszthejének értékét, jelentőségét és központi szerepét. A történelem és az üdvtörténet viszonyát tehát a húsvéti titok fényében kell értelmeznünk. A keresztheológiája semmi esetre sem zárja ki a teremtés és a megtestesülés teológiáját, hanem – ez nyilvánvaló –, feltételezi. Amikor tehát mi keresztények a keresztről beszélünk, nem érdemeljük meg, hogy peszsimistának nevezzenek minket. Mi a keresztény remény realizmusára építünk.

3. Aggiornamento (korszerűsítés)

A kereszthe és a feltámadás egységét hirdető húsvéti távlatban felfedezzük az ún. „aggiornamento“ helyes és téves értelmét. Minden módon kizárandó a könyelmű alkalmazkodás, amely az egyházat szekularizációra vezetheti. Kizárandó a hívő közösség begubózása is. Ellenkezőleg, állítjuk, hogy misszionárius nyíltságra van szükség a világ teljes üdvössége érdekében. Ennélfogva nemcsak elfogadjuk, de erőteljesen védjük is a valódi emberi értékeket: az ember személyi méltóságát, alapvető jogait, a békét; felszabadítását az elnyomás, a nyomor, az igazságtalanság alól. De a mindenre kiterjedő üdvösséget csak úgy éadjuk el, ha ezeket az emberi értékeket megtisztítja és felemeli az Istennel való családias kapcsolat kegyelme, Jézus Krisztus által a Szentlélekben.

4. Inkulturáció

Az inkulturáció kérdésének teológiai elvét szintén ebben az összefüggésben találjuk meg. Az egyház kommunió: az egész világon való jelenlétével egybefogja tehát a különbözőségeket és egységet, minden kultúrából átveszi azt, ami ebben pozitív. Az inkulturáció azonban nem pusztán külső alkalmazkodás: az autentikus kulturális értékek ugyanis belső átalakuláson mennek át a kereszténységbe való beépülésükkel, a kereszténység pedig belegyökerezik a különböző kultúrákba.

VI. Pál szerint az Evangélium és a kultúra szétválása „korunk sajátos drámája, amint az volt más századokban is. Ezért teljes erővel törekedni kell arra, hogy evangelizáljuk a kultúrát, illetve kultúrákat. Újjá kell születniük az Örömhírrrel való találkozásukból. Ez a kapcsolat azonban nem jöhet létre, ha nem hirdetjük az Örömhírt“ (vö. EN 20).

5. Párbeszéd a nem-keresztény vallásokkal és a nem-hívőkkel

A II. Vatikáni Zsinat kijelentette, hogy a katolikus egyház nem vet el semmit, ami igaz és szent a nem-keresztény vallásokban. Ellenkezőleg, buzdította

a katolikusokat, ismerjék fel, őrizzék meg és fejlesszék a bennük található erkölcsi és kulturális értékeket. Mindezt okosan és szeretettel, párbeszédben és együttműködve a többi vallások követőivel, s ugyanakkor tanúskodva a keresztény hitről és életéről (vö. NAE 2). A Zsinat azt is állította, hogy Isten egyetlen jóakarató embertől sem tagadja meg az üdvösség lehetőségét (vö. LG 16). A párbeszéd gyakorlati módoszatai függenek a helyi lehetőségektől és körülményektől. Mindez érvényes a nem-hívókkal folytatott párbeszédre is.

Ne állítsuk szembe a párbeszédet és a misszionálást. Az igazi párbeszédben az ember megnyitja szívét és közli bensejét beszélőtársával. Ezen felül, Krisztus minden keresztényt megbízott, tegyenek minden embert tanítványává (Mt 28,18). Ilyen értelemben Isten minden párbeszédet a keresztények és nem-keresztények, illetve nem-hívók között útnak használhat fel kegyelme teljeségének közlésére.

6. Megkülönböztetett elkötelezettség a szegények iránt és az emberi fejlődés

A II. Vatikáni Zsinat után az egyház tudatosabban vállalta küldetését a szegények, elnyomottak, útszélre sodródottak szolgálatára. Ezt a megkülönböztetett elkötelezettséget ne tekintsük kizárólagosnak; ragyogja be az Evangélium igazi fénye. Jézus Krisztus boldognak hirdette a szegényeket (Mt 5,3; Lk 6,20) és ő maga is szegény akart lenni értünk (2Kor 8,9).

Az anyagi szegénység mellett a szegénység bizonyos formájának tekintetjük a szabadság, valamint a lelki javak nélkülözését is. Ez a nélkülözés különösképpen is gyötrelmes, amikor a vallásszabadságot erőszakkal nyomják el.

Az Egyház kötelessége, hogy felemelje prófétai szavát a szegénység és elnyomás minden formája ellen, mindenütt védje és előmozdítsa az emberi személy alapvető és elidegeníthetetlen jogait. Érvényes ez főleg az emberi életre: védelmezze kezdetétől fogva, oltalmazza mindenféle támadással szemben, és hatékonyan segítse elő minden szempontból.

A Zsinat közösséget vállal azokkal a testvérekkel és nővérekkel, akik hitük, vagy az igazságosság előmozdítása miatt üldözést szenvednek; Istenhez emeli imáit értük.

Az Egyháznak a világ üdvöztetésére irányuló küldetését mindent átfogó teljességében tekintjük. Jóllehet ez a küldetés lelki, magába foglalja az ember fejlődését evilági síkon is. Ennélfogva az Egyház küldetését semmi esetre sem szűkíthetjük le egy bárhogy is értelmezett monizmusra. Ez a küldetés világos megkülönböztetést foglal magába, de nem a természetes és a kegyelmi szempontok szétválasztását. Az ilyen kettősség nem dualizmus. Kerüljük tehát a téves és felesleges szembeállításokat, pl. a lelki küldetés és a világ szolgálata között. Haladjunk túl rajtuk.

A világ állandó átalakuláson megy át. Újra meg újra elemeznünk kell tehát az idők jeleit, hogy világosabban ragyogjon az Örömhír, és az egyház erőtelje-

sebben munkálkodjék a világ üdvösségén. Ebben az összefüggésben ismét vizsgáljuk meg, hogy hogyan kell érteni és a gyakorlatba átültetni:

a) a keresztség és a húsvéti misztérium teológiáját (a prédikációban, a szentségek kiszolgáltatásában és az egyház jelen életében);

b) az inkulturáció elméletét és praxisát, valamint a párbeszédet a nem-keresztény vallásokkal és a nem-hívókkal;

c) a szegények iránti megkülönböztetett elkötelezettséget;

d) az egyház szociális tanítását az ember fejlődése érdekében, a mindig változó körülmények között.

* * *

Ennek az összeövetelnek a végén a Szinódus bensőséges lélekkel ad hálát az Atyaistennek, Fia által a Szentlélekben, e század legnagyobb ajándékáért, a II. Vatikáni Zsinatért. Istennek legyen hála a húszéves évforduló megünnepléséért.

Igazi lelki élmény volt ez. Korunk szorongásai és szomorúságai közepette is örömmel és reménnyel töltötte el szívünket. A Szentlélek jelezte nekünk – amint ő tanította az utolsó vacsora termében Máriával összegyűlt apostolokat is – mit akar mondani a harmadik évezred felé zárandokoló egyháznak.

Mi püspökök, valamennyien, Péterrel egyesülve s az ő vezetése alatt, igyekeztünk mélyebben megérteni és az egyház életébe átültetni a II. Vatikáni Zsinatot. Ez volt a Szinódus célja. Megünnepeztük és megvizsgáltuk a Zsinatot. Most mozdítsuk elő alkalmazását. A II. Vatikáni Zsinat üzenetét nagy egyetértéssel már az egész egyház elfogadta. Ez az üzenet a jelen és a jövő aranybullája.

Jöjjön el tehát napjainkban az az „új pünkösöd“, melyről XXIII. János pápa beszélt. Ezt várjuk a Szentlélektől az összes hívókkal együtt. A Szűzanya, az Egyház Anyja közbenjárására adja meg ugyanez a Szentlélek, hogy ennek a századnak a végén „az Egyház Isten szavára hallgatva ünnepelje Krisztus misztériumait a világ üdvösségére“.

1985. december 10.

IGEN VAGY NEM

Képtelenség, hogy valaki életén át minden ajtót nyitva hagyjon csak azért, hogy egyetlen lehetőséget se szalajtszon el. Aki egyetlen ajtón sem megy át, az előtt egy-egy ajtó évről-évre becsapódik. Aki élni akar, annak döntenie kell jelentős és jelentéktelen dolgokban: igen vagy nem. Aki nem dönt, az is választ, és így lemond valami jóról. El kell vállalnod: ha egy ajtón átlépsz, sok más ajtó bezárul előtted.

Paul Roth

„AZ ÚR EGYSÉGRE HÍV BENNÜNKETI“

A pápa indiai útja, 1986. febr. 1–11.

II. János Pál pápa Szent Tamás apostol és Xavéri Szent Ferenc nyomdokain járva meglátogatta Indiát, a világ második legnépesebb államát. India lakosainak száma 750 millió, vallási megoszlása: 83 % hindu, 11,5 % mohamedán, 2,6 % keresztény, vagyis kb. 17 millió, ebből 12,5 millió katolikus (a többi javarészt ortodox keresztény), szikh 1,8 %, buddhista 0,8 %.

E számok mögött rejlenek azok a feszültségi gócek, melyekkel a pápának szembe kellett néznie. Ezek ismeretében jobban értékelhetjük 29. külföldi utazását.

1. A 12 millió katolikus elenyésző k i s e b b s é g . Ha a pápa nem volna világtekintély, látogatása egy vallási vezető feltűnés nélküli szemléje lehetett volna. Így azonban tartani kellett a féltékenység megnyilatkozásaitól.

A Szentatyá nagy diplomáciai érzékére vall, hogy nem „misszionáriusként” jött, hanem, hogy – mint megérkezésekor mondotta – megismerje ezt a csodálatos múltú és kultúrájú országot. Látogatása legelején kimutatta tiszteletét Mahatma Gandhi iránt. Útja során többször találkozott vallási vezetőkkel. Azt hangoztatta előttük, ami összeköt: az azonos felfogást az ember és a lelki kincsek elsődlegességéről, az ember méltóságáról. „Minden vallási hagyomány fogjon össze az ember méltóságát romboló erők ellen, a békéért és a haladásért.” Legyenek az egyházak és vallások a szociális jogok és kötelességet felett őrködő élő lelkiismeret! Küzdjenek együtt a gyűlölet, szorongás, szegénység, önzés ellen, mely oly sok szenvedés forrása. Legyenek készek a párbeszédre és a vallási türelemre.

A pápa legjelentősebb találkozása a vallások és felekezetek vezetőivel Madrasban, Szent Tamás apostol keresztényeinek városában történt. Hangoztatta előttük: A „szent” iránti érzék, mely India egész kultúráját áthatja, párbeszédünk kapcsolódási pontja.

A nem-keresztény vallásokkal folytatott párbeszéd fontosságára szinte minden beszédjében kitért. Madrasban egészen nyíltan utalt a katolikusok elleni türelmetlenségre és az (egyébként alkotmányellenes!) korlátozó intézkedésekre. Megvédte Krisztus híveinek jogát a missziós munkához, hitük szabad gyakorlásához. A kényes téma dacára a pápát barátságos légkör és egy szent embernek kijáró tisztelet vette körül. A jövő titka, lesz-e javulás a vallás-szabadság terén.

A katolikusokat felszólította a pápa, hogy vegyék át népük és kultúrájuk maradandó értékeit: valósítsák meg a krisztusi hit és a liturgia „inkulturációját“, azt, hogy „a krisztusi hitletéteményt a maga tartalmi épségében lefordítják népük kifejezési formáira“. A papokat pedig így biztatta: „A guruk és bölcsek országában legyetek az Isten igazi emberei, akikről sugárzik az Isten megtapasztalásának élménye.“

2. A hinduizmus kasztrendszeré hivatalosan, alkotmányjogilag megszűnt, de még nagyon is jelen van az indiai életben: megaláz és nyomorban hagy 300 millió kasztnélkülit. A hinduizmus részéről viszont az a vád éri a kereszténységet, hogy sokan csak a kasztonkívüliségből való szabadulás céljából keresztelkednek meg.

A Szentatya e kérdésben is tapintatos volt. Kifejezetten nem támadta a kasztrendszert. De Új-Delhiben, éppen a Gandhi emlékmű megkoszorúzásakor (látogatása első napján) ezeket mondotta: „Az igazság hatalma készlet bennünket arra, hogy Mahatma Gandhival együtt ismerjük el mindenegyres ember méltóságát, egyenlőségét és testvéri szolidaritását, és arra bátorít, hogy az igazságtalan megkülönböztetésnek minden fajtáját elutasítsuk.“

De távol állt tőle a lázítás: „Erről a helyről, mely mindenkorra e rendkívüli ember (Gandhi) emlékéét idézi, ki akarom fejezni India népe és az egész világ színe előtt mélységes meggyőződésemet, hogy a béke és az igazságosság, melyre a mai társadalomnak oly égető szüksége van, csak azon az úton érhető el, mely az ő tanításának legbensőbb magva volt. Vagyis a szellem elsőbbségűsége és az „igazság ereje“, a „satya-graha“ révén, mely erőszak nélkül diadalmaskodik, csak azzal az erővel, melyet az igaz cselekedet rejt magában.“ Másnap pedig, még Új-Delhiben nyíltan megvallotta hitét Krisztus keresztjének minden embert megszabadító erejében.

A hazatérő pápát – még a repülőgépen – megkérdezte egy újságíró, miért nem támadta erőlyesen a kasztrendszert. A válasz: „Nem azért jártam Indiában, hogy vádoljam az indiai népet vagy ősi örökségként kapott társadalmi fogvatékosságát. Különben is sok változás történt Gandhi óta. Az egyház is sokat tett ezen a téren. Egyébként: van a világban másfajta kasztrendszer is, csak éppen nem ez a neve.“

3. A szegénység megdöbbenő valóságával is szembe kellett néznie a pápának. Az okvetetlenkedők – például – kétségbevonták az utazás jogosságát, a nagy kiadásokra való tekintettel. Ám egy ekkora birodalom költségvetésében még ez az összeg sem játszik szerepet. Az út maga pedig „megérte“ a kormánynak, melynek presztízse nagyott nőtt a szívélyes fogadtatás és a zavartalan lebonyolítás következtében. Megérte a katolikusoknak, akiknek tekintélyét és buzgóságát nagyon megnövelte a pápai látogatás. Megérte a mélyen vallásos hinduknak is, akik boldogok voltak, hogy láthatták a messziről jött szent embert. Hasznos volt magukra a szegényekre nézve, akikre a pápa – főleg a kalkuttai „haldoklók háza“ meglátogatásával – hatásosan ráterelte a közfigyelmet.

A Szentatyja egyszer – nyolcezer vezető személyiség előtt – hangoztatta: „Új civilizáció kell, melyben az ember elidegeníthetetlen jogainak elsőbbsége, a béke és az igazságosság uralkodik.“ Megbélyegezte a fegyverkezést, mely elapasztja az élet forrásait. Mindenütt a szegények szószólója volt: a nyomorgóké, a menekülteké. Ranchiban, a nagy iparvárosban kétszázezer munkás előtt hangoztatta: az ember nem termelési eszköz. Felemelte szavát a munkásokat megillető igazságos családi bér érdekében.

Kalkuttában, Teréz Anya városában magasztalta a szeretet-szolgálat hőseit, akik „konkrét módon teljesítik be Jézus messiási programját, aki azért jött, hogy hirdesse a jó hírt a szegényeknek (Lk 4,18). Példájuk kiáltó felszólítás: kövessétek őket! Bebizonyult, hogy a megváltás ereje képes férfiakat és nőket hősies áldozatokra felkészíteni. A Krisztus szeretetéből merítő önfeláldozás rendítse meg a világot, mely túlságosan elmerült az önzésben, élvezetvágyban, a pénz, a presztízs és a hatalom hajzájában. A szeretet hőseinek tanúságtétele tettekkel hirdeti a szeretet mindent felülmúló értékét...“ Megrázó erejű kalkuttai beszédét így fejezte be a pápa: „Hagyjátok végre szóhoz jutni azokat, akiknek nincs szavuk! Hagyjátok Indiát szóhoz jutni! Hagyjátok Teréz Anya szegényeit és a világ összes szegényeit szóhoz jutni! Az ő szavuk Krisztus szava!“

Trivandroumban azt sürgette a pápa, hogy egyházunk legyen egyképpen a gazdagok és a szegények otthona, de a szegények érezzék itt igazán jól magukat.

Amikor Indira Gandhi haláláért bosszúból mindenütt igen sok szikhet megölték, Kalkuttában teljes volt a béke. Ezt azzal a titokzatos hatással magyarázzák, melyet Teréz Anya és a Szeretet Misszionáriusai példája gyakorol a lakosságra.

4. A keresztény egység gondja Indiába is elkísérte a pápát. Megbeszélést folytatott az éppen Indiában tartózkodó Dr. Robert Runcy anglikán primással, ezenkívül a különféle keresztény közösségek vezetőivel is. Emléktette őket arra, hogy éppen az indiai protestáns misszionáriusok vetették fel először, a század elején, az ökumenizmus gondolatát. Biztosította hallgatóit, hogy ez Róma püspökének különös szívügye.

A pápának kényesebb „ökumenikus“ feladat is jutott: a katolikus rítusok között állandó az egyenetlenkedés. A pápa megígérte, hogy – miután a vitás kérdéseket a helyszínen tanulmányozta – a kérdés jogi rendezésével mielőbb megteremt a békesség alapját.

A legnagyobb jelentőségű gesztus azonban a magát elnyomottnak érző szír-malabár rítus kitüntetése volt: e rítus két követőjét boldoggá avatta Katayamban. Az új boldogok egyike szerzetespap: Kurikose Elisa Chavara (1805–1871). Rendalapításával, iskolák és szeretetház létesítésével, a papképzés előmozdításával, a katolikus sajtó fellendítésével teremtett megújított hitéletet. Az alkotás hőseivel ellentétben a másik új boldog a szenvedés hőse volt: Alphonsa Muttathupandanthu nővér (1910–1946).

5. A családtervezés kényes kérdését is megemlítjük. A túlnépese-
dés ellen az indiai kormányzat sterilizálással is védekezik. Erről a kérdé-
sről szólva a pápa Mahatma Gandhi mondását idézte. A nagy Tanítómester az em-
berhez méltatlan mesterséges módszerekkel szemben a „fegyelmet az életet
és önkormányzatot” sürgette. „Erkölcsei sikereket ugyanis csak az erkölcsi korlátok
tiszteletben tartásával érhetünk el.” Ez teljesen megfelel a Humanae vitae en-
ciklika szellemének!

Az érkező pápát aránylag hűvösen fogadták. De ettől kezdve minden nap
egyre magasabbra csapott körülötte a lelkesedés lángja. Megfigyelhető volt
ez nemcsak a keresztény és nem-keresztény tömegek magatartásán, de a saj-
tóban is.

A pápa útjának talán legjelentősebb méltatója, Dr. Ramacsandran, Mahatma
Gandhi egyik legjelesebb tanítványa. A pápához intézett levelében ezt írta:
„Az idegenek közül, akik hozzánk látogattak, senki annyira meg nem erősítette
az erkölcsiséget és népünk lelki szálait, mint ahogyan ez Szentségednek si-
került. Mahatma Gandhi után, aki most már az égben pihen, senki úgy nem
tisztította meg és emelte fel életünket, mint Ön tette. Szavai, cselekedetei,
megértése, alázata, minden mozdulata és főleg az a felhívása, mellyel földünk
népét arra biztatja, hogy Gandhi mesterünk szellemében és hagyománya sze-
rint éljen és cselekedjék, millió és millió személy szívét mindörökké Önhez
fűzte.”

„Hogy egy emberi lény, aki a földön nem birtokol mást, mint egyedül Isten
misztériumát, ennyit tehet a lelkiismeret megtisztítására, ez korunk valóságos
csodája. Bár csak Jézus Krisztus volna Ön által az egész világhoz ma, amikor
történelme legsúlyosabb válságával kell szembenéznie. Isten és ember ma-
gasztos és nemes szolgája, segíts bennünket hinni abban, hogy az ember to-
vábbra is élni fog és nem tűnik el a nukleáris katasztrófában. Mutasd meg,
hogy a szeretet sokkal hatalmasabb a gyűlöletnél, s hogy a szeretet csak az
erőszakmentességből születhet. Mutasd meg, hogy az erőszak nem más, mint
tagadás, és hogy csak úgy juthatunk el az örökkévalóságba, ha békében
élünk.”

„Isten fénye ragyogjon Ön felett.”

(T. J.)

A pápa imája a békéért a Gandhi-emlékműnél, 1986. február 1-én

Mindnyájunk Ura, Istene! Akaratod az, hogy gyermekeid a lélek egységé-
ben elfogadják egymást és összhangban, békességben éljenek és gyarapodjanak.
Szívünk mélyéig fáljaljuk, hogy korunkban önzésünk és bűvagyunk meg-
híúsítja tervedet.

Elismerjük, hogy a béke a te ajándékod. Tudjuk, hogy jó eszközökkel
együtt kell működnie veled. A föld kincseivel tehát ésszerűen kell bánnunk,
mert ez az igazi haladás feltétele. Mélyszégyen tisztelettel és nagybecsüléssel
kell lennünk az élet iránt. Komolyan kell vennünk az emberi méltóság értékét,

a minden ember egyéni lelkiismeretének sérthetetlenségét, és azt a küzdelmet, melyet az igazságtalan megkülönböztetés ellen törvényekkel vagy tettekkel folytatnunk kell.

Minden testvérünkkel és nővérünkkel együtt elkötelezzük magunkat arra, hogy mélyen tudatunkba vessük: te jelen vagy és működsz a történelemben. Akarjuk, hogy több legyen bennünk az érzék az igazság és a felelősség iránt. Törekedni fogunk arra, hogy mindenki szabad legyen az elnyomás minden formájától. Mindenki mindenkinek testvére legyen, és mindenki élvezhesse az igazságosságot és az élet teljességét.

Együtt vagyunk itt India fővárosában, a Nemzet Atyjának emlékműve tövében. Ő az igazság, a szeretet és az erőszakmentesség kiemelkedő tanúja volt. Igen, itt esdeklünk hozzád: áldd meg e nép vezetőit és minden nép vezetőjét, minden vallási hagyomány követőjét és a világon minden jóakarató embert. Tégy képpé bennünket, Urunk, hogy embertársainkkal egymást segítő szövetségesként élhessünk együtt, s egyre rátermettebbek legyünk a közös feladatra. E feladat arra szólít, hogy erőszakmentes kultúrát építsünk fel, s olyan világméretű közösséget, mely biztonságát nem az egyre gyilkosabb erejű fegyverekre építi, hanem a kölcsönös bizalomra, a minden gyermeked szebb jövőjéről való gondoskodásra, s olyan társadalomra, mely egybefogja az egész világot igazságban, szeretetben és békességben.

EGY ESZTENDŐ SZERETET-SZOLGÁLATBAN

Ausztriában 1968 óta több mint ötszáz leány és fiú döntött úgy, hogy a középiskola vagy akár főiskola, egyetem elvégzése után egy esztendő tönkéntes szeretet-szolgálatban (öregek, szegények, hátrányos helyzetűek, mozgásképtelenek stb. segítségével) tölt. A vállalkozókat a linzi lelkipásztori központ keretében működő, és őt ifjúsági mozgalom (katolikus legényegylet, cserkészlet stb.) védnöksége alatt álló szervezet, az FSJ (Das „Freiwillige Soziale Jahr“, Önkéntes Szeretet-szolgálat Éve) irányítja.

A szervezetet többféle megfontolás hívta életre. A jóléti társadalmakban sokszor ijesztő jelenségeknek lehetünk tanúi. A bajokat mindenki látja, de kevesen vállalkoznak tettekre. A megoldást az emberek a „köz”-től, ettől a nagy névtelentől várják, de kevesen hajlandók kimenni a veszélyeztetett frontokra. A szociális hivatásokat nem tartják vonzóknak.

Előszörban a fiatalság alkalmas arra, hogy éber érzéssel meglássa a valósságot és személyes elkötelezettséggel szembenézzen vele. A vállalkozó kedvnek jól átgondolt keretet és megfelelő munkateret ad az FSJ szervezet. Mint „munkaközvetítő” csökkenti az emberhiányt a szociális gondozásban, olyan értelemben is, hogy erre ráirányítja a közvélemény figyelmét. A szociális munkába belekóstoló, benne pozitív élményekkel, benső gazdagodással helytálló fiatal minden szónál jobban megkedvelteti az ilyen pályákat. Sok tapasztalat igazolja, hogy az az egy év számtalan fiatal számára jelentett mély bepillantást az élet valóságába, éppen annak végletes helyzeteivel való köz-

vetlen, felelős találkozás által. Rendszerint a fiatal ember önismerete, valószínűsége, embersége is nagyot fejlődik. Az az esztendő az életnek valóságos próbaéve.

Alatta a vállalkozó a szervezet „dolgozója”: élvezi a szokásos biztosítást, szabadságot, teljes ellátást, és havi 1.500 schilling zsebpénzt kap.

A munkára – egyre többen – főleg olyanok jelentkeznek, akik tudatosan vagy tudatuk alatt tartalmasabb, értelmesebb, a szeretetben boldogabb élet után vágyakoznak. Sokan örülnek, hogy kitörhetnek a karrierhajszból és a mindennapok szűk kereteiből. A fiatalokban megvan az igény, hogy végre egész erejükkel, egész idejük felhasználásával álljanak mások rendelkezésére. Ez pedig a legegészségesebb középút a modern ipari-gazdasági struktúrában való elnévtelenedés – illetve az abból való végtelen kitörés: a hippik távlatatlan, parazita létmódja között. Egyéb előnyök: a fiatal a szeretet gyakorlása közben nyeri el – jó értelemben vett – önállóságát a szülői háztól. Sokan bizonytalanok, milyen pályát válasszanak, mire alkalmasak. Az esztendő nemcsak időnyerés, de hasznos felvilágosítással is szolgál. Újabb egyeseket a munkanélküliség réme is készíttet a vállalkozásra (bár ez nem a legjobb ajánlólevél).

– „Elegem volt a tizenkét évi tanulásból. Végre cselekedhettem is. Jó volt az öntevékenység és az a tudat, hogy használhatok másoknak!” – „Ápolónő akartam lenni, de félttem: nem jól választok. Tudok-e az emberekkel bánni? Feltalálom-e ott magam? Merjek-e vállalni felelősséget életetekért? Ez az év megnyugtatót és fel is készített hivatásomra.” – „Elkezdtem tudatosan, emberhez méltóan élni.” – „A munkaév hely- és állásváltoztatást jelentett számomra. Ez pedig: találkozást emberekkel, szembesülést problémákkal. Megismerkedtem képességeimmel és korlátaimmal. Most már szüleim is látják, hogy igenis alkalmas vagyok ilyenféle hivatásra, sőt örülnek, hogy megmaradok benne. Most már így beszélnek: ‚Nem a pénz számít, hanem hogy boldog légy a munkádban.‘” – „Eddig nem sejtett képességeim napvilágra jöttek. Megmaradok az embersegítő munkában! Megszabadultam a profit-hajsztától, mely vakká, süketé, környezetünk felé közönyössé tesz.” – „Emberké felé fordulni: eddig ez hiányzott nekem! Megtapasztaltam, hogy szükség van rám. Egész emberségemmel mások rendelkezésére állhatok, ahogy Szent János írja: ‚Ezt az üzenetet halljuk kezdettől fogva: Szeressük egymást!‘”

Az FSJ szervezet nem egyszerű „munkaközvetítő”. Tudatosan és ügyesen készíti elő és szervezi meg a szolgálatot.

A jelentkezőket személyes beszélgetésre, ismerkedésre hívja. Főleg arra ügyel, van-e a fiatalban bizonyos személyi szilárdság, a várt munkaévvvel szembeni elvárásai józanok-e. Vállalkozása nem csak egy képzelt „jobb világba” való menekülés-e.

A felvétel után két hetes előkészítő kurzus következik, bennlakással. A kurzus központjában az önképző-édzés áll: „Aki önmagával nem tud mit kez-

deni, hogy boldogul másokkal?!" Közlik a nélkülözhetetlen ismereteket. Gondoskodnak a vallási elmélyülésről.

Az önképző-edzés felkészít a nagyobb önismeretre és az emberekkel való helyes bánásmódra. A jelölteknek meg kell ismerniük, milyen benyomást tesznek másokra, hol vannak sebezhető pontjaik, mik a jótulajdonságaik, mik ezek gátjai illetve előmozdítói. Most persze még csak felfigyelnek a problémákra: a teljes év hozza meg az igazi tájékozódást. De máris látni kell: mit akarok az év folyamán elérni? mit kell magamon változtatni? mit kell magamban kifejleszteni? És milyen eszközökkel? Ha ez a tervezés nem is mindig valósítható meg, a hallgatók zöme nagy vonásaiban máris eltalálja feladatát. Ennek a cél-meghatározásnak következtében a hallgatók kevésbé fogják felelőssé tenni kudarcukért a körülményeket és az intézményeket.

– „Első találkozásom kurzus-társaimmal kiábrándító volt. Azt vártam, hogy érett, eszmékért lelkesedő embereket fogok látni. Ezek inkább a maguk számára várnak valamit! Hamar rájöttem, hogy én sem vagyok sokkal különb.” – „Megtanítottak, hogy figyeljem magamat, reakcióimat, érzelmeimet.” – „Valóságos felszabadulást érzek magamban.” – „Megtanultam, hogyan kell figyelmemet az éppen előttem álló feladatra összpontosítani.”

A tanfolyam alatt a fiatalok megismerik a munkahelyeket. A találkozás a feladatokkal, sőt öregekkel stb. többnyire feloldja az idegenkedést, a bizonytalanságot.

Ezután igen ötletes módszerrel bevonják a résztvevőket annak kiválasztásába, kit hová küldjenek.

A vallási elmélyülés fő kérdései: Hitem tárgya? Mi életem fundamentuma? Hogyan élem meg hitemet? Mi fog segíteni kudarcaim elviselésében? Olyan kudarcaimban is, melyeket talán éppen egyházi személyek okoznak meg nem értésükkel, vagy azzal, hogy elzárkóznak jogos igények, ésszerű javaslatok elől. – Vannak természetesen, akikben egészen alapfokon áll a vallási tudat . .

A szervezet a tanfolyam után nagy figyelemmel kíséri a kezdőket. Sokan most találkoznak először a munka világával, törvényszerűségeivel. Mások az otthontól való elválás vagy az idegen légkör miatt szenvednek.

– „Elképzeléseim nagyon fellegekben jártak: fájt a csalódás. Itt is megvan a teljesítményhajsza. A fogyatékosokkal való első találkozásaim igen gyengén sikerültek. De sebjaj! Sok jótanácsot, ösztönzést kapok. Egyre jobban megy minden.” – „Pár hét után kezdtem kiismerni az öregeket. És megérteni. Egyesekkel igen felemelő élményeim voltak. Néha ők vigasztaltak meg, vagy megnevettek.” – „Ezek a szegény kisgyerekek néha olyan spontánok, nyíltak, telve vannak bizalommal irányomban. Mennyire tudnak örülni! Roppantul szeretem őket . . .”

A munkaév során – mely szeptember végén kezdődik és július előtt ér véget – a fiatalok háromszor is visszatérnek a kiképző központba. Először 4–5 héttel a kezdés után. A cél: az első örömök és bánatok feldolgozása. Néhá-

nyuknak igen nagy benső átalakulásra volt szükségük. Voltak, akik életükben először láttak valakit meghalni. Másoknak minden jó volt, csak éppen honvágyuk van. Olyanok is akadnak, akiknek más „dolguk“ nincs, mint hogy fáradalmaikat kialudják.

A második találkozó februárban/márciusban van. Most már eszmélni kell: „hogyan tovább?“ Ez azért is fontos, mert ápolói és hasonló pályákra itt a jelentkezési határidő. Sokaknak máris világos lett, hogyan döntsenek. Ez persze nem minden esetben jelentette a „pályán“ való megmaradást. A munkaév utolsó szakaszát lehiggadtan, átgondoltabban kezdik meg.

Az esztendő lejártával újra találkoznak a fiatalok egymással és a szervezet irányítóival. Néha nem kellemes a légkör: a résztvevők fáradtak, „nem használhatók“. Ilyenkor kirándulás, szórakozás szolgálja a feloldódást, többnyire az egész évre is visszaható igen jó eredménnyel.

Mindenkit felkérnek, foglalja össze néhány pontban, milyen változásokat tapasztalt magában az év folyamán, és van-e valamilyen hasznos gondolata, tanácsa a szervezet számára.

– „Önállóbb lettem. Már tudok dönteni, életemet felelősséggel kezembe venni, a magam lábán állni. Megismertem az erő, öröm, kiegyensúlyozottság, szabadság, megelégedettség érzéseit.“ – „Tudatosabban élek. Már becsülöm a jelentéktelennek látszó dolgokat is. A boldog és a szomorú élményeket egyaránt mélyebben élem át.“ – „Nyugodtabb, oldottabb, kapcsolataimban bátrabb lettem. Boldogulok egészen egyszerű emberekkel is, megértjük egymást. Most már nem lesajnálóan nézek öregre, betegre. Most már örülök az életnek.“ – „Megnőtt a teljesítőképességem. Nyitott ember lettem. Megtanultam, hogyan kell megőrizni a nyugalmamat nehéz helyzetekben.“ – „Ilyen jó évem még sohasem volt.“ – „Jobban megértem más felfogását. Rájöttem, milyen jó dolog: ápolni. Szívesen vagyok együtt emberekkel. Még Isten–kapcsolatom is megváltozott. Jobban szeretek otthon lenni . . .“ – Megtanultam fegyelmezni magamat, erőmet mozgósítani, a tennivalókra jobban odafigyelni, a pénzemet beosztani, a nehézségekkel szembenézni.“ „A rám bízott fogyatékos gyermekekkel eleinte nehezen boldogultam, főleg ha többen voltak együtt. A végén belejöttem . . . Szeretném ezt a munkát végezni ezután is: az emberek mindig többet érnek, mint a tárgyak, melyekkel eddig dolgoztam.“ – „Hajléktalanok napközi menhelyén dolgoztam. Szerettem az embereket. Rémes volt, amikor a nálunk melegező hajléktalanokat este tízkor útjukra kellett bocsátanunk . . . Amikor egy-egy lány elbeszélte életét és kiöntötte vágyait . . . Amikor egy egészen fiatalról megtudtuk: gyereket vár . . . a másik pedig egyszerűen nem jött: baleset áldozata lett . . . – Különben: nagyon megérte!“

É. Sz.

A KERESZTÉNY EGYSÉG-TITKÁRSÁG NYILATKOZATA A ZSIDÓSÁG HELYESEBB MEGÉRTÉSÉRŐL

A II. Vatikáni Zsinat legrövidebb, de éppen nem legjelentéktelenebb dokumentuma a „Nyilatkozat a nem-keresztény vallásokról” (Nostra aetate). A Keresztény Egység-titkárság már 1974-ben irányelveket és ajánlatokat tett a zsinati dokumentum 4., a zsidókra vonatkozó pontjának megvalósítására. Az új, 1985. június 22-én kelt nyilatkozat „Irányelvek a zsidók és a zsidóság helyes beállításáról a katolikus egyház prédikációjában és a hitoktatásban”, konkrét lépéseket sürget. Érzékelteti, hogy a keresztények magatartása csak akkor vesz helyes irányt, ha a prédikációja és katekézise nemcsak „becsületesen és tárgyilagosan, minden előítélet és sértő szándék nélkül, hanem közös eredetünk még elevenebb tudatában mutatja be a zsidókat és zsidóságot. Mert még mindig sok tudatlanság tapasztalható a zsidóság történelmével és múltjával kapcsolatban; nagyon sok keresztény iskolai ismerete csak negatív és torzított vonásokat tartalmaz róluk”.

A hitoktatást ne csak a múlt érdekelje. Az egyház életének helyesebb megértéséhez sokban segíthet a közös eredet tanulmányozása mellett annak ismerete is, hogy hogyan éli ma a zsidó nép hitét és vallását. A katekézis különös nehézsége, hogy a zsidókkal való helyes kapcsolat érdekében az oktatás folyamán több fogalompárt egyidejűleg kell kifejtenie, hogy megmagyarázhatjuk Isten tervét az Ó- és Újszövetségben: ígélet és beteljesedés, folytatolagosság és új kezdet, saját hivatás és egyetemesség... A pontos tanítással elkerülhetjük az antiszemitizmust, amely még mindig felüti fejét, jóllehet a hitoktatás célja nem ezeknek a maradványoknak a kiküszöbölése, hanem annak a sajtóságos kapocsnak elmélyítése, amely az egyházat a zsidókkal és a zsidósággal összeköti. (1. rész)

Mutassunk rá a kinyilatkoztatás egységére. Hisz a zsidó nép bibliai eseményei nemcsak rájuk, hanem mindenkire vonatkoznak (lásd pl. „pátriárkánk Ábrahám” az első misekánonban). Ebben segítségünkre lehet az Ószövetség tipológiai értelmezése. Viszont itt sem hiányzanak a veszélyek. Pl. ha túlságba visszük a két szövetség közötti törés hangsúlyozását. Mindent Krisztusban, a kinyilatkoztatás szegletkövében kell értelmezni. — Az eszkatologikus szemzőgnél lényeges a különbség a messiásra vonatkozólag. De a gyakorlatban az Úr várásának, illetve jövetelének, s az ebből származó felelős várakozásnak a tudata társadalmi téren együttműködésre vezethet az igazságosságért, az emberi jogokért, s a népek kibéküléséért folytatott küzdelemben. (2. rész)

Ne feledjük a keresztények, hogy hitünk gyökerei a zsidóságba nyúlnak vissza. Jézus korholta a helytelen törvénytartás formáit; de maga megtartotta a törvényeket, látogatta a zsinagógát, miként tanítványai is feltámadása után. Jézus osztozott a korabeli zsidók farizeusi hagyományaiban: a test feltámadásának hitében, az ima, böjt s egyéb liturgikus cselekedetek értékelésében.

A szenvedéstörténetben az evangélisták nem említik a farizeusokat! A negatív értelmű „farizeizmus“ minden vallásban fellelhető. (3. rész)

A zsidók evangéliumi jellemzésénél ne felejtsük, hogy az újszövetségi írások keletkezésekor már feszültség, sőt sok esetben szakadás volt a két közösség között. „Nincs kizárva tehát egyes esetekben, hogy a zsidók ellenséges vagy legalábbis nem hízelgő emlegetése a születő egyház és a zsidóság történelmi helyzetének tükröződése. Tagadhatatlan azonban az is, hogy küldetésének kezdetétől konfliktusok léptek fel Jézus és egyes zsidó csoportok között – beleértve a farizeusokat.“ A végső szakadást a keresztény egyház és a zsidóság között a pogányság befogadása okozta. Mindenestre ne azonosítsuk a mai zsidókat azokkal, akik Jézus korában nem hittek neki. A Zsinat tanítása szerint a hit dolgában senkit sem szabad arra kényszeríteni, hogy lelkiismerete ellen cselekedjék, sem pedig megtiltani, hogy kövesse lelkiismereti meggyőződését. Ez a Zsinat által megindított zsidó-keresztény párbeszéd alapja. (4. rész)

Külön rész (5.) tárgyal a keresztény liturgia (főleg a húsvét) zsidó gyökereiről. Majd a zsidóság és kereszténység viszonyára utal a történelem folyamán. Buzdítja a keresztényeket, próbálják megérteni a zsidóság és az „ősök földje“ között fennálló kötelék vallásos oldalát. De hozzáfűzi, hogy „Izrael állam létét és politikai döntéseit nem vallási alapon, hanem a nemzetközi jog általános elvei szerint kell értelmezni“. A nép fennmaradását azonban semmi esetre se tekintjük büntetésnek vagy „a keresztény apologetika élő bizonyítékának“, mint ahogy egy régibb felfogás tartotta. (6. rész)

„Hagyományaink annyira rokonságban állnak, hogy egymásról tudomást kell vennünk. Minden szinten fejleszteni kell a kölcsönös ismeretet.“

R.

KEZDET BEN VOLT A SZÓ (IGE)

Elmélkedés János evangéliumának bevezető sorairól

János azt állítja, hogy kezdetben a Szó volt. Miért nem mondja, hogy a Tett?

Ez az elmélkedés attól a benyomástól szeretne megszabadítani, hogy János evangéliumának nyitánya csupán üres játék a szavakkal.

Ki volt ez az ember, Jézus? Máté szerint: A zsidók királya, a messiás. A görögök azonban ezzel a kifejezéssel semmit sem tudtak kezdeni. Így Lukács, aki a pogányok számára írt, Jézust a „világ urának“ nevezi. A görögök sok urat, „kiryioi“, ismertek. Ezért állítja Jézusról, hogy ő az egyetlen Úr s egyszersmind egészen más természetű, mint a sok evilági uraság.

János ismét másként fogalmaz: Jézus a Szó. Mit akar evvel mondani? Van ennek jelentősége számunkra?

Jézus a Szó — azt jelentené, hogy Ő a beszélgetés mestere? Vagy figyelmes hallgató? Akinek szava kihívóan hat az emberekre? Aki szavaival gyógyít, vigasztal, megszabadít és irányt mutat a céltalanul botorkálónak? Aki szavaival felfedi Isten valóságát és az ember rejtett értékét, s ezzel fényt és világosságot teremt a sötétségben?

Mindez igaz. De János még többet közöl. Nem azt mondja, hogy Jézus szavaival, tanításával fejt ki, hogy ki is az Isten, ki is az ember. Azt állítja, hogy Jézus a Szó, a Létező.

De kezdetünk evvel korunkban valamit, ahol a szó a legelkopottabb valami? Az újságok, a rádió és tévé, a szónoklatok a szavak mondásából és gyártásából élnek. Mit jelentsen tehát, hogy Jézus a Szó?

Bármennyire is lejáratták magukat a szavak, mégis ismerjük hatalmukat, erejüket. Az édesanya, amikor gyermeke ezer kérdésére felel, nemcsak ismeretet közöl; önmagát adja neki, szeretetéről győzi meg. Mert ha nem felel a kérdésekre, a gyermek rémülten gyaníthatná: nem szeret többé, haragszik rám! Nemcsak üresen csengő szavak, hanghullámok léteznek. A szó önátadás, a szó megtagadása pedig a szeretet megtagadását jelentheti. Ezt érzi a kisgyermek, ha édesanyja nem akar vele beszélni. Talán dolgokról, tárgyakról beszélget az édesanyja, de szava több a dolgoknál, tárgyknál. Alapjában véve mindig egyet fejez ki: Te vagy az én kincsem! Beszélhet az időről, esőről, viharról vagy másról, szavaiban mindig benne van: Te vagy az én szeretett kincsem, egészen rendelkezésemre állok!

Természetesen, a szó lehet pusztán üres csengés is, de nem szükségképpen. Képes életet foganni, szeretetre gyűjtani. Mert nemcsak valamit nyújtunk vele; a szerető ember önmagát közli rajta keresztül: mint a másikért létező táru föl.

Mit akar tehát mondani János evangélista, amikor kijelenti, hogy „Jézus a Szó”? Azt, hogy Jézus teljesen Szó, teljes önátadás. Nem tart fenn semmit magának, „privát tulajdonnak”, hanem ő a másiknak megnyíló, teljes létével felelő szeretet. Tehát Szó ő: legtökéletesebben kifejezett szeretet.

Jézust tehát ne valami felsőbbrendű embernek képzeljük, aki néhány fontos dolgot tanított nekünk és arra akar rábírn, hogy tanítását meghallgassuk és kövessük. Nem. Ő Szó, s nem más. Úgy is mondhatjuk: teljesen értünk van.

Nemcsak néhány kedves szót szól tehát nekünk, hanem Ő maga a Szó, amit mond. Nemcsak szeretetteljes dolgokat művelt érdekünkben. Nem is csak a szeretet néhány kiváló tettét hajtja végre, ugyanakkor azonban magának tartaná fenn saját énjét. Nem, ő semmi más, csak az irántunk való Szeretet, az értünk Létező.

Nemcsak szolgálatokat tett nekünk, hanem maga a teljes Szolgálat: értünk és nekünk. Így nyilvánítja ki számunkra Isten lényegét. Isten tiszta szolgálat, szerető szolgálat, odafordulás teremtményeihez, itt-lét teremtményeiért: Szeretet.

Mindez azonban azt is jelenti, hogy Jézus állandóan készült halálára. Ezt a kifejezést hallva, ne a halálát kísérő szörnyű körülményekre gondoljunk. – Kileheljük a szót s ez – miután meghallották – szétfoszlik. Ilyen értelemben szó Jézus: A Beszélőtől jött és a hallgatókhoz megy, s ebben a folyamatban mintegy megsemmisül. Mindig készen áll arra, hogy meghallgassák, hogy mint Szó jöjjön s ezzel elérhesse legfőbb életfeladatát, azaz szolgálhassa azokat, akikhez küldetett, akikhez szól, akikért teljesen Szó.

A „Szó” János számára kísérlet, hogy kifejezze számunkra Jézus lényegét. A szó ugyanis nemcsak egy kilehelt, leheléssel kimondott valami, aminek nincs tömör önállósága, s amiben nincs semmi az anyag nyerseségéből, a világ dolgaiból. A szó valami az emberből: alkotása. S itt különbség van: Jézus lényege az ő cselekvése: a szolgálat, szeretet, ónatadás. Vagyis: Jézus ránk pazarolja magát.

Ezeket hallva talán nem szabadulunk meg attól a gondolattól, hogy Jézus önkiszolgáltató élete szegényes és nyomorúságos. Vagy nem nyomorúság teljesen a másik rendelkezésére állni? Nem siralmas a lét, ha semmi sincs értem, semmit sem birtokolok?

János evangéliuma egyéb, Jézus Szó-valóságával egyenértékű kifejezéseket is tartalmaz. Pl. Jézust Küldöttnek nevezi. Az Atya küldötte hozzánk. Egész lényével küldött, s semmi más nem akar lenni. A küldött teljesen a küldőnek a szolgálatában áll. A végsőig, az utolsó betűig azt kell továbbítania és átadnia, amivel megbízták. Olyan mint a követ, aki az üzenetet, nem pedig saját szavait, kijelentéseit közli. Csak azt, amit rábíztak. A követ feladata pontosan az, hogy ne a saját ügyeit intézze, hanem azt, amire küldője kiválasztotta.

Ha valaki ezt a hivatást nyomorúságosnak tartja, ám legyen. De Jézus esetében csak akkor találhatja nyomorúságosnak, ha teljesen elfelejti, hogy itt a küldő és a küldött között szeretetviszony uralkodik. Ilyen esetben a küldött nem is tesz szívesebben mást, mint hogy átadja a küldő üzenetét. Számára ugyanis ez nem idegen, holt szó, hanem a mindent átfogó szeretet gyümölcse. A szeretet azonban soha, de soha ki nem szikkasztja, ki nem üresíti a szerető személy életét. Ezt csak az állíthatná, aki feltételezné, hogy a szerető személy élete két: szerető s nem-szerető részre oszlik. Ilyen azonban nem létezik ott, ahol egymást szeretik.

A magunk igazát védjük, amikor azt állítjuk, hogy nekünk embereknek mindez nehezen érthető s elérhetetlen? Mert mi mégiscsak birtokolni akarunk valamit, egy magántulajdont, saját életünket. Igen, nekünk igényünk lehet erre. De Jézusnál nem így van. Ő teljes egészében Szó, Küldött, semmit sem tart s nem is akar megtartani magának.

De talán még így sem szabadulunk a gondolattól, hogy azért csak nyomorúságos az ilyen élet, hisz ő maga semmit sem kap, csupán szolgál, csak követ, teljesen Szó. Azonban ne feledjük: Teljesen a Szeretet Szava.

Minden további nélkül elismerhetjük: nem fogjuk fel, mi is a szeretet. Valamiképpen azonban sejtjük. S minden szerelemvallomás ugyanezt mondja: Az ember legnagyobb boldogsága nem abban áll, hogy saját énje van, hanem – ahogyan Goethe világosan meglátta és kifejezte – : Nép, szolga s minden úrság elismeri mindenkor, a földieknek legfőbb java: saját énjük. Lehetséges, így gondolják. Én azonban más utat járok. A föld minden boldogságát csak Szuleikában, szerettemben találok.

Csak a megajándékozó s megbocsátó szeretet útján nyeri el az ember a személyes emelkedettséghez szükséges földi boldogságot. Jézus semmit sem veszít gyökeres szeretetével, sőt sajátos lényegét nyeri el irántunk, emberek iránti szeretetével. Ő a tiszta szeretet, a tisztán érettünk-való-lét, tiszta Szó.

Kezdetben volt a Szó. Kezdetben volt a Szeretet. S a szerető személy semmi más, mint önátadás.

A. Schuh

Forrás: Mann in der Kirche, 1986/1

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

Már régóta írtam, azt hiszem még Manilából, amikor kivizsgáláson és orvosi kezelésen voltam. Azóta nagyjából rendbejöttem; ha csakugyan parkinson volt, a szimptomák nagyrésze elmúlt és normálisan dolgozom, hála Istennek. Orvosságot szedek; úgy látom ugyanazt, amit Muhammad Ali, a boxoló, ő persze más okból.

Itt nemrég két karizmatikus gyógyító pap járt. Az egyik Ausztráliából, a másik a Fülöp-szigetéről, aki sokáig Amerikában volt. Imacsoportom noszogatására hagytam, hogy rajtam is kipróbálják gyógyító erejüket, — bár szerintem nem szükséges, hogy az ember minden testi nyavalyától mentes legyen. Az itteni nagy templom hetente több este tele van a karizmatikus megújulás tagjaival. Amikor híres gyógyítók jönnek külföldről, éjjél utánig is eltartanak a gyűlések, több mint ezer résztvevővel. Hogy ez mennyire normális vagy kívánatos, arról sok a vita. De amikor a sok nyomort látja az ember, a sok testi-lelki szenvedést, hogy halnak meg annyian, mert nem telik orvosi kezelésre és orvosságra, én sem bánnám, ha kissé gyógyító erejű lennék.

Az idén errefelé sok volt a csapás és katasztrófa. Földrendések Luzonban, az északi szigeten. A szép, régi templom összedült. Szeptember elején meg itt Cebúban volt egy rendkívül erős tájfun, ami sok pusztítást okozott. Surigaóban volt a legtöbb pusztítás. A kikötőben több mint húsz hajó süllyedt el. Sok épületnek elvitte a tetefét, a gyengébb házak meg összedültek. — Magában Surigaóban alig maradt ház állva. Azt mondják, hogy a tájfun után még a fű is elszáradt. Több mint ezer halott volt, nagy részét a tengerbe sodorta az ár. Kétszázezer meg hontalan lett. Ez volt a „Nitang”.

Két hete meg egy új tájfun, az „Undamg” száguldott végig a Visayas vidékén — ezúttal északabbra, de nem kevesebb pusztítással, bár a városban nem okozott nagyobb kárt. Minthogy a vetések elpusztultak, sokan éheznek, különösen a hegyi vidéken és városokban, a munkanélküliség miatt. Hozzájött a Mayon vulkán kitörése. Azt mondják, a világ legszebb, kónikus alakú vulkánja, de sűrűn kitör. Ezúttal heteken át, tüzet, hamut, sziklákat hányt kráteréből. A láva és az esőtől sárrá változott hamu nagy területeket elárasztott és sokezer családot kellett a környező falvakból kitelepíteni.

A természeti katasztrófákon kívül sok az emberkozta szenvedés: a korrupció, munkanélküliség, 25 milliárdos (dollár) adósság, aminek még a kamatját sem képes az ország fizetni. Azelőtt csak Manilában voltak tüntetések, de újabban itt Cebúban

több közlekedési sztrájkot tartottak, ami teljesen megbénította a város életét. MI normálisan folytatjuk munkánkat, segítünk, ahol tudunk. De igen lesújtó, amikor mindenfelől annyian jönnek azzal, hogy éhesek — ami sajnos, igaz. A Karitás révén kapunk élelmiszert, amit kiosztunk a nélkülözőknek. De ezek száma légió...

Az egyik nagy baj az, hogy a nép nagy része nem képes orvossághoz jutni. A gyógyszer méregdrága. Egy szűk keretű orvosi programtól eltekintve alig van állami segítség, amiből csak kevesen részesülnek, és kis mértékben. A lakosság 75 százaléka nem jut orvossághoz. Az állami kórházakban a szegény sorsúak ingyenes kezelést kapnak, de a gyógyszert meg kell fizetniük. Az eredmény: alig van beteg az állami kórházakban, a magánkórházak nagy része pedig csőd szélén áll. Idén 80 becsukott. A többi befogadóképessége csak 5 és 50 százalék közt van kihasználva.

E hónap elején volt az érsekség 50 éves jubileuma, nagy ünneppel. A körmeneten tizenötezen vettek részt, bár köznapon rendezték. A vége felé mindenki sírni, zokogni kezdett, a résztvevő húsz püspök is. Itt lelke mélyén mindenki érzi, hogy csak az isteni Gondviselés szabadíthatja ki ezt a népet sok szerencsétlenségéből, bajából, szegénységéből. Adja Isten, hogy ez minél előbb megtörténjék!

P. Kráhl József SJ
D. Jakosalem Street
P. O. Box 98
CEBU City 6401
Philippines

+

Belgiumból értesültem, hogy nevemre pénzadomány érkezett. Hálásan köszönöm a kedves jötevőknek a nagy segítséget.

Zaire szép ország, a bennszülöttek tudnak kedvességet viszonzni. Sajnos nagy a szegénység. Hat hónapja tart a szárazság. Esős hónapokban azonban jól megterem a kukorica és a zöldségféle. Októbertől ápriliséig rendszeresen minden család kap egy darab földet megművelésre, egyszerű kézi munkával. A kapáló asszonyok hajladoznak, a gyermekük a hátukon békésen szunnyadozik. — Élelmiszernek, ruhaneműnek nagyon felment az ára.

Augusztusban itt járt a pápa. Egy afrikai nővért — Anuaritát — boldoggá avatott. — 1964 nagyon zavaros idő volt Zaireban. A fellázadó katonaságot „Simba”-nak, orosz-lánnak nevezték. Igazi vadsággal támadták meg az európaiakat, de a saját nemzetiségű védteleneket is. Ebben az időben szenvedett a Nővér vértanúságot szüzessége megtartásáért 22 évesen, a Szent Családról nevezett zárdában. Szívesen küldöm életrajzát, legyen ismert más országban is.

Sr. Karácsonyi Anna, Petronille
BP 60 Kambove
Shaba
Rép. du Zaïre, Afrika

+

Hálásan köszönöm a jötevők adományát. Az új év hozott még egy kis meglepetést. A Katolikus Karitás több ezer tonna kukoricalisztet küldött Zaire szegényeinek. A mi tüdőbetegjeink is kaptak. Igen örülünk, mert így a pénz, amit másképpen lisztre kellett volna kiadni, orvosság és takarók beszerzésére fordíthatjuk. A Karitás adománya minden hónapban megismétlődik. Legalább is 1985-ben: havi tíz tonnára számíthatunk.

10—15 betegünk mindig a 8 km-re fekvő börtönből kerül hozzánk. Nagyon ki vannak éhezve, amikor behozzák őket a börtön „taxiján”, tolokocsiján. Alig van bennük emberi érzés. Csak azt nézik, kapnak-e valami ennivalót. Semmi más nem érdekli őket. Egy-két hét után már látható a változás. Nyugodtabbak, kicsit el lehet velük beszélgetni. Közben gyógyszert kapnak, mivel mind maláriás betegek és tele vannak elős-kóddal. Amikor vissza kell menniük a börtönbe, mind siránkozik: „Jaj, itt fáj, ott

szúr...". De legalább az a vigaszunk, hogy rendes ruhába öltözve térhetnek vissza. Amivel jöttek, az férges, piszkos volt. Ezt elégetjük. Belgiumból sok csomagot kapunk használt ruhákkal. De beteg barátaink boldogok, ha valamit kaphatnak ezekből az adományokból. Igen hálás leveleket kapunk tőlük.

Cseh Ilona
B. 246
Likasi — Shaba
Rep. du Zaïre

+

Öry atya halála mélyen érintett. Még Kőszegről ismertem. Többször tartózkodott ott, Pista bátyjánál, üdülni. A Szolgálatból tudtam meg igazán, hogy mit tett a világban szétszórta magyar papságért. Most már az égből lesz segítők.

Hogy mi hír van nálunk? — Plébániámhoz négy falu tartozik, meg egy, folyóval, csatornával a többitől elválasztott település. Ezt csak motorcsónakkal közelíthetem meg. A környék lakói szinte kivétel nélkül halászok. A rizsültetvény kevés. A vidék csupa folyó, halastó. Mostanában ismerték fel, hogy a tyúktenyésztés jövedelmező. Majd ha sok lesz a tyúkfarm, a kereskedők lenyomják az árat, a nép póruljára. A baromfivész is sok kárt okoz. A halastavak a gazdagok birtokában vannak. A lakosság zöme szegény.

Nagy gondot okoznak a szekták. Csak úgy nyüzsögnek ott a hitehagyók. A hitét oly kevéssé ismerő nép nagyon kap az új vallásokon. Ha egy szidja a mi Egyházunkat és szektás lesz, a többi vakon megy utána, és büszkén hirdeti, hogy meg van világsodva, s most már tisztában van vele, mi is az Egyház... — Az emberek elidegenednek a lakótelepeken. Fölöslegesnek, csak egy számnak érzik ott magukat. A szekták kis csoportjaiban viszont már „otthon vannak”.

Az érsekség egyházmegyei zsinatjára készülünk. A szekták kérdését nagyon alaposan meg kell tárgyalni. Feltétlenül teremteni kell kisközösségeket, melyek élén felelős vezető álljon, saját körükből. Sajnos, itt Luzonban, más szigetekkel ellentétben, még nagyon elmaradott az egyházi élet. Félnek átfogó újtásoktól. Jellemző, hogy még nincs egyetlen állandó diakonusunk vagy elsődállású világi munkatársunk sem. Félnek a világi hívőktől a papok...

Sok fejfájást okoz az ifjúság is. Értük, főleg a falusi fiatalokért, még alig tettünk valamit. Itt az állami középiskolában magam tanítom a hittant, hogy felvegyem és majd később is tarthassam velük a kapcsolatot. Ifjúsági egyesületet szeretnék alapítani, ahol megtanulhatják a fiatalok, mi az életük célja, hogyan kell önmagukat és egymást is megbecsülniük, hogyan tehetik hasznossá az életüket a közösség számára.

A nép szegény. Ez is nagy bánatom. Szeretnék rajtuk segíteni, de nem tudom, mit tegyek. A szegényeken ugyanis erőt vett bizonyos beletörődés a sorsukba. Még akkor sem akarnak magukon segíteni, amikor már nagy a baj.

Láthatjátok, hogy éppen elég gondom van. Imádkozzatok értem. Imasegítség nélkül olyan elanyagatlanodott az ember.

Bellér Béla
DULAG, BINMALEY
Pangasinan-oz 15
Philippines

+

Szégnyeközve és mégis boldogan írom e sorokat. Szégyenlem magam a sok mulasztásért. Többször kellett volna már írnom, életelt adni magamról. És örömmel azért, mert magyar testvéreinket érdekli a misszióink ügye.

Hála az Isteni Gondviselésnek, egészségileg elég jól vagyok 79 évemmel és 49 éves missziós munka után. 13 évig Kínában dolgoztam, majd 5 évet töltöttem a Fülöp-szigeteken, végül is Taiwanon lakom 31 éve. Jelenleg a Fújen Katolikus Egyetemen

tartózkodom mint építész. Egymás után építjük a nagyobb-nál nagyobb épületeket. De legjobban szeretett munkám a templomok, különösen a szentélyek berendezése: oltárokkal, tabernákulumokkal, fafaragásokkal.

Remélem, az Édes Jézus ad még pár évet, hogy minél többet dolgozhassak a misz-sziókban. Főbb dolgom a tervek készítése, kivitelezése és a munkások vezetése.

Sajnos utánpótlásra nincs sok remény. Még 8-an vagyunk magyarok, mind 70 éven túl és 8-an vannak a temetőben. A hivatás ebben a nem-keresztény országban igen kevés. Így most igyekszem jó keresztényeket kiképezni az effajta munkára. A munká-saim között majdnem minden évben van egy-két új keresztény.

Sokat kell imádkozni hivatásokért, mert már most is nagyon sok atyának 4—5 plébániája van. Én 1927-ben beteg voltam. Miskolcra haza kellett mennem fél évre pi-henni. Ezalatt sokat olvastam a missziókról, így kaptam hivatásomat. P. Figula, mint esperes szintén jezsuita lett, ő mondta nekem: Fiam, ha katona akarsz lenni, légy huszár, ha pedig szerzetes, légy jezsuita. Mivel én nagyon szerettem volna a misz-sziókba menni, azért választottam a Jézus Társaságát, mert nekik Kínában volt misz-sziójuk.

Kérem minden kedves olvasó buzgó imáit, a jó Isten adjon erőt egészséget, hogy még sok templomot és kápolnát díszíthessek az édes Jézus dicsőségére.

Fr. Bencze István S. J.
College of Law, Fujen University
Hsinchuang, Taipei Hsien
Taiwan 242

LEVELESLÁDÁNKBÓL

— Nemrég bérmálkozott a lányom: a bérmálkozók nevében ő, a szülők nevében pedig én köszöntöttem az atyát, aki keresztényi értelemben nagykorúvá avatta őket. Természetesen az ő életükben ez is csak egy állomása az Istennel való nagy kegyelmi találkozásnak. Most még csak egy kis szikráját ismerik annak, mit tett értünk Isten, amiről tanúságot kell tennük mindennapi életükben. Az Istennel való úgy azonban az ember számára sohasem lehet elintézett, befejezett. Elég csak ennek a tudatosítása és az igény fenntartása.

— Egy kéréssem volna, ha módjában lenne elküldeni nekem a „Szentek” című könyv első kötetét, mert nekem csak a második kötete van meg (ez puha kék borítású) és ezzel „mesélek” én a család gyermektagjainak, kik nagy érdeklődéssel hallgatják. Minden más történetnél jobban érdekli őket, és nem egy kijelentette: „én is szent akarok lenni”. Így néha elég egy tekintet és mindjárt megértik, hogy baj történt és azonnal felettebb igyekeznek jóvátenni. Előre is hálásan köszönöm megértő előzékeny-ségét és fáradozását.

— Igen jólesett megemlékezésed fiam esküvője alkalmából. Az esküvő nászmisés volt, a templom zsúfolásig megtelt. Az ott működő ifjúsági közösségben ismerkedett meg fiam a feleségével. Fiam gitáros. — A szentáldozáson kb. 150 fiatal vett részt. Nagyon boldogok voltunk mi szülők is.

— Családomban férjem és nagyobbik leányom gyógyíthatatlan betegek. Idős édes-anyámmal ketten vagyunk vallásosak. Gyermekeimet, amíg kicsik voltak, szívem és az egyház tanításai szerint igyekeztem nevelni. Sajnos mindkettő, amióta középiskolá-sok és később amint munkahelyükön dolgozni kezdtek, már nem gyakorolják a tanul-takat. Nagyobb ünnepekkor a „kedvemért” eljönnek szentmisére. Életem legfájóbb pontja, hogy a jó példa nem talál követésre. Férjemmel többször vitakoztunk lelki problémákon, de egyszerűen érthetetlen számomra, hogy milyen „üres” életet élnek. Nem sikerül egyik próbálkozásom sem, ami a lelkük megmentésére irányul. Gyóntató atyám azzal szokott vigasztalni, hogy imádkozzam értük és legyek türelmes. Szűz

Anyámnak ajánlottam családomat és mindennap egy tizedet mondok értük.

— Tudatom Őnnel, hogy egyik lányom elvégezte a négyéves kántorképző tanfolyamot, s máris kántorkodik. Ezután muzsikával kíséri a hívek énekét, amikor a pap az oltárnál megjeleníti Jézus Krisztus értünk szeretetből vállalt, üdvözítő keresztáldozatát. Örülök, hogy lányom ezt a feladatot választotta.

+

Ákos és Melinda elmentek a templomba édesanyjukkal. Ikrek. Mindössze 4—5 évesek. Egyik pestkörnyéki templomban ismerős pap bácsi mondta a szentmisét. Így történt, hogy a két gyerek hamarosan a szembemiséző (asztal) oltár alatt kötött ki. Mit tehetett szegény miséző? Ujjaival kicsalta őket, és következett a megbízatás — hogy ne zavarják a misében: Menjetek végig a templom padjai közt és vigyázzatok a rendre és csendre. — A két gyerek végigment és nem akadt „rendeznivaló” sehol. Melinda azonban észrevette, hogy az egyik — valószínű nagyothalló néni — félhangosan imádkozik az Imakönyvből. Melinda odament a nénihez: Néni, mi külön sottogonivalód akad neked? Nem figyelsz a papbácsira? Inkább oda figyelnél, mint itt külön sottogsz a könyvedből! — Hát így zajlott a két gyerek megbízatása. A rendre való felügyelet. — Persze ők anyukájuktól tudták: a szentmisére oda kell figyelni. Ha meggondoljuk, 4—5 éves gyerektől ez óriási teljesítmény. Odafigyelni a szentmisére . . .

A gyerekek igazság—érzéke, „rendszerete”, anyukájuk szava, irányítása magától értetődik. Mert anyuka azért van. Ő tudja, hogy mit és hogyan kell tenni.

+

— Szabad legyen a leghálásabb köszönetemet kifejezni, hogy tetszett küldeni a lélekemelő drága kiadványt, amit mindig oly nagy szeretettel várunk. Magamról: óvónő vagyok. Mélyen vallásos családban születtem és Isten kegyelmének hála, igyekszem ezt az örökséget tovább vinni . . . Szüleimmel és öcsémekkel élek. Édesapám még dolgozik, édesanyám nyugdíjas. — Hivatásként igyekszem élni munkakörömet. Nagyon szépen kérem imáját, áldását, hogy hitemet megélve tudjam kamatoztatni. Társaságom is hasonló gondolkodású lelkek.

— Fiam a héten nincs itthon. Részben egyházmegyei kiránduláson van, részben előadást tart 3 napig ministránsoknak.

Az egyházmegyei kirándulás abból áll, hogy elviszik a kispapokat különböző plébániákra, ahol még van képlán. Ahova kerülhetnek, ha . . . !

A ministránsoknak és ifjúságnak meg azért tart ott előadást, mert a vendéglátó plébános úr is végzett pedagógus, tanár. Fiam kedveli a gyerekeket, ért is nyelvükön. Ez még az előző pályájáról maradt, ez a könnyű kontaktusteremtő készség.

Ez egy olyan kegyelem, amit minden nap meg kell köszönni! Sajnos, sokan vannak körülöttünk, akik erre képtelenek, s ez a mai kornak nagy baja.

— 62 éves vagyok. Az utóbbi 5 év alatt férjemet és rokonaimat elvesztettem. Szinte az egyik bánatból fel sem ocsúdtam, ott volt a másik. Magamra maradtam, mert fiaim már önállóak. Ők hitetlenek. Biztosan hibás vagyok abban, hogy csak az első áldozásig jutottak el. Mindig is gyáva voltam, most is az vagyok. Akkor féltettem a kicsi kenyerünket. Rendesek, jók, de a vallás nem téma. Így pont ők nem olvassák el ezeket a kiadványokat. Őszintén sajnálom.

— Hívelm közül a gyermekeseket részesítem előnyben, hogy ráébredjenek katolikus szülői kötelességükre, amely nemcsak az élet továbbadását, hanem a hit és világnézet továbbadását is jelenti számukra. Persze nincs könnyű dolguk, hiszen nemcsak ők nevelnek, hanem a környezet és az utca is. Ha a gyerek otthon jó példát látna is — de sokszor nem lát — pajtasaltól, az utcabellektől jobban kifizetődő negatív példát lát. Látszatra, evilági szempontokat véve figyelembe a nem keresztény életvitel jobban kifizetődik.

— Köszönöm szeretetteljes figyelmét és önzetlen segítségét, amellyel megajándékozott. Magam is azon igyekszem, hogy kedvességben — lelkileg — és bölcsességben — műveltségben — növekedjek az előljáróim és kispapársaim előtt.

„Mindennek legalább két oldala van . . . legalább!”

A hivatásom története, miért választottam a papi pályát? Erről, többnyire úgy beszélnek, mint valami régmúlt döntésről. — Számomra az ezekre adandó válasz újra és újra előjön az Egyház akaratának vonalán, minnek folytán állandó újbóli döntésre vagyok hivatva. A hangsúlyt nem az én elhatározásomra teszem, hanem Rá igyekszem bízni életem. Akkor sem nősülnék meg, ha azt engedélyeznék a r. k. papoknak. A családi életről való lemondás nem von el észrevehető energiamennyiséget más cselekedeteim rovására.

A lelkem a többi irányokban mindig nyugtalan volt, csak ebben a vonalban nyugodott meg.

— A közelmúltban egy 90 éven felüli ismerősömnek szerettem volna segítséget kérni korábbi lakhelyem plébánosától. Csak beszélgetést, vigaszt, mert a hölgy mérhetetlenül el van keseredve: nehezen mozog, érzi, hogy terhére van családjának. Valóban, annak is nagy teher lehet, aki ezt betegségekkel küszködve megéli. Ez a plébános úr 26 évvel ezelőtt a harmadik fiamat keresztelte meg, azóta nem találkoztunk. Máshova vetett a sors bennünket. Mosthát kerestem és megtaláltam őt. 70 éven felül van, de szolgálatban. — Beszélgetés közben feltettem pár kérdést ennek a kedves, jószágos papnak. Mikor volt utoljára szabadságon? Válasz: nem voltam. Mióta? 46 éve. Egyszerűen fel sem tudom fogni, honnét van erő ekkora lemondásra, ekkora önfeláldozásra, honnét van ekkora önzetlenség? Hogy lehet ezt kibírni? És olyan szegény, mint a templom egere. Semmije sincs. Mindent odaad a szegényeknek. — Másik kérdésem: volt-e Rómában? „Nem. Mostmár majd csak felülről látom, ha odajutok.”

— A közelünkbe nemrég került egy lelkes fiatal pap. Személyesen nem ismerem. Talán az hatott rám, hogy kb. fiaimmal egykorú és tudom, hogy hallatlanul hősies dologra vállalkozott, amikor pap lett. Mint ahogy minden igazi pap hős. A fiatal, mert nekivág, a középkorú, mert kitart és az idős, mert még törődötten, elfáradva is végzi feladatát. És mennyi ilyen van! Még olyant is láttam misézni, aki csak bottal tud járni. Nagyrabecsülöm mindannyiukat, de az időseket szívemből sajnálom.

— Sokat láttam, tapasztaltam, amit valaki szerint az én érzékeny lelkivilágom nem tud megemészteni. Igen! Nagyon-nagyon sokat kell imádkozni, ahogyan a Szűz Anya is kéri állandóan, a papokért! . . . Eluralkodott az önzés, az anyagiasság, a lelki érzéketlenség, s azt ki kell imádkozni részükre, hogy legyenek Krisztus „igazi” szent papjai, s „csak” a lelkek javát tudják szolgálni, ahogyan azt Jézus tőlük elvárja.

Nagy lelki haszonnal olvasgatom, sok feleletet kapok füzetekből, könyvekből, mintegy „üzenetet”. Isten áldja meg minden fáradozásukat, s adjon sok-sok testi-lelki erőt munkájukhoz. Festés, csempézés, tapétázás, s egy kutya influenza volt a bűnös a késedelmes válaszóért, amiért bocsánatot kérek.

Gyönyörű példáját láttam püspökatyánál a „szeretet” hűségese megélésének. Több-ször váltunk pár szót, néha megkér apró személyes dolgaiban való segítségre, s jól esik a bennem való bizalma. Igen szereti a nép egyszerű, kedves szerénységéért, lenyűgöző szentbeszédeiért. Bár titkolja, de tudja, sokat, igen-sokat szenved lelkileg, de elviseléséhez a sok Jézusa előtti adorációjából meríti az erőt. Ha teheti, ő mondja elő a napi rózsafüzért templomában, ahol plébános volt, mielőtt átvette az egyházmegye kormányzását. Nem egyszer megtette, hogy — sötét lévén — megvárta, amíg végzek, s figyelte az órát, hogy le ne késsem a buszt. Ezer gondja mellett még erre is volt figyelme, hogy a kis senki, semmi, aki csak helyettes volt, ne féljen, s időben hazaérjen . . .

— Úgy gondoltam, hogy 50 éves papságomat csendben ünnepelem meg. Ez nem sikerült, mert szülőfalum egyházközségi képviselőtestülete óhajtotta, hogy ünnepélyes keretek között mondjam el aranymisémet. A nagy készülődésben felejtettem el a levelet megírni és elküldeni. Bocsnátát kérem. Jókívánságaimat a napi szentmisémbe foglalom, amikor jótevőimért imádkozom.

Utólag beláttam, hogy helyesebb volt a képviselőtestület óhaja szerint eljárnom. Nem az ünneplés miatt, hanem mert alkalom volt a szeretet megnyilvánulására. — A még élő, érettségiző osztálytársaim is megtudták és eljöttek az ország különböző részeiből. Nagyon örültem, mert mindegyikük áldozott, pedig van közöttük kétszeres Kossuth-díjas is.

Sokan eljöttek volt híveim régi plébániámról, ahol 24 évig működtem. Ha egészségem bírta volna, mint működő plébános, ott tartom az aranymisémet. — Hazajöttem, akkor úgy gondoltam, meghalni, és édes jó apám mellé kerülni, és még mindig élek és működöm. Vasárnap még 2 szentmisét mondok, gyóntatok, beteghez járok. Isten jósága végtelen.

+

(Erdélyből:) Itt a szemináriumban évente kétszer van papok részére lelkigyakorlat: júliusban és szeptemberben. Ugyanaz az atya szokta megtartani mindkettőt. Szokott lenni német nyelvű is egyidőben, külön teremben. Itt még „klasszikus” lelkigyakorlatokat tartunk, napi négy előadással, szigorú közös napirenddel, pl. az egész napi szolozsmát közösen végezzük, latinul (a nem magyar anyanyelvűek miatt).

Van még két szőlőnk, ahol a püspökség a gazda, a bort pedig csak plébániáknak árusíthatják, miseborként. A kispapok kapálják meg kétszer (áprilisban és júniusban évről után), ősszel meg leszűretelik. A présházban is ők dolgoznak a püspöki vincellér vezetése mellett (az már szerencsére nem pap, itt is érződik ugyanis a Zsinat iránya, hogy papokat tehermentesítsenek ilyen munkától). A szüret egy hétig tart. Mivel a kispapoknak csak felét tudják foglalkoztatni, a másik fele ledolgozza az állami gazdaságnál szerződöt munkát; ezen az alapon jutunk zöldséghez stb. Persze felváltva megy a munka, mert igazságtalan dolog lenne, hogy egyik egy hétig szüreteljen, a másik meg addig pityókaszedjen vagy káposztázzon. Néha a tanárok is kinéznek. Különben el nem mozdulhatnak, mert ha zuhog az eső, mégis csak van tanítás. Ennyire ki vagyunk szolgáltatva az időjárásnak a modern technika mellett is.

Nálunk a katolikusoknak csak egy főiskolájuk van, de két részleggel: a magyar nyelvű Gyulafehérvárott négy egyházmegye részére és a román nyelvű lasiban két egyházmegye részére (a másik a bukaresti). Ez a helyzet a protestánsoknál is: egy egyetemük van Kolozsvárott — Egységes Protestáns Teológia —, de a német nyelvű szász-evangélikus részlege Szebenben van. Kolozsvárott együtt tanulnak a reformátusok, evangélikusok és unitáriusok, csak a saját tárgyaikat hallgatják külön.

A Mikulás itt mitrával, pásztorbottal érkezik, és ministránsok kísérik. A tanárokat sem kíméli, bár nem mindegyik tudja elviselni, hogy a Mikulásba bújtt kollégája odamond neki. Sokat lehet tanulni belőle. Nemcsak verses krónika van, de énekszámok stb. is.

Gerd Hamburger: *Ember, a kinek múltja van.* OMC Verlag, Bécs 1985, 96 o.

Az ötvenes években egyszerűen nem lehetett levenni a francia mozik műsoráról a *Monsieur Vincent* című filmet. A közvélemény szerint a siker titka maga a film hőse, Páli Szent Vince volt: a film alkotóinak „csak” a lélegzetállítóan érdekes valóságnak hű megjelenítésére kellett törekedniük. Ami persze azért bravúros teljesítményt követelt. Ez a hű megjelenítés teszi érdekfeszítővé a kitalakú, kevesebb mint százoldalas könyvünket is: egy érdekes, csodálatos élet bemutatását. Olyan ember életútját kísérik végig, akit még a papság vállalására is karrierista, csúnya önzés késztetett, s akit a szeretet örökre maradandó példaképévé emelt fel és kalandos életutakon vezetett a Gondviselés. Szerzőnk kitűnően kalauzol végig ezeken az utakon. Ért ahhoz is, hogy a gyorsan pergő események során tömören, szemléletesen és meggyőzően mutassa be a kor képét, a 17. századi Franciaország történelmét és sorakoztassa fel szereplőit. Erre is szükség volt, hiszen Szent Vince — személyesen, valamint bámulatos tehetséggel megszervezett férfi és női munkatársai által — egészen benne állt ebben a történelemben: gát a gonoszság hullámaival és a nyomor megdőböntő áradataival szemben. Megérezzük Szent Vince Időszerűségét is. Sőt mintegy megelőzte korát, mint a női egyenjogúság és egy új szerzetesnői életforma bölcs megvalósítója, a pszichoterápia mestere, az emberi jogok és a béke szószólója. A szerző megállapításai a 17. század e reformátorának és a 16. század reformátorainak párhuzamáról a nem katolikus testvérek vonzalmát is felkeltheti Szent Vince személye és életműve iránt.

Kis hiányérzetünk: nem kaptunk a könyvben — talán nem is lehet adni? — belső rajzot Vince megtéréséről. Gályarabsága éveiben végbement lassú fejlődés, vagy hirtelen pálfordulás eredménye-e, hogy Vince egyszerre (a 30. laptól) mélyen természetfeletti gondolkodású papként áll előtűnik? Egy újabb — remélt — kiadásban talán megkapjuk erre a kérdésre is a részletesebb választ.

É. Sz.

Szentmártoni Mihály: *A fiatalok világa,* Róma 1985, 222 o.

A fiatalok és felnőttek is sokat tanulhatnak ebből a VI részes tanulmányból, amely inkább a fiatalokról szól, mint a fiataloknak.

Az I. rész a fiatalok világába enged bepillantást. Rámutat arra a két végletre, ahogy a felnőttek vélekednek: egyesek bálványozzák, mások elmarasztalják korunk fiataljait. Leginkább következménye ez azon érzelmeknek, melyeket az illető felnőttben kivált a fiatal megjelenése.

A szerző figyelmeztet korunk „káosz”-ára, ami sorsdöntően megzavarja ifjúságunk önazonosságának fejlődését.

Talán jó lett volna elidőzni ezen a helyen és mélyebben foglalkozni azzal a kérdéssel, mit vált ki a fiatalokból ez a „káosz”, hogyan védhetnének ki, esetleg hogyan előzhetnének meg ezt a hatást?

Könyvünk ezután a fiatalok lelki világával foglalkozik. Fejlődésük célkitűzései: az én fejlődése, az életcél megtalálása és belenövés a környezetbe. Itt említi meg a szerző a serdülés öt szakaszát: kiskamaszkor, kamaszkor, serdülőkor, a személyes én ébredése és az ifjúkor.

Ki vagyok én? — hangzik a fiatalok sorsdöntő kérdése. Válaszként figyelmeztet a szerző a társadalom és a szülők szerepére az önazonosság kialakulásánál.

A fiatalok kivétel nélkül „boldogok” szeretnének lenni. Más kérdés: mit jelent boldognak lenni? Ennek eldöntéséhez „keresztény támpontokat” sorakoztat fel a szerző. Ezek: az értéktudat, felelősség-tudat, szabadság-tudat és értelem-tudat.

A II. rész a szülők és gyermekek kapcsolatát eszeteli. Négy lehetséges szülői magatartásra mutat rá: közömbös szülők, ellenséges érzületű szülők, túlzottan féltő szülők, túlzottan engedékeny szülők. Szerzőnk szerint a felnőtténevelés célravezető útja: Megérteni a gyermeket a bizalom és felelősség jegyében!

A könyv III. része a fiatalok szerelmével foglalkozik. Megállapítja, hogy az eszményítés és belevetítés hajlama sok csalódást és szívfájdalmat okoz a fiataloknak. Pszichológiai szempontból is helyteleníti a szerző a házasság előtti szexuális kapcsolatot. Az önmegtartóztatás az útja a teljesebb emberi kapcsolatnak és odaadásnak, „ami csak a házasságban lehetséges” (98. o.). Mi rejlik a fiatalok házasság előtti nemi viszonya mögött? Az elismerés utáni vágy, lázadás, ellenséges érzület, menekülés a problémák elől, segélykiáltás és szeretet-koldulás (104. o.).

A IV. rész a pályaválasztásról szól és kitér a papi és szerzetesi hivatás lehetőségeire is. Összetett kérdést érint tehát, amit még vázlatosan sem bonthatott ki.

Az V. rész a fiatal házasoknak szól. Megemlíti néhány nehézséget: a kiszakadás problémáját a családi fészekből, rokonok és nagyszülők szerepét. A párválasztás és a gyermekvállalás kérdése kb. egy-egy oldalt kapott. A házasság buktatói közül a hét-köznapiak fontossága és a féltékenység nyer említést.

A szerző valláspszichológus. Könyvének VI. része igen fontosnak tűnik ebből a szempontból is. Címe: Fiatalok és a vallás (185—207). Kitér a fiatalok egyházképére, ami azért rendkívül fontos, mert — a szerző szerint — „a tanuló a hittel elsősorban nem a könyvekben találkozik, hanem az egyházzal” (205. o.). Rámutat a személyes istenhít támogatására. Ezek: önmagunk elfogadása, reményvesztettség és az etikai normák kérdése. Mind ennél pozitív megoldást biztosíthat a hit.

A könyv értéke éppen az, hogy rendkívül sok és összetett kérdésre irányít fénycsóvát. Reméljük, folytatása következik. Olvasóink pedig haszonnal lapozgathatják e kiadványt.

T. B.

Dr. Cserháti József: Másokért élünk. Szent István Társulat, Budapest 1985, 226 o.

Dr. Cserháti József pécsi megyéspüspök könyve időszerű kérdéskörrel foglalkozik. Ez pedig: a világi hívek egyházi, apostoli tevékenysége, az egyházközségek megújuló élete. A függelék közli az új egyházközségi szabályzat teljes szövegét, amely egyébként már külön füzetben is megjelent.

A szerző világi híveknek írta könyvét. Kommentárnak szánta az egyházközségi szabályzathoz, illetve útmutatásul az elkötelezett világi apostoloknak.

Az előszó előtt találjuk a vastagbetűs mottót és főkérdést, amelyre Cserháti püspök választ keres: „Az egyházért és a társadalomért az egyházközségben. Hogyan vegyünk tevékenyen részt egyházközségünk életalakításában?” Ezzel olyan távlatokat nyit, hogy műve a zsinati egyháztan gyakorlati alkalmazásának is tekinthető.

Az előszóban olvassuk: „Arra kívánunk választ adni, hogyan vehetünk részt tudatos bekapcsolódással és hathatós közreműködéssel egyházközségünk életének alakításában. Hazánkban eddig a jelen műhöz hasonló írás a plébániák körül kialakult egyházi közösségek tevékenységéről még nem jelent meg. A hívők hitéletének e ma rendkívüli jelentőségű területéhez kívántam megírni a szentírási, a hittudományos és a gyakorlati lelkipásztori gondozás alapvetését.” Miután idézte a Lumen Gentium 31. pontját a világi hívők egyházépítő szerepéről, Cserháti püspök így nyilatkozik: „Közösségépítésről van szó, és ennek tudatában a hívő emberhez illő felelősséggel éljük át a meghívást és elkötelezettséget, a hazánkban és az egész világon folyó új arculatú s küldetésű társadalom felépítésében való cselekvő részvételre is.”

A fejezetcímek jelzik a könyv tartalmát és szerkezetét: A Názareti Jézus testvérei — A meghívottak és küldöttek apostoli tevékenysége — Családjaink megmentése — Az egyház a harmadik évezred küszöbén — A Krisztus-test építésének állomásai, munkái és módozatai — Hogyan szöveghetnek az elkötelezett keresztények a mai világon?

A szerző az elvi megfontolások közben mindig utal a magyar valóságra. Pl. a család válságát elemezve rámutat arra a tényre, hogy a nők a külvilág felé fordulnak, munkájuk folytán elszakotak az otthontól és ezért nemigen képesek kialakítani a családi tűzhely meghitt melegét. A nők társadalmi szerepének átvértékelése is egyik oka a család válságának, a születések olykor katasztrófális csökkenésének. Majd a püspök körvonalazza a világi feladatát a családi apostolkodásban. Kitér a magyar ifjúság helyzetére is. Pozitíven tárgyal a katolikus kiscsoportokról. Szó szerint ezt írja róluk: „E csoportok, melyekben nemcsak fiatalok, hanem fiatal házaspárok is feltűnnek, az egyház reményei. Ők azok, akik a zsinat utáni egyházban „a nyugtalanok és keresők”, akik biblikus alapon kívánnak elmélyedni az egyház tanításának igazságaiban... Át akarják vinni a köztudatba a keresztény testvériség hatóerőit és szépségeit... Ezek a fiatalok világosan látják, ráébredtek arra, hogy reformokra van szükség, de ezek megvalósítására a mai reális állapotokból, a mai társadalmi és kulturális adottságokból kell kiindulni. Látják, hogy elszánt, kritikus hozzáállással kell elválasztani egymástól az elavultat a megmaradandótól, a túlhaladottat a több életet ígértől. Azt tartják, hogy csak személyes elkötelezettség, cselekvést vállaló hitbeli döntés indíthat el egyedül friss, termékeny életet.”

Cserháti püspök az egyházközségi élet és apostolkodás megszervezéséhez egészen gyakorlati indításokat és tanácsokat ad. Hangsúlyozza, hogy a keresztény érettség kialakításához időre, bizalomra és kockázatvállalásra van szükség. — E kiadvány tehát a modern keresztény kézikönyve.

Szabó Ferenc (VR)

Jean Ladame: Jézus Szíve apostola, Alacoque Margit-Mária élete. Fordította Sinkó Ferenc. Szent István Társulat, Budapest 1985. 400 o.

A fordítónak igaza van, amikor a könyv meghökkentő és elmélkedésre készítő gondolataira hívja föl a figyelmet. Margit-Mária élete botrány volt már kortársai szemében. A könyv írója, a Paray-le-Monial-i pápi közösség volt előljárója, szintén arra biztat, ne hagyjuk idő előtt abba az olvasást. Mert végül is fény derül Isten csodás tetteire és a kiválasztott lélek hősiességére. Nem akar újat mondani Margit-Mária életéről, csupán mint embert szeretné közelebb hozni. Meg akar ismertetni ezzel az elhanyagolt és sokak által félreismert szenttel. A legtöbb életrajz látomásait, rendkívüliségét emeli ki. Ladame szeretné a hétköznapiok küzdelmeiben csetlő-botló embert bemutatni.

Mivel Isten ifjúságától kiválasztotta, kezdettől dúlnak körülötte az ellentmondások. Ifjúsága szakadatlan szenvedés, mások akaratahoz igazodás. Isten sürgeti, az emberek visszatartják. Küzdenie kell hivatásáért. De mivel ez isteni akarat számára, hajlamai ellenére szembeszáll az emberi elgondolásokkal. — A zárdában boldog, bár hamarosan megnyilatkozó rendkívülisége két táborra osztja körülményeit és a nővéreket. A közösség nem buzgó. A szerző bemutat néhány érdekes karaktert társai közül: nagyszerű emberek, de akikkel a közös élet nem lehetett egyszerű. Főnöknői a leghetetlenebb — számunkra szinte vérlázító — próbáknak vetik alá. A kor szellemének megfelelően. Engedelmeskedik, pontosan mindenben. És szenved. Pedig nagyon fél a szenvedéstől. Sokszor húzza-halasztja Jézus kéréseit. Sokáig nincs ereje megmondani a főnöknőnek, hogy Jézus engesztelő áldozatnak akarja a bűnösökért és a lanya közösségéért. Minél jobban belemerül Istenbe, minél több megbízatást kap Jézus Szívetől, annál kínosabb számára a közös élet. Ennek ellenére teszi kötelességeit, alkalmazkodik a napirendhez, hacsak sok fájdalmas betegsége nem akadályozza. Hősies erényei lassan meg-

termék a gyümölcsöt. A buzgók kezdenek buzgóbbak lenni, a lanyhákat nyugtalanítja a kényszerítő példa. Haláláig e két tábor között gyötrődik. A nővérek egyik része szentnek tartja, a másik képmutatónak, álmodozónak. Ez őt magát is sokszor megzavarja, és gyötri a kérdés, vajon igazán jó szellem vezet-e? Gyóntatói, P. La Colmbière és P. Croiset nem győzik megnyugtani.

Eljut a misztikus egyesülés magaslatára. Egészen megtisztul a földi vágyaktól, mindig több kereszt után vágyik. — Megbízzák az újoncnök vezetésével. Szeretettel, de határozottan bánik velük, tanácsai talpraesettek. Közben minden alkalmat megragad a Jézus Szíve tisztelet terjesztésére. Boldog, hogy a zárda kápolnát épített a Szent Szív tiszteletére. 43 éves korában bekövetkező halálát megjövendöli. Boldoggá és szentté avatása sokáig várat magára. Ugyancsak a Jézus Szíve ünnep bevezetése is az egész Egyházba.

A könyv utolsó fejezete Margit-Mária igazi arcát próbálja megrajzolni. E szerint: adottságait mindig elnyomták, alig tudtak kifejlődni. Mindent eltűrő természetét anyjától örökölte. Korán megkapta a hivatást a teljes, áldozatra kész szeretetre, és ebben mindvégig kitartott. Ez magyarázza kereszt és szenvedés utáni vágyát. De életének őriási feszültsége a természetfölötti és természetes között nem torzította el: meghagyta hozzánk hasonló, szerető, szenvedő, vágyó embernek. Hősiesen gyakorolt erényei hitelesítik küldetését. Amint volt életrevaló mondanivalója újoncainak, úgy nekünk is járható utat mutat. A függelékben közölt grafológiai elemzés Margit-Mária eredeti kézírásáról érett személyiséget állít elénk.

A majdnem 400 oldalas életrajz figyelemreméltó és merész vállalkozás volt írótól s fordítótól egyaránt. Nyilván abban a reményben adták az életrajzot a mai olvasó kezébe, hogy tanulmányozása üdvös és termékeny megrázkódtatást idéz elő a szívekben.

Elek G.

P. Eloi Leclerc O. F. M.: Egy szegény ember bölcsessége. Fordította Barsi Balázs O. F. M. Illusztrálta: Kákonyi Asztrik O. F. M. Szent István Társulat. Budapest 1985. 124 o.

Jo Lemoine: Szent Rita. Fordította Sinkó Ferenc. Szent István Társulat. Budapest 1985. 123 o.

Hasznos, népszerűnek ígérkező sorozatot indított el a Kiadó, hogy szentekről rövid, tartalmas, olvasmányos ismertetéseket kapjunk. P. Leclerc írása, ez a kis remekmű, hiteles képet ad az egyháztörténelem egyik kiemelkedő alakjáról, Assisi Szent Ferencről. A rendalapító éppen keserves lelki küzdelmet él át: eredeti, hősies eszméit látja veszélyeztetve. A mintegy hater tagot számláló Rend nem élhetett tovább ugyanabban a formában, mint amikor még csak tucatnyian voltak. A rendtörténet e döntő szakaszán ismerjük meg az Alapítót, és talán nem kevésbé hűségesen magát a Rendet is. Ferenc nagy megpróbáltatását „inkább lelki, mint szószerinti hűséggel” teszi foghatóvá a szerző. Megismerjük a szentferenci szellemet. „Ez a lelkiség a napfényből és az irlgalomból tör elő, másrészt behatol a nagy ínségek éjszakájába” — olvassuk a bevezetőben. Leclerc atya írása az elbeszélő művészet, a költészet, a lélek-ábrázolás és a teológia oly különböző műfajainak nagyszerűen sikerült ötvözete. Olvasmányos, magávalragadó és tanulságos. Az „örök témát”: Szent Ferencnek Krisztussal való azonosulását, lenyűgöző jóságát, szelídségét és a szegénység boldog vállalását üde könnyedséggel és eredeti meglátásban adja elő. — Balázs atya fordítása, Asztrik atya illusztráló munkája méltó a tartalomhoz. A kis könyvet élvezettel olvashatja minden jóra fogékony ember.

Szent Rita magyar tisztelőinek egyre népesebb tábora örömmel veheti kézbe segítőkész eszményképének ezt a kedves, eleven, mély hittel és beleéléssel megírt életrajzát. A középkor mélyen hívő, vallásos légkörét szívhatjuk magunkba. Csodálatos

kegyelem hordozza ezt az umbriai fiatalasszonyt, aki — miután férjét és fiait elsegíti az üdvösség kapujáig — szerzetesnőként fejezi be életét. Életszentségét már életében csodák igazolják. Az életrajzot néhány népszerűsítő, kortörténeti és hagiográfiai fejezet egészíti ki, és a francia eredetiből átvett kedves rajzok teszik még szebbé, hangulatosabbá.

E sorozatban jelent meg meg Elisabeth Heck írása, mely Páli Szent Vincét mutatja be.

T. J.

Kiss Mária: Tűzpróbára tétetett. Életrajz. Széchenyi Nyomda, Győr. 235 o.

„Édesanyának szebb emléket még nem állítottak. Ez az életrajz tipikus képe a Szeged-vidéki népi lelkiségnek” — írta Bálint Sándor, a keresztény magyar népi lelkiség nagy ismerője. „Megrendítő sors, kivételes egyéniség” — írja a Magvető Kiadó a kiszombori, amerikai majd szőregi magyar szentasszonyról: Kiss Andrásné Kószó (Rozsos) Veronikáról. Hálás leánya, Mária Hortenzia kalocsai iskolanővér „kihordozta” fájó és gyönyörű emlékekkel édesanyjuk képét. Jó két évtizede megmutatta a kéziratot többeknek, e könyv ismertetőjének is. Íme, most kiadót is talált rá.

Én még láttam Veronika asszonyt néhányszor, amikor benézett a szegedi szeménáriumba, kispap fiához. A Maros-töltésen jött be. Korán indult, hogy a piacra időben beérjen és a nagy kosár tojást pár fillérrel jobb áron adhassa el, mint a falujában. Kétszer megjárta Amerikát is. Egyszer férjével, majd egyedül, hogy öregségére önelátó lehessen: szőregi kertjéből a közeli szegedi piacon megszerezze a mindennapit. Papot, apácát nevelt, mélységes hittel, bizalommal és olyan körülmények között, melyek összetörték.

Imádságos élete és áldozatos anyai szeretete példa volt sokak számára. Szegénységében is tudott segíteni. Például, az akkor „makai diák” József Attilát egy nyárra magához vette. Erről részletesen írt a Tiszatájban Kiss Mária, amikor is egy-két tévedést és hamis beállítást tisztázott. A nagyobb leány, Ilonka, még Attila ruhája színére is emlékezett.

Mária, a könyv szerzője majd 30 éve, 1958. május 20-án írta a gyönyörű ajánlást: „Testvéreimnek küldöm gyermekségünk legszebb emlékét azzal a szeretettel, amellyel egy nemes szív bennünket egyggyé oltott. És ajánlom üdítő cseppként mindazoknak, akik a szenvedés nehéz iskoláját járják.”

Olvassuk el! ... E könyv ismertetője — hasonló sorsú szent asszonyok szent emlékét őrizve szívében, és őket három világrész szétszórt magyarjainak, főleg az édesanyáknak újra és újra biztatóul emlegetve — biztosít mindenkit: Véleményük az lesz, mint a néprajzkutató Tomisa Ilonáé: „Kószó Veronika személyiségének varázsa magával ragad.”

Békési István

HALOTTAINK

- Id. Szabó Gyula** ny. plébános Máréfalván aug. 29-én; tem. aug. 31-én Sepsiszentgyörgyön (89,64)
- Hutás Pongrác Zoltán O. Praem.** kanonok nov. 10-én Nagyváradon (70)
- Soós István SDB** ny. pléb. nov. 17-én Egerben; tem. nov. 21-én Hatvanban (73,38)
- Iróffy Ottó Huba OSB** nov. 21-én Pannonhalmán (63,46,40)
- Polgár Péter, P. Demjén OFM** nov. 22-én; tem. nov. 27-én Kiskanizsán (90,60)
- Bejczy Gyula** prot. pp-i kam. nov. 25-én Székesfehérvárott (78,53)
- Szarvas József** ny. lelkész nov. 25-én Székesfehérvárott (82,59)
- Dr. Kerényi György** ny. m. lelkész dec. 2-án Zürichben (75,50)
- Simon Gyula** esp. pléb. dec. 4-én Egerben; tem. dec. 10-én Szilvásváradon (66,42)
- Jónás Dezső** szögyéni pléb. dec. 5-én; tem. jan. 9-én Diószegen (60,35)
- Násfay László** tb. kanonok, pk-i tan. dec. 13-án; tem. dec. 20-án Vácott (76,51)
- Vongrey Bódog Gusztáv OCist.** dec. 14-én Lilienfeld-en, Ausztriában (61,43,37)
- Winkler József** c. esperes, szentsz. bíró; tem. dec. 16-án Móraalmán (81,54)
- Dr. Klempa Károly Sándor** c. püspök, v. veszprémi apostoli kormányzó dec. 20-án Graz-ban (87,63)
- Tóth Ferenc** tb. kanonok, ny. pléb. dec. 21-én; tem. jan. 2-án Soltvadkerten (85,61)
- Matuska Pál** kanonok, komáromi esp. pléb. dec. 22-én; tem. dec. 27-én Csífáron (68,43)
- Gábor János** ny. pléb. dec. 31-én; tem. jan. 10-én Sárszentágotán (70,42)
- Andreidesz Géza P. Teofil OFM** jan. 3-án; tem. jan. 13-án Székesfehérvárott (87,67)
- Bardócz Ernő** tb. kanonok, esp.; tem. jan. 15-én az újpesti Sz. István templom kriptájában (66)
- Bognár Lambert OSB** tanár, jan. 8-án Budapesten; tem. jan. 18-án Győrött (53,36)
- Dr. Süle József** esp. ny. várvölgyi pléb. jan. 24-én; tem. febr. 3-án Székesfehérvárott (86,61)
- Dr. Bagi István** c. püspök, esztergomi s. püspök, bp-i Központi Papnevelő Intézet rektora jan. 30-án; tem. febr. 8-án Esztergomban (55,31)
- Csurgai Jenő** tb. kanonok, esp., ny. pléb. jan. 23-án Székesfehérvárott, tem. jan. 30-án Tokodon (72,47)
- Dr. Brogli Ferenc** tb. kanonok, esp., lelkész jan. 28-án; tem. febr. 15-én Károlyfalván (79,55)

- Szabó Ambrus SJ** febr. 4-én Budapesten; tem. febr. 24-én Pannonhalmán (79,61)
Sehr István M. Manettus szervita dec. 7-én Pomázon
Cseri János esp. pléb. dec. 14-én Nagyölveden; tem. Ipolybaloglakon (Szlovákia) (65,38)
Juhász András Jenő OFMConv érs. tan. jan. 17-én Mosonmagyaróváron; tem. jan. 23-án Lébénymiklóson (73,49)
Dr. Keszi József esp. ny. csákvári pléb. jan. 29-én Székesfehérvárott (87,55)
Felföldi István SDB jan. 31-én Budapesten (67,48,37)
Győri Vendel tb. főesp., gyömőrei pléb. febr. 8-án Győrben; tem. febr. 13-án Gyömörén (75,50)
Bóna Vilmos SVD febr. 20-án Mödlingben (Ausztria) (89,64)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

P. FEKETE JÓZSEF S. D. B.
 (1909—1985)

1985. május 4-én, a falu szentségimádása napján szólította magához Istenünk.

1909-ben született a Somogy megyei Gamás községben. Édesapja az első világháborúban meghalt. Nehéz körülmények között nevelte vallásos édesanyja. Plébánosa észrevette a gyermek lelkének fogékonyságát és segítette, hogy a veszprémi piaristáknál végezhesse gimnáziumi tanulmányait. A hetedikes gimnazista már elhatározza, hogy Don Bosco fiai közé lép, szalézi szerzetes lesz. Eljegyezte magát az árva, elhagyott vagy veszélyeztetett ifjúság nevelésével.

1936-ban szentelte pappá Serédi bíboros. Elsőmisés szentképére ezt íratta: „Én szívesen áldozok és értetek magam is áldozattá leszek.” Gyulán és Magyaróvárott működött, a feloszlatusig. Ekkor öreg édesanyjához vonult vissza, a szülői házba. Az idős plébánosnak segített.

A jó Isten sokoldalú képességekkel áldotta meg. A községben takarékszövetkezeteket alapít, forgalmát fellendíti. Munkájáért többször kap pénzjutalmat, jutalomudulést. Így sok szegény emberen segített. Ha a törvényes keretek közt nem segíthetett, a sajtájából adott kölcsönt. Tudta, hogy amit egynek a legkisebbek közül cselekszik, Jézusnak teszi.

Öreg napjait a takarékpénztártól kapott nyugdíjból élte. Dolgozgatott, tevékenykedett haláláig. A szentségimádási napon az elsők között imádkozott a Szentségi Jézus előtt. Majd közölte a plébánossal, hogy egy kis munkára hazamegy. A kevésbé látogatott déli órákra visszajön adórálni. A halál munka közben érte. A szaléziakat Mindenkor Segítő Szűzanya föléje terjesztette anyai palástját. Elindult a mennyei Jeruzsálem felé, a legfőlösegebb Szentháromság imádására.

Gamáson temették, rendtársai, a környék papjai és számos hívő részvételével. A faluban régi szokás a temetési keresztre kendőt tenni. Hogy a feltámadáskor diadalmas lobogó lehessen az ő kezében is, mint a feltámadt Jézus kezében. Ezt kívánják neki tisztelő barátai.

Lubics Árpád

P. KAUFMANN JÓZSEF S. J.

(1915—1985)

Július 4-én hirtelen megszűntek a csontrák kínjai és elszenderült József atya, a „kedves, mosolygós pap”.

Baranya megyében született 1915. április 25-én. Családja buzgótságát igazolja, hogy pap lett mindkét fiukból: József jezsuita, Ferenc pedig egyházmegyes pap.

P. Kaufmann a pécsi Piuszban és Kalocsán végezte középiszkoláit. Ezen életségakaszára így gondol vissza egyik iskolatársa: „Hogyne emlékeznek rá! Legendás volt a neve. Évről évre a kis Kaufmann Józsi vitte el az iskolai jutalmakat. Nemcsak a nehéz tantárgyakból, de szorgalomból és magaviseletről is. Keményen dolgozott és szívvel-lellekkel törekedett.”

1930. augusztus 13-án jelentkezik a Jézus Társaságába. Két év múlva fogadalmzik. 1935—38-ig Pesten tanul filozófiát. Egyik diáktársa így emlékezik vissza a tanuló Kaufmannra: „Látszott, hogy a Társaság szabályai benne testet öltöttek. Magatartásával teljesen megvalósította a „Suscipe Domine'-t.” Jó a meglátás, mert József atya életét végig az ima, szegénység, engedelmesség és a rendelkezésre állás szelleme jellemezte. Halála után is ezt jegyzi meg róla egy rendtársa: „Soha sem mulasztott el egyetlen közösségi gyakorlatot sem!”

A filozófia bevégezése után misszióba jelentkezik. 1938-ban érkezik Kínába. A pekingi nyelvkurzus után, Zikawei-ben végzi a teológiát. A teológiai tanulmányok során halálosan beteg lett. Gyógyulása csodával határos. Kétszer műtötték, két napig eszméletlenül feküdt. Utolsó éjszakájának véltük. Reggel, váratlanul visszanyerte eszméletét.

1944. VI. 7-én szentelik pappá Sanghajban. 1945—1954-ig a tamingi szeminárium spirituális és gondnoka. Emellett latint, angolt és hittant tanít. Ugyanakkor a Fűjen Egyetemen (Peking) diplomát szerez francia nyelv- és irodalomból. 1954-ben a többi misszionáriussal kénytelen elhagyni Kínát és a Fülöp-szigetekre kerül mint az újoncok spirituális Araneta Farm városban (1954—1956). 1956—1961-ig kínai plébániát vezet Nagában. 1961 és 1971 között a cebui Jézus Szíve Iskola lelkesítője és hittanára valamint a közösség vicerekora majd rektora. Olyan jelesen végzi feladatát, hogy — a szokástól eltérően — újra kinevezik rektornak. Végül 1977-től haláláig a manilai Xavér Iskola káplánja és tanára. Bármikor kér segítséget az itteni Mária Királynő templom, P. Kaufmann készségesen miséz, gyóntat, esket, házakat szentel a tanárkodás mellett.

Agg édesanyja arra várt, hogy fia haza látogasson (1978): látta jezsuita fiát és meghalt.

1983-óta gyöngélgedik P. Kaufmann. 1984. januárjában kezdődtek borzalmas kínjai. Jellemző rá, ahogyan fogadta halálos betegségét: „Botrány lenne, ha egy pap nem venné vállára keresztjét. Isten nagyszerű étellel ajándékozott meg. Nagyon hálás vagyok érte. Most már boldogan térek hozzá.”

Betegsége föltartóztathatatlanul marta szét csontjait, de ő mégis tanított az 1984/85-ös iskolaév első szemeszterében. 1985. január 3-án kórházba utalták. Április 15-én visszatért a közösségbe, a „családomba” — ahogy mondotta. Mindenki csodálta türelmét és azt az alázatot, ahogy a halálhoz közeledett.

Halálos ágyán imákat rebegett. Az egyiket ápolója is megtanulta: „Édes Istenem, fogd a kezem és vezess! Add, hogy kitartsak rendületlenül . . . Gyöngye vagyok, fáradt vagyok, elkoptam . . . Vezess viharokon, éjszakákon át. Légy fényességem! Édes Uram, fogd meg a kezem és vezess haza . . .”

Imádság közben halt meg olyan csöndesen, hogy ágyánál imádkozó rendtársa nem vette észre: P. Kaufmann József már elköltözött. Temetése elsöpéteken volt. Jézus Szíve hűséges tisztelője most ennek a Mesternek keblére hajhatta fáradt fejét.

Papilla Lajos SJ

P. SCHNEIDER FERENC VENCEL O. F. M.

(1896—1985)

Kora tavaszi napok egyikén gyászjelentés vitte hírül rokonoknak, paptestvéreknek, rendtársaknak és ismerősöknek, hogy a patriarcha korú P. Vencel befejezte hosszú földi életét. A particédula Assisi Szent Ferenc himnuszát idézte: „Boldogok, akik megadták magukat a Te szent akarodnak, a második halál nem fog fájni ezeknek.”

P. Vencel az első halálnak, az önkarat megtagadásának nagyszerűen megfeleltetett, hiszen utolsó szentáldozásánál szívből így imádkozott: „Uram, legyen meg szent akarod! Tégy velem, amit akarsz, ami neked tetszik!”

Hosszú és példás életének legkimagaslóbb szakasza az a huszonhárom esztendő volt, amelyet Szegeden töltött mint alsóvárosi plébános.

Plébániája területén vasár- és ünnepnapokon hat helyen tizenkét szentmisét mutat be, a szentmisék alatt és között három-négy ferences atya is gyóntatott. Hitoktatást hetente nyolc iskolában végeztek. A Harmadik Rendben és számos hitbuzgalmi egyesületben ápolták és fejlesztették a lelkiéletet. P. Vencel ezeket a munkákat az élvonalban végezte.

Látható alkotásai hűen őrzik munkálkodását.

Plébánosi és házfőnöki működése alatt az egyházközség a hit és kultúra fénykorát élte. — 1932-ben épült az alsóvárosi egyházközség kultúrháza, amely az akkori alsóvárosi kultúra fellegvára lett. Sokat fáradozott a Míasszonyunkról nevezett Nővérek iskolaegyüttesének bővítésén. Házfőnöksége alatt épült a Szabadság téri óvoda. Kibővítve új köntöst kapott a Földműves utcai és a Hunyadi János sugárúti óvoda. Életének legszebb és legnagyobb alkotása templomuk belső restaurálása volt. Az 1938-ban történt felszentelés alkalmával kapta meg Szeged város díszoklevelét, amely a ferencesek elévülhetetlen érdemeit méltatta. Új köntöst kapott a kolostor híres könyvtára is, amelyben Alsóváros nagy fia, dr. Bálint Sándor oly sokat időzött és dolgozott. P. Vencel főszerkesztője volt a Haviboldogasszony című lapnak, a plébániai tudósítónak. Házfőnöksége idején a kolostorban két múzeum létesült: az egyik a középkorba visszanyúló műértékeket, az utóbbi a kínai missziók emléktárgyait őrizte.

Élete utolsó éveit rokoni környezetben töltötte. Amikor szinte teljesen megvakult, egyik rendtársa minden héten felkereste, és a legszentebb áldozatot, a szentmisét koncelebrálva mutatták be.

Temetését a Szeged-alsóvárosi temetőben Hamvas István prépost-plébános végezte, dr. Udvardi József jelenlétében. A temetési szentmisét a Szeged-alsóvárosi templomban a ferencesek és a környék plébánosainak közösségében mutatták be. A hatalmas gót szentegyházat a hívek teljesen betöltötték. Negyven év elteltével sem felejtették lelkipásztori munkálkodását.

Confrater

DR. SZABADKA MEDÁRD ZOLTÁN O. Praem.

(1891—1985)

A magyar és külföldi premontreiek rubinmisés seniorja 1891. ápr. 11-én született a délbácskai Kulpin helységben, ahol édesapja tanító volt. Temesváron végezte gimnáziumi tanulmányait. 1909-ben Jászón belépett a premontrei rendbe.

Teológiai tanulmányait a doktori cím megszerzésével Bécsben fejezte be. Örök fogadalmát 1913. szept. 8-án tette le, és okt. 15-én szentelte pappá a boldogemlékú kassai püspök, Fischer-Colbri Ágoston.

Jászóvárott egy megnövekedett rendi növendéksereg tanításával bízta meg Takács Menyhért prépost-prelátus, a rend akkori főnöke, aki azokban az években egy új, Budapestten létesítendő gimnázium megvalósítására készült.

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés folyamatoként a premontrai rend elvesztette a kassai, rozsnói és nagyváradai gimnáziumait, a nem felvidéki születésű rendtagoknak pedig el kellett hagyniuk a jászóvári anyaházat. Szabadka Medárd is a megkisebbedett anyaországban keresett elfoglaltságot. Tíz éven át a győri és pécsi katonai reáliskolában működött hittanárként. Közben Gödöllőn felépült a rend új intézete. Így 1929-től újra rendi közösségben tevékenykedhetett a nála megszokott lelkesedéssel. Önként vállalkozott minden új és nehéz feladatra: 1938-ig a gödöllői rendi teológiai főiskolán és a gimnáziumban tanít; ekkor elvállalja a nagykaposi (Ung m.) rendi plébánia vezetését; az 1942/3-as iskolaévben már újra hittanár az új alapítású budafoki premontrai gimnáziumban. A legnehezebb háborús években 1943 és 45 között Jászón a tanítás mellett az anyaház gondnoki teendőit is ellátta. Közben francia menekülteket és szlovák partizánokat élelmezve és bűjtatva gyakorolta tette kockára szabadságát és életét.

1945-ben újra el kellett hagynia Jásztót. 1949-ig, nyugdíjazásáig a gödöllői gimnáziumban tanítja a hittant. Nyugdíjasként váci egyházmegyei plébániákon: Felsőgödön, Isaszegen, Szentlőrinc-kátán végez lelkipásztori munkát. 1955-ben vonult be a pannonhalmi Szociális Otthonba. Amíg ereje engedte, ki-kijárogatott plébániai helyettesítésre. Pannonhalmán ünnepelte meg 50, 60 és 70 éves szentelési évfordulóját, és ott fejezte be áldásos életét a látszólag törekény, kistermetű, de mindig lelkes, sőt olykor robbanékony Medárd atya, 1985. március 5-én, életének 94., szerzetességének 75. és áldozópapságának 71. évében.

A pannonhalmi bazilikában 1985. márc. 11-én bemutatott engesztelő szentmise után holtestét Gödöllőre szállították és az ottani városi temető premontrai parcellájában temették el márc. 14-én. A búcsúzó gödöllői és budafoki öreg-diákok népes gyülekezetében ott voltak a hajdani pécsi katona reáliskola egykori növendékei is. A temest Pálos Frigyes végezte. Búcsúbeszédében felidézte a megboldogult fáradhatatlan tanári és lelkipásztori munkásságát, továbbá a Mária-tisztelet ébrentartása terén végzett irodalmi tevékenységét. A „Per Mariam ad Jesum” ígélet reményében vetek tőle végső búcsút csornai, jászói és nagyvárad

rendi testvérei.

MSGR. DR. ISPÁNKI BÉLA

(1916—1985)

Megrendült lélekkel vettük a szomorú hírt, hogy szeretett lelkipásztorunk 1985. május 9-én, szívszélhűdés következtében, váratlanul elköltözött az élők sorából.

Ispánki atya 1916. október 30-án, Budapesten született, egy tízgyermekes család legfiatalabb tagjaként. Ez magyarázhatja meg különös vonzódását a gyermekek és a mind ritkábban található keresztény családok iránt. Előjáról már középkorban korában felismerték rendkívüli tehetségét és a római Collegium Germanicum-Hungaricum-ba küldték teológiai tanulmányokra. A Santa Maria Maggiore bazilikában szentelték pappá, 1941. október 23-án. Rómában szerzett barátaival később is szoros kapcsolat maradt.

Mint fiatal pap a budapesti Szent Imre Kollégiumban kezdte működését, majd az esztergomi érsekségen Serédi, utána pedig Mindszenty bíboros mellett folytatta. 1949-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, de 8 év után kiszabadult. 1957 óta élt Londonban. Először Dél- és Közép-Anglia magyarjait pasztorálta, később azonban rá hárult az egész Egyesült Királyságban szétszórott honfitársai lelki gondozása. Kezdetben három világi pap és két szerzetes segített munkájában. De Manchester lelkésze máshová költözött, valamint londoni segítőtársa is. Ez utóbbit Nottingham püspöke amúgy is csak „kölcsön adta pár évre”. Mikor 1966-ban a bradfordi lelkész is elment, Heenen westminsteri érsek azt mondta Ispánki atyának: „Tudom, hogy egy szép

napon ön is itt hagy minket." Az atya felelete: „Biztosítom Eminenciádat, hogy én a végsőig kitartok, de kolduló típus nem vagyok; ha a végső szükség kényszerít, fogom a két táskámat és megyek." Válasza tükrözi jellemét, belső világát. 1978-ban egyedül maradt az óriási területen a magyar pasztorációban, de kitartott haláláig.

Kiegyensúlyozott, szolgálatkész és megértően egyszerű lelkész volt. Sohasem várt elismerést munkájáért, kárpótlást szenvedéseiért. Nem emlegette végzettségét, sem a Szentszéktől kapott címet és rangot. Egyetlen vágya honfitársainak őszinte szolgálata volt, s ebben kora ellenére sem kímélte magát. Kevesen tudják elképzelni, milyen szellemi és testi erőfeszítést jelentett számára lelképásztori feladatának betöltése. 14 helyen misézett rendszeresen. A hosszú utak, késő éjszakai visszautazások, a helyi csoportok látogatása, problémáik tárgyalása igénybe vették minden erejét. Szám-talanszor hívták temetésre, esketésre, kereszttelésre, börtönökbe és kórházakba országszerte. Ezenfelül őt terhelte az adminisztrációs tevékenység. De maradt még ideje rádióbeszédnek, előadások, újságcikkek elkészítésére és kiterjedt levelezésre is. Külön gondot fordított a gyermekek lelki gondozására. A mikulási és karácsonyi ajándékosztás mindig nagy örömet jelentett neki. De egy dologra nem jutott idejéből: pihenésre és egészsége ápolására.

Temetésére nemcsak az országban szétszórt magyar hívek jöttek össze. Westminster bíboros érseke két helynökével képviseltette magát, és megleghangú levélben méltatta Ispánki atya példás papi életét. P. Szőke János püspöki helynökkel 15 paptestvér koncelebrálta a szentmisét, köztük a német, cseh, máltai és Fülöp-szigeteki lelkész. Igazi testvéri együttérzéssel osztottak bánatunkban református és evangélikus honfitársaink is. A három lelkész kezdeményezésére már évek óta — közös rendezvényeken keresztül is — ökumenikus barátság köt össze mindannyiunkat.

Ispánki atya angliai hívei és barátai a „Jó pasztor életét adja juhaiért" felirattal kívánnak keresztet állíttatni sírjára. Pasztorunk volt, aki az értünk vállalt túlfeszített munkában adta vissza lelkét Teremtőjének.

Hálás hívei

NAGY FERENC

(1911—1985)

1984. novemberében, egyik utolsó levelében írta: „A napokban el fogok menni a bicskei temetőbe apám sírját meglátogatni. Én is oda fogok temetkezni, a papi kriptába; a síremléken a nevem már ott van." A következő nyáron azután végleg haza is tért a földi pihenőhelyre. 1985. július 10-én nagy hívőszereg búcsúztatta a bicskei templomban megtartott koncelebrációs gyászmisén, amelyet Szakos Gyula püspök atya mutatott be számos paptestvérrrel együtt.

Nyugdíjas éveit a székesfehérvári Országos Papi Otthonban töltötte, 1979 óta, betegsége miatt. Hálával emlékezem volt hitoktatómra, kinek nagyon sokat köszönhetek: ő készítette fel elsődívalásra és bérmálásra.

Egyszerű szülők gyermekeként 1911. jan. 20-án született Zalaszentivánon. A zalai népre jellemző vallásosság hatotta át a meleg családi otthont, ahol hat gyermeket neveltek a szülők. A gyerekkori templomi emlékek, az első lépéseit irányító kiváló papi emberek, és nem utolsósorban a vidéken erősen élő vallási szokások és hagyományok hatására már gyermekkorában ébredett benne a papi hivatás. Elemi iskoláit és a gimnáziumot több helyen járta, mígnem Székesfehérváron a ciszterci rendi gimnáziumban érettségizett teljesen. Ugyanítt végezte a hittudományi főiskolát is. Shvoy Lajos megyéspüspök 1936. június 16-án szentelte pappá tíz társával együtt. Mint újmisé, Budafokra kapott diszpozíciót hittanári minőségben. Éveken keresztül tehát elsősorban ifjúsággal foglalkozott. 1939-ben fiúcserkész-csapatot alapított, majd később

lánycapatot. Kápolnát rendezett be a budafoki szeretetotthonban, ahol az Egri Norma szociális nővérek gondozták az öregeket és segítettek a pasztorálásban. Később megyéspüspöke a budafok-felsővárosi egyházközség megszervezésével bízta meg. A Panónia utcai elemi iskolában tanteremben mutatta be a diák- és felnőttmiséket.

A háborút Budafokon élte át. Kétszáz év óvóhelyet áldott meg és szinte éjjel-nappal együtt volt híveivel a vészterhes időkben.

1948-ban Jézus Szíve tiszteletére híveivel templomot épített, minden támogatás nélkül, a munkásság összefogásával, anyagi és munkáldozatával. 1952-ben először Válra helyezték négy hónapra, utána Szára került plébánosnak, ahol hat éven át szolgált. Itt a templomot restauráltatta, a plébánia épületét renováltatta. 1958-ban a megüresedett bicskei plébániára kapott esperes-plébánosi kinevezést. A műemlékjellegű templomot kívülről, majd 1963/64-ben belülről renováltatta. Szívügye volt templomainak gondozása.

Azonban nemcsak az Isten házát tataroztatta, de a lelkek épülésére is legalább ennyi gondja volt. Életre szólóan nyomot hagytak bennünk, gyerekekben az általa vezetett keresztény oktatások. A velünk való találkozásra nagyon készült, s mi is türelmetlenül vártuk mindig a következő heti oktatást. A tízrai nagymiséket ő tartotta. Ezeken fehérkesztyűs ministránsai, idősebb fiúk szolgáltak. Prédikációiban sokszor ostromozta a szabadosságot és a visszásságokat. Különösen a fiatalság jelene és jövője foglalkoztatta. Halálhírének vételekor egyik híve így jellemezte őt: Igaz magyar ember volt. Nyugdíjba vonulása után is nagyon érdeklődött a bicskei események iránt. Nagyobb egyházi ünnepek alkalmával visszajárt győntatni. Amikor messzire kerültünk egymástól, akkor is közel éreztük hozzánk. „Gondok!? Azok lesznek, de akiknek hitük van, azok meg fognak küzdeni sikeresen e gondokkal és nehézségekkel. Ezért többször imámba is foglalom életüket és jövőjüket...” — írta nekünk, fiatal házásoknak a távolból.

A halál váratlanul jött érte 1985. július 3-án, de nem érte készületlenül. Közelgő aranymiséjére már a szónokát is felkérte. A jó Isten az égbe szolgáltotta őt, hogy ott mondhasson köszönetet az Úrnak hivatásáért, hűségéért, papságának nagy lelki ajánldékaiért.

Egykori hálás hittanosa

P. FÁBRY ANAL S. J.

(1902—1985)

Kevés embernek adatik meg, hogy a történelem, vagy akár a nagyobb közösség életét jelentősen befolyásolja. P. Fábry Antal azon kevesek közé tartozott, akik a magyar jezsuita rendtartomány életében döntő szerepet játszottak. Nagy részben az ő törhetetlen akaraterjének, valamint anyagi és személyi áldozatuktól vissza nem riadó szeretetének köszönhető, hogy a negyvenes évek végén tekintélyes számú fiatal magyar jezsuita külföldre került s ma világszerte az Isten országáért dolgozik.

Fábry Antal 1902-ben született Brűnnben. Kora ifjúságát Bécsben töltötte, ahol édesapja bórkereskedő volt. Édesapja 1906-ban meghalt. Özvegy édesanyja három gyermekével, akik közül Antal volt a legidősebb, 1911-ben Budapestre költözött. Itt ismerkedett meg Antal középiskolás korában a jezsuitákkal. Három évig volt a diákok Mária Kongregációjának prefektusa. Senkinek sem okozott meglepetést, amikor érettségije után, 1920-ban felvételét kérte a Jézus Társaságába. Noviciátusát Szegeden és Erden végezte. Azután három évig filozófiát tanult Szegeden, majd Kalocsára került hároméves nevelői munkára. Ezalatt a három év alatt latint, németet, magyart és történelmet tanított a kalocsai gimnáziumban. 1928—1932 között teológiát tanult Innsbruckban, ahol 1931-ben szentelték pappá. 1932—1936-ban a római Collegium Germanicum-Hungaricumban repetitorként működött s itt került szoros barátságba több germanikussal,

akik később a német vagy magyar hierarchia tagjai lettek. 1937-ben elkezdte papnevelő működését, melyet nyugdíjaztatásáig folytatott. Munkáját először a szegedi szeminárium és a jezsuita főiskola között osztotta meg. A szemináriumban volt prefektus, régens és a dogmatika tanára. 1947-ben a rendház rektora lett. Abban az időben a jezsuita filozófusok és teológusok Szegeden voltak. 1949-ben, amikor világhosszúvá vált, hogy a rendtartomány fiataljai otthon nem tudják befejezni tanulmányaikat, ráhárult a nehéz feladat, hogy a tanuló rendtegeket külföldre juttassa, s pár hónap múlva az olaszországi Chieriben az új magyar tanulmányi házat megszervezze. Szervezői és előjárói munkája mellett dogmatikát tanított a turini jezsuita teológián. Ezt folytatta azután is, hogy a magyar skolasztikátus Löwenbe került. 1959-ben Chieriből Frankfurtba költözött s ott tanított dogmatikát 1969-ben bekövetkezett nyugdíjaztatásáig.

Tanári működése mellett részt vett a magyar lelkipásztorkodásban. Nyugdíjaztatása után még nagyobb lendülettel vetette bele magát a magyar lelkipásztori munkába Frankfurt környékén, Milánóban, sőt még Kanadában is. Néhány hónappal halála előtt még egy milánói utat tervezett, de ez már csak terv maradt, mert a hűséges lelkipásztor 1985. június 12-én az örök hazába költözött.

P. Fábry életét és működését nem egyszerű méltatni. Egy szigorú apai kéz keménysége és egy szerető anyai szív gyengédsége jellemezte. Amikor az apai kéz érintését éreztük, bizony nehéz volt elviselni, bár be kellett látnunk, hogy őszinte szívvel szeretete a rábízottakat. Megértő szeretetét különösen azok tapasztalták meg, akik súlyos nehézségekkel küzdöttek. Egyik rendtársa szerint P. Fábry életét a „porta patet, sed cor magis” jelmonddal lehet találónak kifejezni.

Mint tanár, hallgatóit nem sziporkázó szellemességével és franciás könnyedséggel bővölte el. Alapos felkészültségével és élete végéig megőrzött szellemi frissességével és nyíltságával tett rájuk maradandó hatást. Nehéz előjárói munkája mellett is figyelemmel kísérte a szakirodalmat és hallgatóinak mindig korszerű és szolid tant adott elő. Korát meghazudtoló könnyedséggel vetette bele magát a II. Vatikáni Zsinat sorába. Nyílt maradt az Egyházban és a társadalomban bekövetkezett változásokkal szemben. Alapbeállítottsága mindig optimista maradt és sohasem esett áldozatul a nemzedéki sokszor jellemző keserűségnek.

P. Fábry mindig közösségi ember maradt. Szerette szerzetesi közösségét. Öröme telt az emberek társaságában. Szerette „húzni” társait, de jó szívvel vette azt is, amikor ő lett a tréfa tárgya. Rámenősségét, főképp öregebb korában, mindig humorral fűszerezte. Életstílus és életműve végelemzésben istenbemerültségében találja gyararátát. Nemcsak tanította a hittant, hanem a hitből élt. Isten nemcsak a hitudós kutatásának tárgya, hanem szívének vágya és életének beteljesülése volt. Néhány nappal halála előtt írta egyik rendtársának a következő sorokat: „Néha az az érzésem, hogy már nincs messze a nap, mikor jön a parancs, hogy el kell menni messzi nagy útra, az örökkévalóságba. De már valahogy készen állok, s örömmel.” A hűsvét titkáról és az örökkévalóságról olvasott közvetlen halála előtt. Bizva reméljük, hogy a feláldozott Krisztus bevezette hűséges szolgáját az örök hazába.

P. Ádám János S. J.

BALOGH ANDRÁS

(1913—1985)

1985. augusztus 10-én a kis kápolna lelkipásztora kedves volt ministránsát esketi. Megilletődve lépegetnek az ifjú házások „Bandi bácsi” vezetésével a kapui, ami számukra az Élet Küszöbét jelképezi. Utolsó áldás, az atya visszamegy a kápolnán keresztül. A sekrestye ajtajában hang nélkül összeesik — és halott! Minap töltötte be hetvenkeddik évét, három hét választotta csak el a három évtizedes fordulótól itt a kápolnában.

Igen, éppen harminc éve bízták rá a Császárfürdői Szent István kápolna vezetését. Akkor a „Műemlék” tábla mögött szomorú, sírnivaló állapotot talált. A háború nyomal, az Irgalmas Rend működésének megszűntetése, az ötvenes évek gondjai: mindez leolvasható volt a falakról és a berendezésről. Ezdrás és Nehemiás buzgóságával és kitartásával látott neki a nagyszerű munkának. Három évtized szakadatlan imája, kilincselése, a legmagasabb művészi igény következetes megvalósítása az Úrral lankadatlanul küzdő Jákobhoz tette hasonlónak: „Nem engedlek el, míg meg nem áldasz!”

A legszükségesebb tatarozási, belső rendezési munkák közben mindennekelőtt arról gondoskodott, hogy a környékről, de nem egyszer nagy távolságokból odagyülekező hívek részesülhessenek mindabban a kegyelmi juttatásban, amit a „hű és okos kulcsár” számukra biztosítani képes. Nem kis bátorságról tett tanúságot azzal, hogy egymás után engedte a hivatásukért börtönviselt paptársak közreműködését a pasztorációban. A lelki építéssel együtt haladt a kápolna belsejének művészi kialakítása is. Jellemző, hogy elsőnek a szentségház készült el. Majd az egész belső téren uralkodó feszület a szentély apszisában. Ez később egyedülálló Golgotává egészült ki a Fájdalmas Anya és János bronzszobrával. A tömör márványoltár és az ige hirdetésének emelvénye, az oldalfalakon sorjázó keresztül stációk, a négy evangélista olyan páratlan művészi együttesé teszik ezt a kicsi istenházát, amelynek létrehívása kevés lelkipásztornak adatik meg.

„Buzgóság emészt el házadért” — idézik a zsolnárt Jézusnak templomi tevékenységére a tanítványok. Bízást jelmondata lehet ez ennek a három évtizednek is.

Pedig 1955-ben bizony összeroppantotta volna lelkileg az a félreállítás, amit idehelyezése jelentett. Hitoktatói éveit mindenkor élete legboldogabb időszakának tartotta. Kanonoki címén csak mosolygott, de az boldoggá tette, ha volt hittanosa, cserkészrel föl-fölkeresték és őszinte ragaszkodással immár unokáikat hozták bemutatni a „Tiszi”-nek. Nincs is ennél csalhatatlanabb értékmérője a hittanórákon kifejtett nevelésnek.

Ennek az egyáltalán nem középszerű, példás papi életnek gyökerei mélyen lenyűnnek az elkötelezetten vallásos, négy gyermek közül két papot nevelő, elindító drégelypalánki család talajába. Innen az a kemény, Isten kegyelmével együttműködő kitaratás, ami a szeretett szülők halála után a testvéreiről való gondoskodás felelősségét is vállalta. Az a lankadatlan szorgalom, mindig tevékeny kötelességtudás, amely utolsó lélegzetvételéig jellemezte.

Az Úr meghallgatta kérését: Szűzanya szombatján, Isten házában, szolgálat közben, vállán papi paláttal léphette át az örökkévalóság küszöbét. „Boldog a szolga, ha ura ebben a tevékenységben találja. Igazán mondom nektek: minden vagyona fölé rendeli őt.” — Úgy legyen!

Confrater